

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

KLASİK ÖNCESİ UYGUR TÜRKÇESİ
METİNLERİNDEN *MAİTRİSİMİT*'İN
PALEOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

ELİFE KARADAĞ

11725303

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. JENS PETER LAUT
PROF. DR. MEHMET ÖLMEZ

İSTANBUL

2015

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

KLASİK ÖNCESİ UYGUR TÜRKÇESİ
METİNLERİNDEN *MAİTRİSİMİT*'İN PALEOGRAFİK
ÖZELLİKLERİ

Elife KARADAĞ

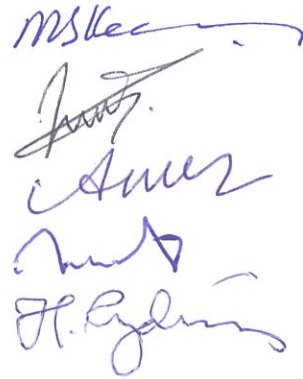
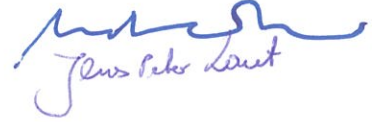
11725303

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:
Tezin Savunulduğu Tarih: 11.12.2015

Tez Oy birliği/ Oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

	Unvan Ad Soyad
Tez Danışmanı:	Prof. Dr. Mehmet ÖLMEZ Prof. Dr. Jens Peter LAUT
Jüri Üyeleri:	Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN Prof. Dr. Zühal ÖLMEZ Doç. Dr. Aziz MERHAN Doç. Dr. Ersin TERES Yard. Doç. Dr. Hakan AYDEMİR

İmza

İSTANBUL
Aralık 2015

ÖZ

KLASİK ÖNCESİ UYGUR TÜRKÇESİ METİNLERİNDEN *MAİTRİSİMİT*'İN PALEOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Elife KARADAĞ

Aralık, 2015

Uygurca, Bozkır Uygur Kağanlığı [744-840] ile Koço Uygur Hanlığı'nın [850-1250] dili olup çok çeşitli abecelerle yazılmıştır. Bugün elimizde bulunan Uygurca metinlerin büyük kısmı Sami kökenli Soğud abecesinin işlek türünden çıkmış olan Uygur abecesiyle yazılmıştır. Uygur abecesi takriben IX. yüzyıldan XVII. yüzyılın sonlarına kadar çok uzun bir süre ve Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya, Kırım'dan Maverâünnehr'e kadar çok geniş bir coğrafyada farklı türlerden metinlerin yazılışında kullanılmış olup Mahmud al-Kâşgarî'nin ifadesiyle *Türk yazısı*dır.

Bu tezde, klasik öncesi Uygur Türkçesi metinlerinden *Maitrisimit*'in Murtuk ve Sengim yazmasının kaç farklı müstensih tarafından yazıldığı tespit edilmeğe çalışılıp kullanılan yazı çeşitliliği ortaya konulmağa çalışılmıştır.

Yazı tiplerinin belirlenmesinde /a/, /ä/ ve /n/ harflerinin kelime sonundaki yazılışı; /'wy/'nin kelime başındaki görünümü; /' , w , y , s , ş/'nin /b-p/ ve /g-k/ ön damak ünsüzlerinin çanağına yazılışı ve bu ünsüzlerin kelime sonundaki görünümü; /d/'nin sırtı, zulfesi, yüksekliği ve genişliği; /q/'nin kâsesinin şekli, noktalı ya da noktasız oluşuyla noktalarının kâseye ve birbirlerine uzaklığı; /l/'nin dışının görünümü ile karnının satıra birleşik ya da ayrı yazılması; /m/'nin ve /r/'nin kelime sonundaki görünümü; /s/'nin ve /ş/'nin küpünün yazılışıyla /ş/'nin kelime sonu durumdaki kuyruğunun uzunluğu; /t/'nin gözünün büyüklüğü, satır hizasına konumu ve kelime sonundaki yanlamasına ya da aşağıya doğru boylamasına kuyruğunun varlığı etkili olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eski Uygurca, paleografya, yazı türleri, Uygur yazısı, *Maitrisimit*, müstensih.

ABSTRACT

PALEOGRAPHIC FEATURES OF *MAİTRİSİMİT* FROM PRE-CLASSIC UIGUR TURKISH TEXTS

Prepared by Elife KARADAĞ

December, 2015

Uighur, the language of the Uighur Empire [744-840] and the Uighur Kingdom of Kocho [850-1250] was written in many different scripts. Most of the Uighur texts we have today were written with Uighur alphabet which emerged from the cursive type of the Sogdian alphabet, which has Semitic origins. Uighur alphabet had been used to write various types of texts between the 9th and 17th centuries in a region including Eastern Turkestan, Anatolia, Crimea and Transoxiana. It is also *the alphabet of the Turks*, as Mahmud al-Kāshgarī mentioned.

This thesis will try to determine how many different scribes wrote *Maitrisimit*'s Murtuk and Sengim fragments and then will point out the variety of scripts used.

In the specification of alphabet types; writing of letters /a/, /ä/ and /n/ at the end of the word; the aspect of /'wy/ at the beginning of the word; writing of /', w, y, s, ş/ at the bowl of front velar consonants /b-p/ and /g-k/ and the aspect of these consonants at the end of the word; backness, degree, height and roundness of /d/; the shape of the bowl of /q/, the space of its dots to the bowl and to each other according to its dotted or dotless forms, the aspect of jag of the letter /l/ and spelling of its middle combined or separate to the line; the aspect of /m/ and /r/ at the end of the word; spelling of cubes of /s/ and /ş/ and the length of the tail of /ş/ at the end of the word; the size of the eye of /t/, its position to the line align and its tail's vertical or horizontal position at the end of the word became effective.

Keywords: Old Uighur, paleography, alphabet types, Uighur alphabet, *Maitrisimit*, scribe.

ÖN SÖZ

Verdikleri derslerle bana rehber olan, bana yeni bakış açıları kazandıran ve farklı yolları da görmemi sağlayan, bu konuyu tez çalışması olarak bana tavsiye eden, görüşlerime ehemmiyet veren danışmanlarım Prof. Dr. Jens Peter LAUT ve Prof. Dr. Mehmet ÖLMEZ'e en zor anımda çalışma isteğimi tekrar kazanmamı sağladıkları için, destekleri, emekleri ve sabırları için;

Üniversite öğrenimime başladığım gün beni Türk dilinin karşı konulmaz cazibesiyle tanıştıran, tecrübeleriyle akademik yolculuğuma yön veren, derin bilgisi ile yolumu aydınlatan, çalışkanlığı ile bana misal olan, Eski Uygurca alanında çalışmaya beni yönlendiren, öğrencisi olmaktan her zaman gurur duyduğum, aynı zamanda tez izleme komitemde bulunan muhterem hocam Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN'e;

Tez yazım süresince tezimi okuyup, olumlu eleştirilerini aktaran, bilgi ve tecrübeleriyle bana rehberlik edip, yol gösteren tez izleme komitesi üyelerim Doç. Dr. Aziz MERHAN'a ve Doç. Dr. Ersin TERES'e yönlendirmeleri ve mühim katkıları için; doktora eğitimim boyunca kendisinden ders alma imkânı bulduğum ve resmî-gayriresmî bütün işlerimizde yardımını esirgemeyen hocam Prof. Dr. Zühal ÖLMEZ'e;

Tezde görüşlerini benimle paylaşan Dr. Hakan AYDEMİR, Dr. Hans NUGTEREN ve Arzu KAYGUSUZ'a bütün destek ve katkılarından dolayı; aynı zamanda, fragmanlar üzerinde çalışmak için kendisini sık sık ziyaret ettiğim Berlin Brandenburgische Akademie der Wissenschaften Turfan Forschung'tan Dr. Simone-Christiane RASCHMANN'a mihmandarlığı ve çalışma kolaylığı sağladığı için;

Sevgi ve desteklerini her an hissettiğim muhterem annem Yüksel BOZKURT ve babam Durdu BOZKURT'a, abim Eshabil BOZKURT'a, eşim Yasin KARADAĞ'a ellerini üzerimden hiçbir zaman çekmedikleri için, manevi destekleri ve sabırları için;

Son olarak bu çalışmayı yurt içi ve yurt dışı doktora burslarıyla destekleyen Türk Dil Kurumu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezin sonuna geldiğimde akademik kazanımlarımın yanında üç tane de akademik baba edinmiş olmak benim en büyük kazancım ve mutluluğumdur.

Kırklareli, Aralık 2015

Elife KARADAĞ

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Çalışmada İzlenen Yöntem.....	1
1.2. Çalışmanın Tarihî Arka Planı.....	2
1.3. Uygur Abecesi'nin Soğud Abecesi'nden Farkları	10
1.4. Uygur Abecesi İçin Kullanılan Terimler.....	10
1.4.1. Harfin Bünyesiyle İlgili Terimler	11
1.4.2. Harfin Birleşmesiyle İlgili Terimler	15
1.4.3. Yazı Taliminde Kullanılan Terimler	18
1.4.4. Uygur Abecesi'nin Terimlerini Gösteren Tablo	19
2. KLASİK ÖNCESİ UYGUR TÜRKÇESİ METİNLERİNDEN	
<i>MAİTRİSİMİT</i>	21
2.1. <i>Maitrisimit</i> Hakkında	21
2.2. <i>Maitrisimit</i> 'in Tarihlendirilmesi.....	22
2.3. <i>Maitrisimit</i> 'in Nüshaları	24
2.3.1. Sengim Yazması	24
2.3.2. Murtuk Yazması	25
2.3.3. Kumul Yazması	25

3. MURTUK YAZMASININ PALEOGRAFİK ÖZELLİKLERİ 28

3.1. Yer Numaraları.....	28
3.2. Paleografik Özellikleri	29
3.2.1. a Harfinin Yazılışı:	29
3.2.2. ä Harfinin Yazılışı:	30
3.3.3. e Harfinin Yazılışı:	32
3.3.4. ı-i Harfinin Yazılışı:.....	32
3.3.5. o-u Harfinin Yazılışı:.....	33
3.3.6. ö-ü Harfinin Yazılışı:.....	33
3.3.7. b-p Harfinin Yazılışı:.....	34
3.3.8. ç Harfinin Yazılışı:	35
3.3.9. d Harfinin Yazılışı:	36
3.3.10. g-k (ön damak) Harfinin Yazılışı:.....	36
3.3.11. g (art damak) Harfinin Yazılışı:.....	38
3.3.12. k (art damak) Harfinin Yazılışı:.....	38
3.2.13. h Harfinin Yazılışı:	39
3.2.14. l Harfinin Yazılışı:	40
3.2.15. m Harfinin Yazılışı:	40
3.2.16. n Harfinin Yazılışı:	41
3.2.17. r Harfinin Yazılışı:.....	41
3.2.18. s Harfinin Yazılışı:.....	41
3.2.19. ş Harfinin Yazılışı:.....	42
3.2.20. t Harfinin Yazılışı:	42
3.2.21. v Harfinin Yazılışı:	43
3.2.22. y Harfinin Yazılışı:	43
3.2.23. z Harfinin Yazılışı:	44

3.3. Murtuk Yazmasına Ait Farklı Yazılardan Misaller.....	45
3.4. Murtuk Yazmasının Fragmanlarının Yazı Tipine Göre Dağılımını Gösteren Tablo.....	46
3.5. Murtuk Yazmasındaki Yazı Tiplerini Gösteren Harf Tabloları	47
4. SENGİM YAZMASININ PALEOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	80
4.1. Sengim Yazmasının Yer Numaraları	80
4.2. Yazılış Özellikleri	88
4.2.1. a Harfinin Yazılışı:	88
4.2.2. ä Harfinin Yazılışı:	91
4.2.3. e Harfinin Yazılışı:	93
4.2.4. ı-i Harfinin Yazılışı:.....	94
4.2.5. o-u Harfinin Yazılışı:	94
4.2.6. ö-ü Harfinin Yazılışı:	95
4.2.7. b-p Harfinin Yazılışı:	96
4.2.9. d Harfinin Yazılışı:	98
4.2.10. g-k (ön damak) Harfinin Yazılışı:.....	99
4.2.12. k (art damak) Harfinin Yazılışı:.....	101
4.2.13. h Harfinin Yazılışı:	105
4.2.14. l Harfinin Yazılışı:	106
4.2.15. m Harfinin Yazılışı:	107
4.2.16. n Harfinin Yazılışı:	107
4.2.17. r Harfinin Yazılışı:	109
4.2.18. s Harfinin Yazılışı:.....	109
4.2.19. ş Harfinin Yazılışı:.....	110
4.2.20. t Harfinin Yazılışı:	111
4.2.21. v Harfinin Yazılışı:	112

4.2.22. y Harfinin Yazılışı:	113
4.2.23. z Harfinin Yazılışı:	113
4.2.24. ž Harfinin Yazılışı:	113
4.3. Sengim Yazmasına Ait Farklı Yazılardan Misaller	114
4.4. Sengim Yazmasının Fragmanlarının Yazı Tipine Göre Dağılımını Gösteren Tablo.....	115
4.5. Sengim Yazmasındaki Yazı Tiplerini Gösteren Harf Tabloları	117
5. SONUÇ.....	201
KAYNAKLAR	205
ÖZ GEÇMİŞ	214

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
a.h.	ara hecede
Alm.	Almanca
a.y.	ayrı yazılan harf
b.	başlık
b.h.	bağlı harf
bs.	baskı
.h.	Çanaklı harflerle
e.b.	ayrı yazılan ek başında
Fr.	Fransızca
G	genişlik
hrsg.	herausgegeben
i.d.	iki dişli
i.h.	ilk hecede
İng.	İngilizce
i.s.	ilk satır
İsp.	İspanyolca
İtl.	İtalyanca
k.b.	kelime başında
k.i.	kelime içinde
k.s.	kelime sonunda
krş.	karşılaştırınız
Mo.	Moğolca
nsız	noktasız
p.d.	pothi deliği
s.b.	satır başında
s.b.e.	satır başında ek
s.s.	satır sonunda
t.d.	tek dişli

t.n.	tek noktalı
vd.	ve diğerleri
Y	yükseklik
AF	Asiatische Forschungen
AKDTYK	Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
ANRhwAW	Abhandlungen der Nordrhein-Westfälischen Akademie der Wissenschaften
AOH	Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae
BBAW	Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften
BK	Burhân-ı Katı
BSOAS	Bulletin of the School of Oriental and African Studies
BT	Berliner Turfantexte
FTBS	Fransızca Türkçe Büyük Sözlük
HdO Turkologie	Bertold SPULER (ed.), <i>Handbuch der Orientalistik</i> . 1. Abteilung: <i>Der Nahe und der Mittlere Osten</i> . 5. Band: <i>Altaistik</i> . 1. Abschnitt: <i>Turkologie</i> : Leiden/Köln 1963.
MBTS	Misalli Büyük Türkçe Sözlük
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
SBAW Phil.-hist. Cl.	Sitzungsberichte der Preußischen Akademie der Wissenschaften
SEDTF 3	<i>Sprachwissenschaftliche Ergebnisse der deutschen Turfan-Forschung</i> . Text-Editionen und Interpretationen von Friedrich Wilhelm Karl MÜLLER, Albert August von LE COQ, Karl FOY, Gabdul Raşid RACHMATI. Gesammelte Berliner Akademieschriften 1904-1932. Mit 27 Tafeln. Teil 3. Leipzig 1985. (Opuscula. Sammelausgaben seltener und bisher nicht selbständig erschienener wissenschaftlicher Abhandlungen. 3, 3.)
SKPAW	Sitzungsberichte der Königlich Preußischen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Classe
SOR	Studies in Oriental Religions
SS	Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü
TDAD	Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi
TDAY-Belleten	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten
TDK	Türk Dil Kurumu
TS	Türkçe Sözlük
VdSUA	Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica
VOHD	Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland

WTNID

Webster's Third New International Dictionary

ZDMG

Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı ve Çalışmada İzlenen Yöntem

Uygurca, Bozkır Uygur Kağanlığı [744-840] ile Koço Uygur Hanlığı'nın [850-1250] dili olup çok çeşitli abecelerle yazılmıştır. Bugün elimizde bulunan Uygurca metinlerin büyük kısmı Sami kökenli Soğud abecesinin işlek türünden (kursiv/elyazısı) çıkmış olan Uygur abecesiyledir. Uygur abecesi IX. yüzyıldan XVII. yüzyıla kadar Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya, Maverâünnehir'den Kırım'a kadar çok uzun bir süre ve çok geniş bir coğrafyada farklı türlerden metinlerin yazılışında kullanılmış olup Mahmûd al-Kâşgârî'nin ifadesiyle “Türk yazısı”dır. Uygur harflerinin yazılış tekniği ve şekilleri kullanılıştaki olduğu bu çok uzun sürede çeşitli değişikliklere uğradı.

Bu tezin amacı; klasik öncesi Uygurca metinlerden *Maitrisimit*'in paleografik¹ özelliklerini ortaya koymaktır.

Çalışmada ana malzemeyi *Maitrisimit*'in Berlin Brandenburgische Akademie der Wissenschaften Turfan Forschung'da bulunan Murtuk ve Sengim nüshasına ait fragmanlar oluşturmaktadır. Her fragman tek tek incelenmiş, harflerin ölçümleri “kumpas”² adı verilen doğrudan ölçme aletlerinden uzunluk, derinlik ve yükseklik

¹ Paleografya; eski el yazıları inceleyen bilim dalı olarak tarif edilir (MBTS: 3, 2482^a). Türkçeye Fransızca *paléographe*'den (TS: 1877^b) geçen kelime aslen Eski Yunanca *palaio* “eski” ile *graphia* “yazım” kelimelerinin birleşmesinden oluşur (WTNID: 1624^b; SS: 181^a, 368^b). Kelimeyle ilgili daha ayrıntılı bilgi aşağıdaki linkte bulunabilir: <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=A012489>.

² Miktarı bilinmeyen bir büyüklüğü, aynı cinsten bir birim büyüklük ile karşılaştırarak kaç katı olduğunu saptamaya “ölçme” denir. Bizim yaptığımız gibi bir ölçü takımı kullanarak yapılan ölçme “doğrudan ölçme”dir. Bu çalışmada kalınlık-incelikleri ölçmede kullanılan *kumpas* (Fr. *compas*, İng. *calipers*, Alm. *Messschieber*~*Kaliber*) ölçüm aletinin elektro-mekanik ölçü aletlerine giren “dijital sürmeli kumpas” adı verilen türünü kullandık (TS: 1525^b, MBTS: 2, 1812^a). *kumpas/kompas*'ın Türkçede ilk anlamı aslında “Matbaalarda satırlar dizilirken harflerin içine yerleştirildiği, açıklığı ayarlanabilen demir cetvel”dir (MBTS: 2, 1812^a). *Türkçe Sözlük*'te (1525^b) *kumpas* kelimesinin, Fransızca *compas*'tan (İng. *compass*, İsp. *compás*, İtl. *compasso*, Alm. *Zirkel*, eski yüksek Alm. (althochdeutsch) *circil*) geldiği kaydı vardır. Bugün Fransızcada “pergel; gemi pusulası” anlamlarına gelen (FTBS: 1, 255^a) Latince *circulus*'tan

gibi doğrusal ölçüleri hassas bir şekilde ölçmeye yarayan dijital sürmeli kumpasla yapılmıştır. Çalışma içerisine kesilerek yerleştirilen harflerin büyüklüklerinde herhangi bir büyültme ya da küçültme işlemi yapılmamıştır. Ölçümler, her yazı tipinde takriben 5 harfin boyutlarının ortalama değeridir.

1.2. Çalışmanın Tarihî Arka Planı

Uygurca metinlerin paleografik problemleriyle ilgilenen ilk kişi Albert von Le Coq'dur. Le Coq³ makalesinde Uygur abecesinin Suriye Estrangelosundan (Süryani yazısından) geldiği görüşünü çürütüp ilk defa Friedrich Wilhelm Karl MÜLLER tarafından ortaya atılan (1909) ve GAUTHIOT (1911) tarafından benimsenen Arami asıllı Soğud abecesinin elyazısı (kursiv) türünden geldiği görüşünü kabul eder. Karşılaştırdığı az sayıdaki evraka göre Uygurlar tarafından kullanılan eski (iki tür) ve yeni Soğud (bir tür) abecelerinin fragmanlarını verir ve kısaca şunlara değinir:

Elimizdeki en eski yazı türü Soğud abecesinin bizdeki en eski şeklini gösterir (1. fragman) ve bu yazı Soğudca metinlerin yazılışında çok sık kullanılmıştır. 2. fragmandaki yazı daha yenidir ve Soğudca metinlerin yazılışında daha az kullanılmıştır. 1. ve 2. fragmandaki yazılar Uygurca eserlerde az kullanılmıştır, bu yazı türleriyle az sayıda evrak vardır. Elyazısı (kursiv) ve ağaç (kalıp) baskıya misaller verir. Fragmanlarla ilgili genel değerlendirme şu şekildedir:

gelen *compas*, Türkçede Farsçadan (*pergāl*) alıntı *pergel*'i karşılamaktadır. Kelime Farsçada *pergāl* (*pergār*) şeklinde “kâf-ı Fârisîyle efzâr vezninde. Daire çizilecek maruf alettir. Amme tahrifle perger tabir ederler...” (BK: 592^a; krş. TS: 1913^b; MBTS: 3, 2520^b) anlamına sahiptir; yani aslında Fransızca *compas*, Türkçedeki *pergeli* karşılarken; Türkçe *kumpas*, bugün Fransızcada *pied à coulisse* ile karşılanan İng. *caliper~calliper*, İsp. *calibre*, İtl. *calibro* diye ifade edilen Ar. *kāleb* ‘şekil, kalıp’ kelimesine denk gelmektedir (MBTS: 2, 1552^a). Burada ilk anlamı “Ateşli silahlarda mermilerde çap ölçüsü” diye verilen kelimenin ikinci anlamı bizi ilgilendiren şekilde “herhangi bir şeyin hangi büyüklük ölçüsünde veya hangi ayarda olduğunu belirlemeye yarayan âlet, master” diye tarif edilir. Bu çalışmada aletin adı tartışmalarına girilmeyecek, *kumpas* şeklinde kullanılacaktır. Kelimenin kökeni ile ilgili şu linklere bakılabilir:

<http://www.etymonline.com/index.php?term=compass>

<http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/kompas>

³ Albert von LE COQ, “Kurze Einführung in die uigurische Schriftkunde”, *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen an der Friedrich-Wilhelms-Universität zu Berlin. Westasiatische Studien 11*, (Berlin: 1919): 93-109+6 [Reprint in: Sprachwissenschaftliche Ergebnisse der deutschen Turfan-Forschung 3, 519-537].

1. Soğud abecesinde /l/ harfi yoktur. Uygurcada /r/ harfine kanca eklenerek /l/ harfi oluşturulur. 1. ve 2. fragmanda satırın altına ayrı yazılan bu kanca 3. fragmanda /r/'ye; yani satıra birleşmiştir.
2. /r/'nin en eski şekli 1. fragmandaki şekildir.
3. /z/ harfi 1. fragmandaki yazı türünde çoklukla 2. fragmandaki yazı türünde daima solundaki harfle birleşik yazılır ve altına konan tek nokta ile /n/'den ayrılır. 3. fragmandaki yazı türündeyse /z/ solundaki harfle hiçbir zaman birleşmez ve altına bazen tek bazen iki nokta konur.
4. Alıntı kelimelerde geçen /j/ altına iki nokta konularak /n/ ve /z/'den ayrılmıştır.
5. 1. ve 2. fragmanda /s/ ve /ş/'nin farklı şekilleri verilir. 3. fragmandaki yazı türüyle yazılan nüshalarda /s/ sola eğiktir ve aşağı doğru düz inen /ş/'den ayrılır. Ağaç (kalıp) baskılarda /s/ ve /ş/ aynı yazılır, /ş/ altına konan iki nokta ile /s/'den ayrılır.
6. /n/ harfi de bazı son dönem metinlerinde üstüne konan bir nokta ile ayırt edilmiştir.

İlk dönem metinleri Soğud elyazısıyla (kursiv) sıkı bir ilişki içindedir. Resmî metinler çoklukla fırça ile yazılan ve daha sonra Moğol yazısının esasını oluşturan elyazısıyladır (kursiv); son döneme ait yazının bu türü okuyucular tarafından çok rağbet görmüştür. Bu metinler dinî metinlere göre daha ince ve adi kâğıtlara yazılmış ve daha yeni tarihlidirler. Bu son dönem metinlerinde Arapça kelimelerin ve isimlerin yanında Arap harfleriyle okunamayan küçük notlar görülür. Bunlar Moğol dönemi ve sonrasına görülür. Bu dönemde dil ve yazıda şu farklılıklar görülür:

1. Belirtme hâli eki +nI isimlerden sonra da kullanılır.
2. Eski sayı şekli değişir (sekiz yègirmi > on sekiz).
3. Mektuplarda Moğol mektuplarındaki gibi kâtibin adı ilk cümleye yazılmağa başlanmıştır.
4. Metin ne kadar son döneme aitse yazıdaki karışıklık o kadar artar (/t~d/, /s~z/). O kadar ki aynı sayfada bile bir sözcüğün farklı yazılışları görülebilir (bars~barz).

Bunların haricinde Uygur yazısıyla ilgili şu özellikler dikkat çekicidir:

1. İlk seste /a/ umumiyetle iki dişle yazılır. *alp*, *amranmak*, *amrak* gibi bazı kelimelerde düzenli olarak tek dişle yazılır ve /a/ şeklinde harf çevrimi yapılır.
2. /ö, ü/ alışlageldiği üzere ilk hecede /wy/ ile yazılır (k'den sonra hariç). İlk heceden sonraki hecelerde yalnızca /w/ ile yazılır (kwyntwz, 'wylwrwp). *yüz* "çehre; 100" sözcüğü her iki anlamında da ywz~ywz~ywz şeklinde yazılmıştır. Bunların harf çevrimi /o, u/ şeklinde yapılır.
3. Bazı ilk dönem metinlerinde /ö, ü/ ve /ı, i/ söz içinde de olsa bir diş ile birlikte yazılırlar (*bilig pyl'yk*, *s(e)vük sv'wk*).
4. Yine bazı ilk dönem metinlerinde /l/ ve /r/ kendisinden sonraki harfle birleşmez (*ulug 'wl 'wq*).
5. Kısa /a, e/, bazen /ı, i/ ve seyrek de olsa /u/ ilk ses dışında yazılmayabilir (*t(e)gri*, *y(a)rl(i)g*).
6. *t(e)gri* ve *p(e)k* kelimelerindeki dişin yazılmaması bir kural gibi düzenlidir.
7. Bazı metinlerde /ı, i/ solundaki harfe birleşmez (*ki a*, *qı a*).
8. Uzun ünlü bazı kelimeler iki ünlü ile yazılmıştır (*oot*, *tüü*).
9. İlgi eki +nIn düzenli olarak ayrı yazılmıştır; bulunma ve ayrılma hâli ekleri umumiyetle birleşiktir; çokluk eki umumiyetle ayrı yazılır; belirtme ve vasıta hâli ekleri her zaman birleşiktir. Turfan ve Kuca'da saha araştırmaları sırasında kaynak kişilerin ilgi hâli ekini (+nIn) düzenli olarak aralıklı telaffuz etmeleri bu eki esasta ayrı kelime gibi düşündüklerini ve yazılışta da geleneğe bağlı olarak ayırdıklarını düşündürmektedir.

Uygurların kullandığı kitap şekilleri şunlardır: Kitap tegzinçleri, katlama usulü, Hint kitabı (pothi), dikilen kitaplar (defter).

ÇAĞATAY⁴, Uygur yazısında sülüs yazısı gibi bir tür ‘kütük (ağaç) basma’, Farisi nestalik yazıya benzeyen ‘kursiv (elyazısı)’ denilen yazı ve rikaya benzeyen ‘çok güzel ve inci gibi dizilmiş bir yazı’ daha vardır deyip son ikisinin el yazısı türü olduğunu belirtir.

GABAIN⁵, kullanılan yazının ve yazı aletlerinin yazmaların tarihlendirilmesiyle ilgili bilgi verdiğini yazar. Mesela; ilk dönem Budist metnlerinin ve Maniheizm metnlerinin yalnızca kamışla yazıldığını; son dönem Budist metnlerinin fırçayla yazıldığını söyler. Yazıda kamış kullanılışı daha eski metinlere hastır ve elyazısıyla (kursiv) birlikte yerini fırçaya bırakmıştır der. Uygurlar Doğu Türkistan’a gelmeden önce bu yazıyla metinler vardır deyip belki de bu yüzden LE COQ’un ‘yeni Soğud yazısı’ adını kullandığını belirtir. Satırların sağdan sola doğru olup önceleri yanlamasına okunduğunu, sonra Çincenin etkisiyle Moğolcadaki gibi yukarıdan aşağıya diklemesine yazılıp okunmağa başlandığını da belirtir.

GABAIN⁶, Soğud harfli eski Türkçe metinlerle ilgili makalesinde ise şu bilgileri verir:

1. Ünlü harfler daima bir /’/ ile başlar.
2. /k, y/ seslerinden sonraki /y/ harfi yazılmaz.
3. /ö, ü/’de /y/’nin yazılmadığı misaller vardır.
4. Kapalı hecelerde /’/ çoklukla yazılmaz (nicht-plene).

Soğud harfli metinlerin Uygur harfli metinlerden farkı /’/ kullanılmasıdır. Bu metinlerde ilk ses dışındaki /i, ö, ü/’nün yazılışında da /’/ kullanılmıştır. Uygur harfli metinlerde mezkûr seslerin ilk ses dışındaki yazılışında /’/ kullanılmaz. /y/ ile /v/, /s/ ile /ş/ özellikle de /z/ solundaki sesle birleştiği için /n/ ile karıştırılabilir. LE COQ’un 1919’da yazıyı Soğudca I, Soğudca II ve yeni Soğudca (Uygurca) diye üçe ayıran

⁴ Saadet ŞAKİR ÇAĞATAY, “Uygur Yazı Dili”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 1, s. 4 (1943): 77-88.

⁵ Annemarie von GABAIN, “Altürkische Schreibkultur und Druckerei”, *Philologiae Turcicae Fundamenta II*, (Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1964 [kitapta 1965]): 171-191.

⁶ Annemarie von GABAIN, “Alt-türkische Texte in sogdischer Schrift”, *Hungaro-Turcica. Studies in Honour of Julius Németh*, Edited by Gy. KÁLDY-NAGY, (Budapest: Loránd Eötvös University, 1976): 69-77.

alışmasına itiraz eder. Gerekçe olarak da tasnifin yalnızca 25 yaprağına göre yapılmış olmasını ve verilen özelliklerin her türde karışık olarak bulunmasını gösterir.

Satırların yanlamadan diklemesine değişmesi 11. yüzyıla tarihlendirilir. Moğol yazısının esasını oluşturan ilk dönem Budist metinleri geç Maniheist metinlerden daha diktir.

Dieter MAUE ve Klaus RHRBORN⁷ Saddharmapuñdarīka-Stra'nın eski Türkçe nüshasını inceledikleri çalışmalarında yaprakların yazılışla ilgili bazı özelliklerine değinirler. TM 257^a'nın yazılış özellikleri hakkında şu bilgileri verirler:

1. /ʔ/ son seste düz, yassı ve yoğun bir çizgidir.
2. Son sesteki /t/'nin çizgisi sol yukarı doğrudur.
3. /l/'den sonra ayırıcı işaret(zweigipfliges Diakritikum) vardır.
4. /ř/ söz içinde dik olarak yazılır, çizgisi düz ve yassıdır.
5. Son sesteki /k/'nin çanağı satırla aynı hizadadır ve neredeyse satırın altına hiç inmemiştir.
6. /a/ ve /d/'nin yazılışı LE COQ'un 1. fragmansındaki yazı türüyle örtüşür.

TM 255'in yazılış özellikleri hakkında verilen bilgiler şunlardır:

1. // her zaman ötümlü art damak / ɣ /'sını gösterir.
2. /q/ her zaman ötümsüz art damak /q/'sını gösterir.
3. *burhan* ve *arhant* gibi alıntı kelimelerde /q/ sesi /h/ yerine kullanılmıştır.
4. /s, ř/ sesleri söz içinde ve söz sonunda farklı yazılmıştır.
5. /l/'nin kancası sağa doğru eğik ve bazı durumlarda sonradan eklenmiştir.
6. 16. satırdaki *szk* sözcüğü Soğud harfli metinlerdeki yazılışıyla aynıdır. 11. satırdaki *Mahasatav* sözcüğünün /h/ sesi sonradan eklenmiş gibidir. 25. satırdaki *t* sözcüğü ilk defa twy şeklinde yazılmıştır.

řERBAK⁸, Uyğurların kullandığı iki tür Soğud abecesinden bahseder.

⁷ Dieter MAUE, Klaus RÖHRBORN, "Zur alttürkischen Version des Saddharmapuñdarīka-Stra", *Central Asiatic Journal*, c. 24, s. 1-2 (1980): 251-273.

I. Soğud abecesi,

II. Uygur abecesi,

a. İslamiyet öncesi (yuvarlak, büyük harfli ve elyazısı (kursiv),

b. İslami devir veya Uygur-Moğol yazısı,

LAUT⁹, *Maitrisimit*'teki rakamlandırma düzenine bakarak bir açıklama yapar. Aynı rakamlandırma düzenine sahip yaprakların ardışık bölümler olduğunu ve bunun metni istinsah eden kâtiple ilgili olabileceğini söyler.

Bölüm 1-6	örnek 1	ikinti bir p(a)t(a)r (arka)
Bölüm 15-19	örnek 3	iki y(e)girmi b(e)ş (arka)
Bölüm 20-25	örnek 4	ikinti ülüş bir p(a)t(a)r (ön)
Bölüm 26-27	örnek 1	ikinti bir p(a)t(a)r (arka)

GABAIN, ön yüze rakamlandırılan *Maitrisimit* bölümlerinin cehennem bölümleri olduğunu söyler ve yayınladığı *Maitrisimit*'in tıpkıbasısında¹⁰ cehennem bölümleri dışında hemen hemen bütün bölümlerin rakamlarını arka sayfaya gelecek şekilde düzenler.

LAUT, Sengim yazmasında rakamlandırmasını bilmediğimiz bölümlerde en az iki rakamlandırma daha olmalıdır der ve Murtuk yazmasında sutra yazısıyla yazılmış iki tür rakamlandırma daha olduğunu söyler. Örnek 7 eki yüz yetmiş (ön), örnek 8 eki yüz yetmiş (arka). O, bu rakamlandırma dağılımının tesadüfî olmadığını, birden çok kâtibin varlığından kaynaklandığını düşündüğünü söyler ve *Altun Yaruk*'un Petersburg nüshasını birden çok kâtibin yazdığı bilgisiyle de bu görüşünü destekler.

⁸ Aleksandr Michajloviç ŞÇERBAK, "De l'alphabet ouigour", *Acta Orientalia Hungaricae*, s. 36 (1982): 469-474 ["Uygur Abecesi Hakkında", *İlmi Araştırmalar*, Tercüme eden: Özcan TABAKLAR, s. 10 (2000): 189-194.].

⁹ Jens Peter LAUT, *Der frühe türkische Buddhismus und seine literarischen Denkmäler*, (Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag, 1986), X+228 s. (VdSUA 21.)

¹⁰ *Maitrisimit I Faksimile der alttürkischen Version eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule*, In Faksimile herausgegeben von Annemarie von GABAIN mit einer Einleitung [in Beiheft I] von Helmuth SCHEEL, (Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1957), 69 s.+113 levha. *Maitrisimit II Faksimile der alttürkischen Version eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule*, In Faksimile herausgegeben von Annemarie von GABAIN mit einem Geleitwort [in Beiheft II] von Richard HARTMANN, (Berlin: Akademie-verlag, 1961), 92 s.+114-227 levha.

SCHARLIPP¹¹, bazı kelimelerde ünlülerin yazılmamasına ve birçok ekin ayrı yazılmasına dikkat çeker. Ünlülerin yazılmamasının umumiyetle ilk heceyle ve düz ünlülerle ilgili olduğunu, yuvarlak ünlülerin daha düzenli ve tutarlı yazıldığını belirtir. İlk hecedeki /a/’nın yazılış hatasını açıklamanın zor olduğunu, /’/ yazıldığı ve yazılmadığı örneklerin karışık olduğunu yazar. Bunu, sözcüğün çok iyi bilindiğiyle, /’/ olmadan da hangi kelime olduğunun bilinebileceğiyle açıklayabiliriz der (y(a)ruk, y(a)rl(ı)g, t(e)ḡri gibi). Farklı yazı okullarına ve farklı dinlere bağlı olarak çeşitli yazılışlar olabilir der ve LAUT (1989)’un bazı Mani metinlerinde /l, y/ harflerinin sonraki harflerden sıklıkla ayrı yazıldığını gözlemlediğini söyler (ädl-ärig gibi).

DOERFER’de¹² bir kıstas olarak verilmemesine rağmen yazının türü yazmayı tarihlendirmeye yardımcı olabilir. 96. sayfadan 111. sayfaya kadarki fragmanlar takip edildiğinde yazının türünün kaligrafik (hüsn-i hat), kaligrafiğe (hüsn-i hatta) yakın, hafif elyazısı (kursiv), elyazısı (kursiv) ve ağaç (kalıp) baskı sırasında verildiği görülür. O, elyazısının (kursiv) 11. yüzyıla ve sonrasına ait olduğunu söyler.

MORIYASU¹³, Uygur yazısını köşeli, yarı köşeli, yarı elyazısı (kursiv) ve elyazısı (kursiv) diye dört gruba ayırır. Ona göre araştırma alanı olmayan ilk grup en eski olanıdır. O, incelediği din dışı Uygurca metinlerin yazılarını iki büyük gruba ayırır: Yarı köşeli ve elyazısı (kursiv). MORIYASU, yarı köşeli yazılı metinlerin 10.-11. yüzyıllarda Tanrı Dağları bölgesindeki batı Uygurları tarafından yazıldığını, elyazısı (kursiv) metinlerinse 13.-14. yüzyıllarda Moğol hâkimiyetindeki Uygurlar tarafından yazıldığını görüşünü savunur. Elyazısı (kursiv) metinlerin daha sonraki döneme ait olduğu görüşüne ek olarak yarı köşeli bir metne ‘daha eski’dir demek için yalnızca yazı türünün yeterli olmadığını belirtir. MORIYASU’nun Moğol dönemine hastır dediği özellikler iki tane yarı elyazısı (kursiv) yazma haricinde hep elyazısı (kursiv) yazmalardadır; ama yarı köşeli yazmalarda bu özellikler hiç görülmez.

¹¹ Wolfgang-E. SCHARLIPP, *Türkische Sprache, arabische Schrift. Ein Beispiel schrifthistorischer Akkulturation*, (Budapest: 1995), 252 s. (Bibliotheca Akadémiai Kiadó Orientalis Hungarica XLIV.)

¹² Gerhard DOERFER, *Versuch einer linguistischen Datierung älterer osttürkischer Texte*, (Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag, 1993), X+255 s. (Turcologica 14.)

¹³ Takao MORIYASU, “From Silk, Cotton and Copper Coin to Silver. Transition of the Currency Used by the Uighurs During the Period from the 8th to the 14th Centuries”, *Turfan Revisited. The First Century of Research into the Arts and Cultures of the Silk Road*, (Berlin: 2004 [toplantı 2002]), 228-239.

DOERFER ve MORIYASU'nun tarihlendirme denemelerindeki yazı türlerini karşılaştıracak olursak; DOERFER'in 'kaligrafik (hüsn-i hat) yazı' dediği türle MORIYASU'nun 'köşeli yazı' dediği tür örtüşür. Öbür türlerin örtüşmeme sebebiyle;

1. DOERFER çalışmasında yazı türünü bir kıstas olarak kullanmadı.
2. MORIYASU yalnızca hukuk metinlerini çalıştı; ama DOERFER bütün eski Türkçe metinleri tasnifledi.
3. MORIYASU, yarı elyazısını (kursiv) tek başına bir grup almadığı gibi onun hangi grubun alt grubu olduğunu da belirtmedi.

Belki de DOERFER'in 'hafif elyazısı (kursiv)' dediği yazı türü, MORIYASU'nun 'yarı köşeli' dediği türle bir ve aynıdır; çünkü her iki yazı türünde yazılmış metinler 10.-11. yüzyılda yazılmış olarak kabul edilmiştir. Öte yandan DOERFER 'elyazısı (kursiv)'nı 11. yüzyıla tarihlendirirken MORIYASU 13-14. yüzyıllara tarihlendirir. DOERFER'in sınıflandırması daha geniş ve karışıktır. MORIYASU'nun geçiş dönemi yazısıdır dediği 'yarı elyazısı (kursiv)' yazı 'elyazısı (kursiv)' yazıya dâhil edilse bile DOERFER'in tarihlendirmesiyle örtüşmez.

RYBATZKI¹⁴, Uygur abecesinde /a/ sesinin başta iki diş ya da fırça darbesiyle, ortada tek dişle ve sonda önceleri yanlamasına daha sonra diklemesine bir kuyrukla yazıldığını belirtir. Bu yüzden Uygurcanın, abecenin ilk devşirildiği dönemde sağdan sola doğru ve yanlamasına yazıldığını daha sonra belki de Çinin etkisiyle diklemesine yönde değiştiğini söyler. 12.-13. yüzyıla kadar yanlamasına ve diklemesine ortaları birlikte kullanılmıştır.

İlk hecede kısa ünlünün yazılmaması durumunu RYBATZKI, önce yazıda olduğu gibi konuşmada da kaybolmaya temayüllü vurgusuz ünlünün zayıflığından kaynaklandığıyla açıklamaya çalışır; ama vurgulu ilk hecede de ünlünün yazılmadığı misaller olunca Sami abecelerinin geleneğine göre kısa ünlülerin yazmamasıyla ilgili olabileceğini söyler. Uzun ünlülerin bazen çift ünlü ile yazıldığını; ama çift ünlülerin her zaman uzun ünlü olmadığını ve bu konuda kullanılışa tutarsızlıklar olduğunu belirtir.

¹⁴ Igor de RACHEWILTZ, Volker RYBATZKI, *Introduction to Altaic Philology. Turkic, Mongolian, Manchu*, With the Collaboration of HUNG Chin-fu, (Leiden · Boston: Brill, 2010), xx+448+66 (ss. 12-16). (Handbook of Oriental Studies Section Eight Central Asia. 20.)

1.3. Uyğur Abecesinin Soğud Abecesinden Farkları

- /s/ ve /ş/ seslerinin yazılışı arasındaki fark ortadan kalkar. Bazı metinlerde /s/ sola eğik yazılarak aşağı doğru dik inen /ş/'den ayırt edilir. Bazı metinlerde de umumiyetle ağaç (kalıp) baskılarda altına konulan iki nokta ile /ş/ /s/'den ayrılır.
- /r/ harfinin altına bir kanca eklenerek /l/ harfi oluşturulur.
- /i/ söz başında her zaman /'y/ şeklinde yazılır.
- /q/'yı /y/'dan ayırt etmek için üzerine umumiyetle iki nokta konur.
- /x/ bazen /q/ ve /y/'dan üzerine konan tek nokta ile ayrılır.
- Bazı yazmalarda /n/ üzerin konan bir nokta ile ayrılır.
- /j/ gibi yabancı sesleri ayırt etmek için altına bir veya iki nokta konan metinler vardır.
- Söz içi ünlüleri söz başı ünlüleri gibi /' / ile yazılmaz (ilk dönem metinlerinde görülür).
- /z/ klasik öncesi bazı metinlerin dışında solundaki harfle birleşmez.
- /a/ sesi son ses durumundayken önceleri yanlamasına ve düz bir çizgiyle yazılırken sonraları diklemesine bir kuyrukla yazılmıştır.

1.4. Uyğur Abecesi İçin Kullanılan Terimler

Terimler, bilim ve sanat dallarıyla ilgili özel kavramları karşılayan sözcüklerdir. Terimlerin anlamları kesin olup, kişiden kişiye değişmez, dil içindeki yaygınlığı ve dolaşımı da sınırlıdır. Daha çok belli bir bilim ya da sanat alanında çalışan kişilerin dilinde yer alır; bunlar arasında iletişimi kesin bir biçimde sağlamak için kullanılır.¹⁵

Çeşitli terim yapma yolları vardır. Kıyaslama yaparak Türkçe karşılıklar bulma, yapım ekleriyle kök ve gövdelerden terim türetme, kelime birleştirme yoluyla terim

¹⁵ Emin, ÖZDEMİR, *Terim Hazırlama Kılavuzu*, (Ankara: TDK Yayınları, 1973), 11.

türetme, kelime türlerini değiştirme yoluyla terim türetme, genel dilden kelime aktarma yöntemiyle terim türetme, halk ağızlarından kelime aktarma yoluyla terim türetme, tarihî Türkçe metinlerden kelime aktarma yoluyla terim türetme, çağdaş Türk dillerinden yararlanarak terim türetme bunlardan bazılarıdır.¹⁶

Buradaki terimler, terim yapma yollarından ikisi esas alınarak önerilmiştir:

1. Başka dillerle kıyaslama yapma yöntemiyle. Uygur yazısını Türklerden alıp kendi dillerine uyarlayan Moğolların kullandığı Moğol yazısındaki Moğolca terimler tespit edilmiştir. Bu terimlerin İngilizce ve Almandaki adlandırmaları karşılaştırılmıştır.
2. Tarihî dönem dillerinden aktarma yoluyla. Uygur abecesiyle aynı kökten gelen; yani Sami kökünden gelen Arap abecesiyle yazılan Osmanlıca paleografya terimleri tespit edilmiş ve bu paleografya terimlerinden uygun olanları Uygur yazısına uyarlanmıştır.

Uygur yazısının paleografik problemleriyle ilk ilgilenen Albert von Le Coq'tan¹⁷ RYBATZKI'ye¹⁸ kadar yaklaşık bir asırdır çok sayıda araştırmacı bu yazının paleografyasıyla ilgili çeşitli görüşler belirtmişlerdir. Burada önerilen terimler “Uygur Abecesi İçin Türkçe Paleografya Terim Önerileri”¹⁹ başlıklı makalede ilk defa tanıtılmış, ilk kez de “*Maitrisimit*'in Murtuk Yazmasının Farklı Müstensihleri Var mıydı”²⁰ başlıklı makalede kullanılmıştır.

1.4.1. Harfin Bünyesiyle İlgili Terimler

¹⁶ HaMainza ZÜLFİKAR, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, (Ankara: TDK Yayınları, 1991), 149, 150.

¹⁷ Albert von LE COQ, “Kurze Einführung in die uigurische Schriftkunde”, *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen an der Friedrich-Wilhelms-Universität zu Berlin. Westasiatische Studien* 11, (Berlin: 1919), 93-109+6 [Reprint in: Sprachwissenschaftliche Ergebnisse der deutschen Turfan-Forschung 3, 519-537].

¹⁸ Igor de RACHEWILTZ, Volker RYBATZKI, *Introduction to Altaic Philology. Turkic, Mongolian, Manchu*, With the Collaboration of HUNG Chin-fu, (Leiden · Boston: Brill, 2010), xx+448+66 (ss. 12-16). (Handbook of Oriental Studies Section Eight Central Asia. 20.)

¹⁹ Elife BOZKURT, Jens Peter LAUT: “Uygur Abecesi İçin Türkçe Paleografya Terim Önerileri”, *Türk Dilleri Araştırmaları*. c. 22, s. 2 (2012).

²⁰ Elife BOZKURT, Jens Peter LAUT, Mehmet ÖLMEZ: “*Maitrisimit*'in Murtuk Yazmasının Farklı Müstensihleri Var mıydı?”, *Türk Dilleri Araştırmaları*. Gedenkschrift für Masahiro SHÖGAITO, c. 24, s. 1 (2014).

harf (Graphem): Fonemi gösteren belirli şekillere verilen ad. Başka bir ifadeyle harfin cevheriyle zâid kısımlarının toplamıdır.²¹

omurga: Harflerin satır çizgisi hizasında yazılan parçalarından oluşan çizgiye denir.

cevher (oberhalb / Zeilenlinie): Bir harfin fonemi gösteren en küçük kısmıdır. Uygur harflerinde satırın (yazının omurgasının) altında kalan ve yazılmadığı zaman hangi harf olduğunun anlaşılmadığı kısımları ifade eder.²²

ekli/ziyadeli (zâid / unterhalb / Zeilenlinie): Fazla, ilave, sonra anlamlarına gelen zâid, harfin cevherine eklenen kısım veya kısımları ifade etmede kullanılır. Abecedeki bütün harflerin kelime sonunda ya da satır sonundaki yazılışlarında sonuna eklenen bacak ve kuyruklara denir.²³

cüz (Graphemteil): Kısım, parça, bölüm demektir ve harfin cevherinden büyük veya küçük her parçasını ifade eder.²⁴

bağlanma noktası (visâk / Verbindungslinie): İki harfi birbirine bağlayan parçaya denir. Her harfe ve harfin kelime içindeki konumuna göre bağlanma noktası değişiklik gösterir. Bazen harfin özüne girmez, bağlanma noktasının bittiği yerde sonraki harf başlar.²⁵

²¹ Francisci A Mesgnien MENINSKI: *Lexicon Arabico-Persico-Turcicum. Adiecta ad singulas voces et phrases significatione Latina, ad Vsitatiores etiam Italica. Ivssv Avgvstissimae Imperatricis, et reginae apostolicae nunc Secvndis cvris recognitivm et avctivm.* Viennae: MDCCLXXX. elif-be; Tomus Secvndvs. te-zâl; Tomus Tetrius. re-kaf; Tomus Qvartvts. kef-yâ. [Yeniden baskısı İstanbul: 2000. (Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 27, 28, 29, 30, 31)], I, 1746. Mahmud Bedreddin YAZIR, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*, Neşre Hazırlayan Ecz. Uğur DERMAN, 2. bs. (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1981), 176^b.

²² MENINSKI, *age*, I, 1686. YAZIR, *age*, 176^b. Hasan ÖZÖNDER, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü*, (Konya, 2003), 24^a.

²³ MENINSKI, *age*, II, 2420. YAZIR, *age*, 176^b. ÖZÖNDER, *age*, 220^a.

²⁴ MENINSKI, *age*, I, 1607. YAZIR, *age*, 177^a. ÖZÖNDER, *age*, 27^a.

²⁵ MENINSKI, *age*, III, 5335. YAZIR, *age*, 177^a. ÖZÖNDER, *age*, 216^b.

bünye (Graphemgestalt / Gesamtgraphem): Harfin tam görünümü. Uyğur harflerinde harfin bünyesi kelime başında, içinde ya da sonunda olmasına göre değişik şekillerdedir.²⁶

baş (Kopf): Harfin başı andıran kısmı yani gözlü harflerin gözü oluşturan dış ceperidir.²⁷

taç (Krone): Kelime başı durumunda, harfin ilk başladığı bir noktalık yerdir.

göz (Öffnung / Mo. Bauch, belly): Baş içindeki beyaz veya gözü andıran kısımdır:

28

kaş (Wölbung): Harfin üst kısımları; yani bir harfin kaşı andıran üstteki hilalimsi parçasıdır.²⁹

ağız (fem / Öffnung): Kaşlı harflerin omurgası ya da çanağı arasında açılmış ağız andıran kısımdır.³⁰

burun (Ausbuchtung): Bir harfin herhangi bir yerindeki burun gibi sivrimsi kısmına denir.³¹

²⁶ MENINSKI, *age*, I, 906. YAZIR, *age*, 177^a. ÖZÖNDER, *age*, 21^b.

²⁷ MENINSKI, *age*, I, 656. YAZIR, *age*, 177^a. ÖZÖNDER, *age*, 16^a.

²⁸ MENINSKI, *age*, II, 4069. YAZIR, *age*, 177^a. ÖZÖNDER, *age*, 57^a.

²⁹ MENINSKI, *age*, II, 3583. YAZIR, *age*, 177^a. ÖZÖNDER, *age*, 105^a.

³⁰ MENINSKI, *age*, I, 303. YAZIR, *age*, 177^b. ÖZÖNDER, *age*, 3^a.

saçak (zülfe/): Harfin ucundaki saçı andıran üçgene benzeyen çengele denir: ³²

diş (dendan / Zacke): Omurgadan yukarıya doğru küçük çıkıntı, dar kavislerden meydana gelen zikzaklı kısım veya kısımlara denir. Bu çıkıntılar harfine göre bir ya da iki tane olabilir: ³³

kol (): Yukarıdan aşağıya veya soldan sağa dik veya meyil olarak çekilen çizgidir: ³⁴

dirsek (Krümmung): Harfin dirsek gibi yuvarlakça çıkıntı yapan dönüş yerlerine verilen addır, burnun yuvarlakça çıkıntı yapmış hâlidir: ³⁵

gövde (Hauptteil): Harfin başla kuyruk arasındaki orta kısmıdır, satırın hem altında hem üstünde yazılan harflerdeki bağlantı kısmıdır: ³⁶

sırt (Rücken): Dik veya dikçe bir harfin sırtı andıran kısmıdır: ³⁷

³¹ MENINSKI, *age*, I, 916. YAZIR, *age*, 177^b. ÖZÖNDER, *age*, 21^b.

³² MENINSKI, *age*, II, 2460. YAZIR, *age*, 177^b. ÖZÖNDER, *age*, 222^a.

³³ MENINSKI, *age*, II, 2213. YAZIR, *age*, 177^b. ÖZÖNDER, *age*, 34^a, 35^b.

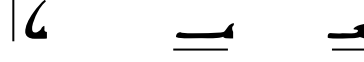
³⁴ MENINSKI, *age*, II, 3800. YAZIR, *age*, 177^b. ÖZÖNDER, *age*, 112^a.

³⁵ MENINSKI, *age*, II, 2211. YAZIR, *age*, 177^b. ÖZÖNDER, *age*, 35^a.

³⁶ YAZIR, *age*, 178^a. ÖZÖNDER, *age*, 57^a.

³⁷ MENINSKI, *age*, II, 2585. YAZIR, *age*, 178^a. ÖZÖNDER, *age*, 177^a.

bacak (Verlängerung / langer Abstrich): Bazı harflerin, kelime sonundaki yazımında aşağıdan yukarı, sağdan sola veya soldan sağa dik veya eğik olarak yazılan uzun kuyruğudur:³⁸

kuyruk (Abstrich): Uç, son uzantı demek olup harfin gövdeden sonra gelen ince veya kalın son kısmıdır. Her harfin kuyruğu değişik yönde ve şekildedir. Bütün harflerin sondaki yazılışında bulunan kısmıdır:³⁹

karın (Wölbung / bauchiger Teil): Harfin satırın alt tarafında kalan karnı andıran geniş, şişkin, taşkın ve yuvarlak kısmıdır:⁴⁰

çanak (Mulde): Harfin çanağı andıran sola giden yuvarlak, yayvanımsı kısmıdır:⁴¹

kâse (Höhlung): Çanaktan daha çukur olan ve kâseyi andıran kısmıdır:⁴²

küp (Ausbuchtung): Harfin, kâsedan daha çukur olan kısmıdır:⁴³

1.4.2. Harfin Birleşmesiyle İlgili Terimler

³⁸ MENINSKI, *age*, I, 627. YAZIR, *age*, 178^a. ÖZÖNDER, *age*, 15^a.

³⁹ MENINSKI, *age*, II, 5811. YAZIR, *age*, 178^a. ÖZÖNDER, *age*, 115^a.

⁴⁰ MENINSKI, *age*, II, 3676. YAZIR, *age*, 178^a. ÖZÖNDER, *age*, 104^b.

⁴¹ MENINSKI, *age*, II, 1659. YAZIR, *age*, 178^b. ÖZÖNDER, *age*, 28^b. BOYDAŞ, *age*, 151.

⁴² MENINSKI, *age*, II, 3846. YAZIR, *age*, 178^b. ÖZÖNDER, *age*, 105^a. BOYDAŞ, *age*, 151.

⁴³ MENINSKI, *age*, II, 4049. YAZIR, *age*, 178^b. ÖZÖNDER, *age*, 33^a, 116^a. BOYDAŞ, *age*, 152.

meyl (mâil/): Harfin veya parçasının yanlamasına veya boylamasına çizgiden 90 derecelik açıya göre aldığı meyildir.⁴⁴

birleştirme (tersîf/): Birleşme özelliği olan bir harfi öbür bir harfe takmak veya birleştirmektir.⁴⁵

T 149r10 (U 3646)

satır hâlinde yazma (tastîr/): Bir kelimeyi öbür kelimeye satır çizgisi gibi muntazam bir satır olurcasına yazmaktır.⁴⁶

T 119v2 (U 3616)

teklik (müfred/): Bir harfin abecede görüldüğü şekilde tek başına yazılmasıdır. Harfin öncesinde ya da sonrasında hiçbir harf ya da çizgiyle birleşmemiş bağımsız görünümüdür.⁴⁷

T 163r2/s.s. (U 3660)

T 48v4/s.s. (Mainz 963)

T 155v3 (U 3652)

T 161v8/p.d. (U 3658)

T 48r3/s.s. (Mainz 963)

birleşik (mürekkeb/): Bir harfin ufak parçalardan vücuda gelmiş bulunmasına, birkaç harfin birbirine tamamen birleşerek bir kelime oluşturmaya, birkaç harfin kısmen birleşik ve kısmen ayrı yazılarak vücuda gelmiş olan kelime durumuna, ayrı ayrı harflerin bir kelime oluşturmaya denir.⁴⁸

T 218r4 (U3716)

⁴⁴ YAZIR, *age*, 184^b. ÖZÖNDER, *age*, 128^b.

⁴⁵ YAZIR, *age*, 185^a. ÖZÖNDER, *age*, 197^a.

⁴⁶ YAZIR, *age*, 185^a. ÖZÖNDER, *age*, 194^a.

⁴⁷ YAZIR, *age*, 185^a. ÖZÖNDER, *age*, 139^a.

⁴⁸ YAZIR, *age*, 185^a. ÖZÖNDER, *age*, 146^a.

boylamasına (intisab/): Harfî yukarı doğru boylamasına yazmak demektir. Söz sonunda yukarı doğru boylamasına uzanan harfler böyledir:⁴⁹

benzeyen (müşâbih/): Şekilleri kısmen birbirine benzeyen harflere veya böyle olan harf parçalarına denir. Kâseli ve küplü harfler böyledir:⁵⁰

muadil (mümâsil/): Şekilleri tamamen birbirine benzeyen harflere veya parçalara denir. Dişli harfler böyledir:⁵¹

noktalı (mucem/): Noktası fiilen veya hükmen mevcut olan harfe denir:⁵²

meyl (mâil/): Az çok bir yöne eğik bir durumda bulunan harfe veya harf parçasına denir.⁵³

binme: Bir harfin bir parçasının öbür parçası üzerine veya bir harfin öbür bir harf üzerine veya içine, ayrı veya birleşik veya ilişik olarak binik hâlde bulunmasına denir:⁵⁴

T 4r16 (Mainz 922) T 172r4 (U 3669)

T 65v12 (Mainz 972)

T 196v17/s.s. (U3692)

T 3v20 (Mainz 921)

⁴⁹ YAZIR, *age*, 186^a.

⁵⁰ YAZIR, *age*, 186^b. ÖZÖNDER, *age*, 148^a.

⁵¹ YAZIR, *age*, 186^b. ÖZÖNDER, *age*, 142^b.

⁵² YAZIR, *age*, 186^b. ÖZÖNDER, *age*, 135^b.

⁵³ YAZIR, *age*, 186^b. ÖZÖNDER, *age*, 122^b.

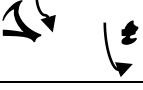
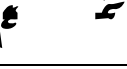
⁵⁴ YAZIR, *age*, 18^a.

1.4.3. Yazı Taliminde Kullanılan Terimler

ok ($\leftarrow \rightarrow \uparrow \downarrow$): Hareket ve cereyan istikametlerini göstermede veya bir noktaya, bir kısma, bir safhaya veya bir yöne dikkati çekmek için kullanılır.⁵⁵

⁵⁵ YAZIR, *age*, 203^b. ÖZÖNDER, *age*, 154^a.

1.4.4. Uygur Abecesi'nin Terimlerini Gösteren Tablo

Misal	Türkçe	Osmanlıca	Almanca	İngilizce	Moğolca
 T 198v29 (U 3694)	omurga	omurga	Rückgrat	spine	niruyu
	cevher	cevher	oberhalb/Zeilenlinie	-	-
	ekli/ziyadeli	zâid	unterhalb/Zeilen linie	-	-
-	cüz	cüz	Graphemteil	-	-
-	bağlanma noktası	visâk	Verbindungsline	-	-
	bünve	bünve	Graphemgestalt/Gesamtgraphem	-	-
	baş	baş	Kopf/Krone	-	-
	taç	-	Krone	crown	titim
	göz	göz	Öffnung/ Mo. Bauch	belly	gedestü
	kaş	kaş	Wölbung /Mo. Schenkel	shin bone	silbi
	ağız	fem	Öffnung	-	-
	burun	burun	Ausbuchtung	-	-
	saçak	zülfe		-	-
	diş	dendan	Zacke / Mo. Zahn	tooth	açuy
	kol	kol	-	-	-
	dirsek	dirsek	Krümmung	-	-
	gövde	gövde	Hauptteil	-	-
	sırt	sırt	Rücken	-	-

	bacak	bacak	verlängerung/langer Abstrich/ Mo. Leine	left flourish	uraysilay-a
	kuyruk	kuyruk	Abstrich/ Mo. Schwanz	tail	segül?
	karın	karın	Wölbung/bauchiger Teil/ Mo. Bauch	-	-
	çanak	çanak	Mulde/ Mo. Bogen	gully	könggür
	kâse	kâse	Höhlung	-	-
	küp	küp	Ausbuchtung	-	-
	meyil	mâil	-	-	-
	birleştirme	tersîf	-	-	-
	satır hâlinde yazma	tastîr	-	-	-
	teklik	müfred	-	-	-
	birleşik	mürekkeb	-	-	-
	boylamasına	intisab	-	-	-
	benzeyen	müşâbih	-	-	-
	muadil	mümâsil	-	-	-
	noktalı	mucem	-	-	-
	binme	binme	-	-	-
	ok	ok	-	-	-

2. KLASİK ÖNCESİ UYGUR TÜRKÇESİ METİNLERİNDEN *MAİTRİSİMİT*

2.1. *Maitrisimit* Hakkında

Budizm’e göre geçmişte Buddhalar vardı ve gelecekte de olacaklar. Gelecek olan Buddha’nın adı Sanskritçede *Maitreya* olup Uygurcada ve Soğudcada *m’ytry*, *m’y’try*, *m’ydry*, *m’y’dry*, *m’yd’ry*, *mytry*, *m’ytr’k*, *mytr’y*, *m’ytr*⁵⁶ şekillerinde yazılır. Kelimenin yazı çevirimi MAUE’nin ifade ettiği gibi *maytre*, *metre*⁵⁷ şekillerinde yapılabilir. Bununla birlikte metin yayımlarında en çok yazılan şekilden yola çıkılarak *maitri*⁵⁸ şeklinde okunmaktadır.

Budizmin Theravada mezhebinin Vaibhāṣika tarikatine ait Uygurca *Maitrisimit*, Āryacandra tarafından Hintçeden değiştirilerek tercüme edilen Toharca A diyalektindeki nüshası *Maitreyasamiti-nāṭaka*’nın Prajñārakṣita tarafından yapılan bir tercümesidir. Eserin Uygurca ve Toharca A diyalektindeki tercümelerinden başka Çince, Tibetçe, Hoten Sakacasında, Soğudcada ve Pali dilinde de paralel nüshaları bulunması⁵⁹ Orta Asya’da ne kadar önemli ve yaygın olduğunu gösterir. Uygurca *Maitrisimit*, Toharca A diyalektindeki *Maitreyasamiti-nāṭaka*’nın birebir tercümesi değil, serbest tercümesidir.⁶⁰

⁵⁶ B. GHARIB, *Sogdian Dictionary Sogdian-Persian-English*, (Tehran: 1995), 209^b. Dieter MAUE, “Uigurisch <m’ytry>. Zu einem vernachlässigten lautlichen Problem”, *Die Erforschung des Tocharischen und die alttürkische Maitrisimit. Symposium anlässlich des 100. Jahrestages der Entzifferung des Tocharischen. Berlin, 3. und 4. April 2008*, hrsg. von Yukiyo KASAI, Abdurishid YAKUP, Desmond DURKIN-MEISTERERNST, (Turnhout: 2013), 141.

⁵⁷ Dieter MAUE, *age*, 154.-155. s.

⁵⁸ Vladimir M. NADELYAYEV, ve diğ. : *Drevnetyurkskiy Slovar’*, (Leningrad: 1969), 335^b.

⁵⁹ Şinasi TEKİN, *Uygurca Metinler II. Maytrisimit. Burkancıların mehdisi Maitreya ile buluşma Uygurca iptidai bir dram (Burkancılığın Vaibhāṣika tarikatine ait bir eserin Uygurcası)*, (Ankara: 1976) 2.

JI Xianlin, *Fragments of the Tocharian A Maitreyasamiti-Nāṭaka of the Xinjiang Museum, China*, Transliterated, Translated and Annotated by JI Xianlin in Collaboration with Werner WINTER [and] Georges-Jean PINAULT, (Berlin/New York: 1998) 3., 4., 5. ve 6.

⁶⁰ Yukiyo KASAI, *Die uigurischen buddhistischen Kolophone*, (Turnhout: 2008), 171. krş. GENG Shimin, Jens Peter LAUT, Georges-Jean PINAULT, “Neue Ergebnisse der *Maitrisimit* - Forschung (I)”, *ZDMG*, s. 154 (2004), 347-369 ve GENG Shimin, Jens Peter LAUT, Georges-

İçeriği, dili ve başka açılardan keşfedilen Uygurca metinlerin en önemlilerinden biri olan *Maitrisimit Nom Bitig* gelecekteki Buddha Maitri'nin insanlar âlemine doğumundan önceki hadiseler ile bütün hayatını ve faaliyetlerini anlatan bir eserdir. Eserin merkezinde öğrencileri Śāriputra ve Ānanda'ya gelecek Buddha adayı Maitri'nin hayatı hakkında verdiği vaazlar vardır. Eser, aynı zamanda öbür Budist yazmaları için, özellikle de Uygur edebiyatında bulunmayan *jātaka* ve *avadānalar* için geniş atıflar içerir. *Maitrisimit*'in ketebe kaydında bir Hint metninden tercüme edilmiş olduğu belirtilmesine rağmen eserin Sanskritçe nüshasına ilişkin hiçbir kayıt bulunamamıştır. Bununla birlikte eserin Hoten Sakacasındaki, Soğudcadaki ve Toharca A diyalektindeki mevcut tercümelerinin çoğu Tarım havzasına has gibidir.⁶¹

2.2. *Maitrisimit*'in Tarihlendirilmesi

Uygurca *Maitrisimit*, Çince ve Toharca nüshalarında bulunmayan bir giriş ve yirmi yedi bölümden oluşur. Eseri bulan Albert von LE COQ *Maitrisimit*'i her hangi bir dayanağı olmadan 9-10. yüzyıllara tarihlendirir.⁶² Birçok ilim adamı da bu görüşü kabul eder. Annemarie von GABAIN ve Omeljan PRITSAK⁶³ 9. yüzyılda tercüme edildiğini kabul etse de MORIYASU bu tarihten daha sonraki bir döneme ait olduğunu savunur. DOERFER, eserin asıl nüshasını 980-1120 yılları arasına, Sengim nüshasını da 1250-1369 yılları arasına tarihlendirir.⁶⁴ Sengim nüshası daha çok Manihaist metinlerde görülen *n-* ağzı özelliklerini taşımaktadır. Yazmada 9.-11. yüzyıl metinlerinde görülen /s/ ve /ş/ farkı izlenebilmektedir. Bu özellikler DOERFER'in tezini çürütür ve eserin Albert von LE COQ'un iddia ettiği gibi 9-10. yüzyıllarda yazılmış olma ihtimalini kuvvetlendirir. Eser üzerinde çalışan araştırmacılardan Şinasi TEKİN, *Maitrisimit*'in 8. yüzyıl gibi eski bir tarihte tercüme edildiğini iddia

Jean PINAULT, "Neue Ergebnisse der *Maitrisimit* -Forschung (II)", *Nairiku-Ajia gengō-no-kenkyū* [= *Studies on the Inner Asian Languages*], s. 19 (2004), 29-94+Plates III-XIII.

⁶¹ Johan ELVERSKOG, *Uygur Buddhist Literature*, (Turnhout: 1997), 139.

⁶² Albert von LE COQ, "Kurze Einführung in die uigurische Schriftkunde", *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen an der Friedrich-Willhelms-Universität in Berlin*, (Berlin: 1919), 103.

⁶³ Omeljan PRITSAK, "Das Alttürkische", *HdO Turkologie*, 28.

⁶⁴ Gerhard DOERFER, *Versuch einer linguistischen Datierung älterer osttürkischer Texte*, (Wiesbaden: 1993), 38.-40. ve 196.

eder⁶⁵; oysa MÜLLER 11. yüzyıl gibi daha sonraki bir tarihte tercüme edildiği görüşündedir. HAMILTON eserde geçen *él balık* ifadesini ‘başkent’ olarak anlamlandırır ve Koço Uygur Hanlığının 10. yüzyıldan itibaren başkenti olan Koço olarak kabul eder. Buna bağlı olarak da eserin 10. yüzyılda tercüme edildiği görüşünü savunur. *Maitrisimit*’teki Çince ıstılahların niceliğine bakarak daha sonraki bir tarihe ait olduğu görüşünü benimseyenler de vardır. Tercüme tarihi tam olarak tespit edilememiş olmasına rağmen Manihaist ve Budist metinlerde ortak olarak geçen *yaruk yaltrık yalavaçı* ifadesi Uygurca *Maitrisimit*’in Manihaizmin Budizmi etkilediği bir dönemde yazıldığı izlenimini vermektedir.⁶⁶ Bu arka planı göz önüne alırsak MORIYASU’nun görüşü en kabul edilebilir tez gibi görünmektedir.

Eserin yarı nazım yarı nesir Toharca A diyalektindeki nüshası *nāṭaka* ‘oyun’⁶⁷ olarak adlandırılır, yani bir çeşit temsil eseridir. GABAIN, *yaṇi kūn küsençig körünç birle tuş* ifadesine dayanarak, nesirle yazılmış Uygurca *Maitrisimit*’in de temsil olabileceğini söylemiştir.⁶⁸ MÜLLER, *yaṇi kūn* ifadesinin yorumunu esas aldığı görüşüne göre “dolunayda bir Maitri bayramı vardır ve bu eser o gün sahnelenir” der.⁶⁹ GENG Shimin ve KLIMKEIT da esas itibarıyla GABAIN’in görüşüne bağlı kalmakla birlikte bir Manihaizm metninde geçen *yaṇi kūn* ifadesiyle *Maitrisimit*’te geçen *yaṇi kūn* ifadesi arasında bağlantı kurmaya; yani Maitri bayramının İranî

⁶⁵ Şinasi TEKİN, 1976, 29.

⁶⁶ Jens Peter LAUT, *Der frühe türkische Buddhismus und seine literarischen Denkmäler*, (Wiesbaden: 1986), 59. krş.

Jens Peter LAUT, “Gedanken zum alttürkischen Stabreim”, *Splitter aus der Gegend von Turfan. Festschrift für Peter Zieme anlässlich seines 60. Geburtstags*, hrsg. von Mehmet Ölmez und Simone-Christiane Raschmann, (İstanbul • Berlin: 2002), 135. ve Yukiyo KASAI, *age*, 174-175.

⁶⁷ Douglas Q. ADAMS, *A Dictionary of Tocharian B*, (Amsterdam-Atlanta: 1999), 333.

⁶⁸ *Maitrisimit I Faksimile der alttürkischen Version eines Werkes der buddhistischen Vaibhāsika-Schule*, Yayına Sunan: Annemarie von GABAIN, Giriş: Helmuth SCHEEL, (Wiesbaden: 1957), 29.

⁶⁹ a.g.e. 29.

kökenli olduğunu ispatlamağa çalışırlar.⁷⁰ Jens WILKENS ise bu ifadenin özel bir bayramı ifade etmeyip her hangi bir bayram anlamı taşıdığını söyler.⁷¹

Uygurca *Maitrisimit*'in bölüm başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bu kırmızı mürekkepli satırların temsil bölümlerini gösteriyor olması muhtemeldir; ama temsil olmadığı kesin olan *Altun Yaruk* gibi eserlerde de kırmızı mürekkebin kullanıldığı malumdur. Üstelik RÖHRBORN'un çeşitli Uygurca eserlere dayanarak ispatladığı gibi *körünç*'ün ilk anlamı 'temsil' değil, 'bakış, seyir, temaşa'dır, 'temsil' ikinci anlamıdır.⁷²

2.3. *Maitrisimit*'in Nüshaları

Uygurca metnin şimdiye kadar dört farklı yerden iki yazması keşfedildi.

Eserin ketebe kaydına göre *Maitrisimit*, mümin Boz Bay Tirek ve mümine Yidlek tarafından yazdırılmıştır.⁷³ Fragmanların mürekkebi siyah, bölüm başlıkları genellikle kırmızıdır. Sağdan sola doğru yazılan yazmada satır sayısı 29, 30, 31, 32, 33, 34 arasında değişmektedir ve pothi deliği 7.-9. satırlara denk gelmektedir.⁷⁴

2.3.1. Sengim Yazması

İlk yazma ikinci Alman seferi [1904-1905] sırasında Albert von LE COQ tarafından Turfan yakınlarındaki Sengim kasabasında bulunmuştur. Eser üzerine ilk yayın 1907'de MÜLLER tarafından yapılmıştır.⁷⁵ Yazmanın başka birkaç fragmanı yine

⁷⁰ *Das Zusammentreffen mit Maitreya. Die ersten fünf Kapitel der Hami-Version der Maitrisimit Teil I: Text, Übersetzung und Kommentar*, In Zusammenarbeit mit Helmut EIMER und Jens Peter LAUT hrsg., übersetzt und kommentiert von GENG Shimin und Hans-Joachim KLIMKEIT, (Wiesbaden: 1988), 7-8.

⁷¹ Jens WILKENS, "Der 'Neutag' und die *Maitrisimit*. Probleme der zentralasiatischen Religionsgeschichte", *Die Erforschung des Tocharischen und die alttürkische Maitrisimit. Symposium anlässlich des 100. Jahrestages der Entzifferung des Tocharischen Berlin, 3. und 4. April 2008*, hrsg. von Yukiyo KASAI, Abdurishid YAKUP, Desmond DURKIN-MEISTERERNST, (Turnhout: 2013), 383.

⁷² Klaus RÖHRBORN, "Die alttürkische *Maitrisimit* – Textbuch für theatralische Darstellungen?", *Memoriae Munusculum. Gedenkband für Annemarie v. Gabain*, hrsg. von Klaus RÖHRBORN und Wolfgang VEENKER, (Wiesbaden: 1994), 101.

⁷³ Yukiyo KASAI: *age*, 182.

⁷⁴ Jens Peter LAUT, 1986, 19.

⁷⁵ Friedrich Wilhelm Karl MÜLLER, "Beitrag zur genaueren Bestimmung der unbekannten Sprachen Mittelasien", *SBAW. Phil.-hist. Cl.*, (Berlin: 1907), 958-960.

MÜLLER ve SIEG⁷⁶ tarafından yayımlanmıştır. Üçüncü [1906-1907] Alman seferi sırasında yine aynı bölgedeki Murtuk'ta da 12 yapraklık bir parça bulunmuştur. Bu yazma şu an Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften Turfanforschung'da saklanmaktadır. GABAIN tarafından ilim dünyasına tanıtılan bu metin, yine GABAIN tarafından düzenlenmiş ve fragman numaraları verilerek 1957 ve 1961'de tıpkıbası olarak iki cilt hâlinde yayımlanmıştır⁷⁷; daha sonra Şinasi TEKİN⁷⁸ 1976'da ilk cildin harf çevirisini, yazı çevirimini, Türkiye Türkçesine tercümesini ve sözlüğünü, 1980'de de eserin bütününe harf çevirisini ve sözlüğünü neşretmiştir.

2.3.2. Murtuk Yazması

Sengim ve Kumul yazmasına göre çok kısa olan Murtuk yazmasının ketebe kaydında mümin Mañçor ve Tugmış'ın ricasıyla "...yılta altıncı ayda yirmi altıncı günde Vatsın Sıncay Kıya" tarafından yazıldığı ifadesi yer alır. Maalesef yıl adı okunamayacak durumdadır; ama araştırmacılar bunu "tavşan yılı" olarak tamamlarlar. GENG Shimin, KLIMKEIT ve LAUT Murtuk yazmasının *Maitrisimit*'in en eski nüshası olduğu ve 8.-9. yüzyıla tarihlendirilebileceği görüşündedirler.⁷⁹ Tarihî arka plan göz önüne alındığında Budist Uygur metinlerinin 9.-10. yüzyıllarda yazılmağa başlanmış olması muhtemeldir.

2.3.3. Kumul Yazması

⁷⁶ Friedrich Wilhelm Karl MÜLLER, Emil SIEG, "Maitrisimit und 'Tocharisch'", SKPAW, (Berlin: 1916), 395-417.

⁷⁷ *Maitrisimit I. Faksimile der alttürkischen Version eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule*, Yayın Sunan: Annemarie von GABAIN, Giriş: Helmuth SCHEEL, (Wiesbaden: 1957), 69 s.+113 levha.

Maitrisimit II. Faksimile der alttürkischen Version eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule, Yayın Sunan: Annemarie von GABAIN, Giriş: Richard HARTMANN, (Berlin: 1961), 92 s.+114-227 levha.

⁷⁸ Şinasi TEKİN, *Uygurca Metinler II. Maitrisimit Burkancıların Mehdîsi Maitreya ile Buluşma Uygurca İpdidai Bir Dram (Burkancılığın Vaibhāṣika tarikatine âit bir eserin Uygurcası)*, (Erzurum: 1960), XVI+598 s. (Atatürk Üniversitesi Yayınları No. 263. Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 54. Araştırma Serisi No. 44)

Şinasi TEKİN, *Maitrisimit nom bitig. Die uigurische Übersetzung eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule 1. Teil: Transliteration, Übersetzung, Anmerkungen. 2. Teil: Analytischer und rückläufiger Index*, (Berlin: 1980), 264 s.; 187 s. (BT 9)

⁷⁹ GENG Shimin, Hans-Joachim KLIMKEIT, Jens Peter LAUT, *Eine buddhistische Apokalypse. Die Höllenskapitel (20-25) und die Schlußkapitel (26-27) der Hami-Handschrift der alttürkischen Maitrisimit. Unter Einbeziehung von Manuskriptteilen des Textes aus Säğim und Murtuk. Einleitung, Transkription und Übersetzung*, (Opladen Wiesbaden: 1998), 12. krş. Yukiyo KASAI, age, 176.

Maitrisimit'in Kumul yazması 1956'da Xinjiang'daki Tömürti köyünün yakınlarındaki dağlarda keşfedildi. Bugün Ürümqi'de saklanan bu yazma 293 yapraktır. Eser, sayfaları sıraya konmadan 1962'de FENG Jiasheng tarafından ilim âlemine tanıtılmıştır.⁸⁰ 1988'de İsrail YÜSÜP, Abdulqeyum HOCA ve Dolqun QAMBİRİ eserin ilk beş bölümünü yayımladılar.⁸¹ Aynı yıl GENG Shimin, Hans-Joachim KLIMKEIT, Helmut EIMER ve Jens Peter LAUT'un ortak çalışmasıyla aynı bölümler üzerine bir kitap daha yayımlanmıştır⁸²; daha sonra GENG, KLIMKEIT ve LAUT değişik zamanlarda eserin 10., 11., 13., 14., 15., 16., 20-25., 26-27. bölümlerinin o zamana kadar yeri belirlenmiş yapraklarını da yayımlamışlardır. Son olarak 2006'da Tömürti yakınlarındaki Nernasi köyü civarında Kumul yazmasına ait parçalar bulunmuştur.⁸³ 2010 yılının başından beri de Prof. Dr. Jens Peter LAUT'un yönetiminde Dr. Ablet SEMET tarafından *Maitrisimit*'in tenkitli neşri çalışılmaktadır.⁸⁴ Bir girişle yirmi yedi bölümden oluşan bu yazmanın tarihi 11. yüzyıl olarak ketebe kaydında belirtilmiştir.⁸⁵ Rengi koyulaşan kalın bir kâğıda, siyah mürekkeple yazılmıştır. Sayfalar pothi şeklindedir. Satır çizgileri de belirtilmiştir. Sayfaların boyu 44 cm, eni 22 cm, satır araları ise 1,5 cm'dir, sayfanın 7.-10. satırları arasında pothi deliği yer almaktadır. Yazılış özelliği olarak; /n/ ve /z/ harflerinin tek ve iki nokta ile yazıldığını, /b-p/ ve /g-k/ harflerinden sonra gelen /a-e/ harflerinin /r/ harfini andırdığını ve ince sıralı kelimelerdeki /e-/ sesinin daima /a/ harfiyle yazıldığını söyleyebiliriz.⁸⁶

⁸⁰ FENG Jiasheng, "1959 年哈密新发现的回鹘文《经》 [= Das uigurische Sūtra, das 1959 in Hami gefunden wurde]", *Wenwu*, s. 7-8 (1962), 90-97.

⁸¹ İsrail YÜSÜP, Abdulqeyum HOCA, Dolqun QAMBİRİ, *Qadimqi Uyğur yezigidiki Maitrisimit / Hui Hu wen Mile Huijian Ji*, (Ürümqi: 1988), 221 s.

⁸² Shimin GENG, Hans-Joachim KLIMKEIT, *Das Zusammentreffen mit Maitreya. Die ersten fünf Kapitel der Hami-Version der Maitrisimit*, In Zusammenarbeit mit Helmut EIMER und Jens Peter LAUT hrsg., übersetzt und kommentiert. 1. Text, Übersetzung und Kommentar. 2. Faksimiles und Indices, (Wiesbaden: 1988), XII+333, 120 s. (AF 103)

⁸³ Dilara İSRAPIL, Jens Peter LAUT, Ablet SEMET, "Neu entdeckte Bruchstücke der *Maitrisimit* aus Närnasi in Qomul (VR China)", *Ural-Altische Jahrbücher*, s. 25 (2013), 220-227.

⁸⁴ Jens Peter LAUT, "Göttingen Üniversitesi'ndeki *Maitrisimit* Projesi Üzerine", *Şingko Şeli Tutung Anısına Uluslararası Eski uyğurca Araştırmaları Çalıştayı 4-6 Haziran 2011 Ankara*, (Ankara: 2011), yayımlanmamış bildiri.

⁸⁵ Johan ELVERSKOG, *age*, 140.

⁸⁶ GENG Shimin, Hans-Joachim KLIMKEIT, *Das Zusammentreffen mit Maitreya. Die ersten fünf Kapitel der Hami-Version der Maitrisimit*, In Zusammenarbeit mit Helmut EIMER und Jens Peter LAUT hrsg., übersetzt und kommentiert. 1. Text, Übersetzung und Kommentar. (Wiesbaden: 1988), 5. krş.

Osman Fikri SERTKAYA, "*Maitrisimit Nom Bitig. 1-3*", *TDAY-Beleten 1982-83*: (1986), 275.

İki yazma arasındaki en büyük fark Sengim ve Murtuk yazmasının bazı hususiyetlerde *n-* ağzıyla, Kumul yazmasının *y-* ağzıyla olmasıdır. Kumul yazmasının ketebe kaydına göre eser “koyun yılı şubat ayı yirmi ikinci gününde mümin Çuu Taş Yegen ve mümine eşi Tözün” tarafından yazdırılmıştır. Burada belirtilen koyun yılı HAMILTON ve MORIYASU tarafından 1067 olarak kabul edilir. Bu yazmanın üç farklı müstensihin elinden çıktığı düşünülmektedir. Bunlardan ikisi *Vaptsun Şeli* ve *Tu Tsupa Eke*’dir.⁸⁷ LAUT, bu iki yazmanın aktarıldığı kaynak kollarının farklı olduğu görüşünü şu ihtimallere değinerek dile getirir: *Maitrisimit* farklı Toharca nüshalara sahip olup Uygurca metinler bu farklı Toharca nüshalara veya bunların Uygurca tercümelerine dayanmakta; ya da aynı Toharca metne; ama bu Toharca metnin farklı Uygurca tercümelerine dayanmaktadır.⁸⁸

⁸⁷ Yukiyo KASAI, *age*, 177.

⁸⁸ Jens Peter LAUT, 2011, 11.

3. MURTUK YAZMASININ PALEOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

3.1. Yer Numaraları

GABAIN'in tıpkıbasısını yayınladığı Sengim ve Murtuk yazmasından Murtuk yazmasının Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften Turfanforschung'daki yer numaraları aşağıdaki gibidir⁸⁹:

Yaprak	Tafel No.	U-Mainz No.	Bölüm No.	Tafel No.	U-Mainz No.	Bölüm No.
1.	216v	U3714_sayfa1	24	216r	U3714_sayfa2	24
2.	217v	U3715_sayfa1	24	217r	U3715_sayfa2	24
3.	218v	U3716_sayfa1	24	218r	U3716_sayfa1	24
4.	219v (I)	U3717_sayfa2	24	219r	U3717_sayfa1	24
5.	220v	U3718_sayfa1	24	220r	U3718_sayfa2	24
4.	221v (II)	U3719_sayfa1	24	221r	U3719_sayfa2	24
6.	222v	U3720_sayfa2	19	222r	U3720_sayfa1	19
7.	223v	U3721_sayfa2	25	223r	U3721_sayfa1	25
8.	224v	U3722_sayfa1	8	224r	U3722_sayfa2	8
9.	225v	U3723_sayfa2	21	225r	U3723_sayfa1	21
10.	226v	U3724_sayfa2	24	226r	U3724_sayfa1	24
11.	-	U1189_sayfa1	24	-	U1189_sayfa2	24
12.	-	U3825_sayfa1	22	-	U3825_sayfa2	22

⁸⁹ Jens Peter LAUT, "Die 'begangenen' und 'angehäuft' Sünden. Ein nur scheinbar verlorenes Fragment der Murtuker Handschrift der alttürkischen *Maitrisimit*", *Religionsbegegnung und Kulturaustausch in Asien. Studien zum Gedenken an Hans-Joachim Klimkeit*, hrsg. von Wolfgang GANTKE, Karl HOHEISEL, Wassilios KLEIN, (Wiesbaden: 2002), 167.

Murtuk yazmasının Sengim yazmasıyla paralel olduğu yerler aşağıdaki gibidir:

Murtuk	Sengim	Murtuk	Sengim
T 216v2-9 T 216v11-14	T 59r14-19 T 59v2-5	T 216r9-14	T 59r2-6
T 217v	-	T 217r1-15	T 59v6-19
T 218v	-	T 218r1-15	T1 05v3-16
T 222v3-5	T 196v12-14	T 222r	-
T 223v	-	T 223r1-9	T 87v5-10
T 224v1-3	T 140v23-26	T 224r1-17	T 140r16-v2
T 225v1-10	T 172v21-31	T 225r1/17	T 172r21-v9

3.2. Paleografik Özellikleri

Murtuk yazmasında harflerin yazılış özellikleri şu şekildedir:⁹⁰

3.2.1. a Harfinin Yazılışı:

/a/ harfi bütün yazı tiplerinde kelime başında hep /'/' iki dişle yazılmaktadır.

IV. yazı tipinde *amarı* kelimesinin /'/' tek dişle yazıldığı görülür

(T 225r15 'amar<ı>ları'). Metinde 133 defa geçen bu kelime; 11 defa /'/' tek dişle 'm'ry, 112 defa da /'/' iki dişle ''m'ry şeklinde yazılmıştır. Metinde

T 225r13'te () ''m'ry⁹¹ şeklinde tamir edilen kelime aynı

⁹⁰ Burada kullanılan Türkçe paleografya terimleri “Uygur Abecesi İçin Türkçe Paleografya Terim Önerileri” başlığıyla ayrı bir makale olarak baskıdadır.

⁹¹ Şinasi TEKİN, 1980, 1, 171. krş.
Şinasi TEKİN, 1980, 2, 12^a.

fragmandaki öbür *amarılar* (T 225v15, T 225r15) ve

Murtuk yazmasında geçen *amarılar* (T 218v3, T 218r1)

göz önüne alınarak ''m'ry şeklinde '/' iki dişle değil 'm'ry şeklinde '/' tek dişle tamamlanmalıdır. Murtuk yazmasında 5 defa geçen bu yazılışın cehennem bölümlerine ait olan 20. ve 24. bölümlerde geçiyor olması da dikkat çekicidir.

Harf, kelime içinde ve sonundaysa tek dişle yazılır. /a/ harfinin bacağı I. yazı tipinde satır sonunda satırın uzunluğuna göre

bazen aşağıya doğru boylamasına (T 224v1),

bazen de yanlamasına yazılır (T 224v13),

öbür bütün yazı tiplerinde yanlamasına yazılır:

T 222v3/b.h.

T 225v5/b.h.

T 220v4/s.s.

Satır içinde kelime sonunda /a/ harfinin bacağı genellikle yanlamasına

(T 224v3) yazılmakla birlikte I. yazı tipinde aşağıya doğru boylamasına

(T 224v11) yazıldığı bir misal de vardır. Kelime başında dişin sırtı içeriye doğru, kelime içi ve kelime sonundaysa düzdür:

T 224v3

T 223r1

T 220r7/b.h.

3.2.2. ä Harfinin Yazılışı:

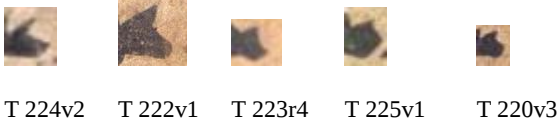
I. yazı tipinde kelime içinde ve kelime sonunda her zaman /'/' tek diş ile yazılır.

Kelime başında ise sadece bir yerde, T 224r2'deki *äviri-* () fiili ''vyrmyş şeklinde /'/' iki dişle yazılmıştır. *Maitrisimit*'in yine aynı bölümüne ait

(8. bölümüne ait) T 140r25'te ise () bu fiil /'/' tek dişle yazılmıştır. Bu fiil metnin genelinde 17 defa geçer ve bunlardan 11'inde /'/' iki dişle yazılır. Murtuk yazmasındaysa yalnız iki defa geçmektedir. Birisi 8. bölüme ait yukarıda bahsedilen T 224r2'de öbürü de 25. bölüme ait T 223v5'te olup

() 'vyr- şeklinde /'/' tek diş ile yazılır.

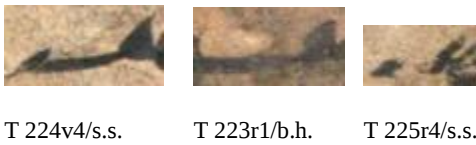
Kelime başında dişin sırtı IV. yazı tipi haricinde içeriye doğrudur:

Kelime içinde ve sonunda dişin sırtı düzdür:

I., III. ve IV. yazı tipinde harfin bacağı kelime sonunda hep yanlamasındır:

Harfin II. yazı tipinde satır içinde kelime sonu durumunda bacağının yukarıya

doğru boylamasına yazıldığı görülür (T 222r1). V. yazı tipinde harfin bacağının

aşağıya doğru boylamasına ya da yukarıya doğru boylamasına yazıldığı misaller vardır:

T 220v5/s.s.

T 220v2

Harfin kelime sonu durumunda ayrı yazıldığı zaman da /'/' tek dişle yukarıya doğru boylamasına bacakla yazıldığı görülmektedir:

T 216v14/a.y.

3.3.3. e Harfinin Yazılışı:

/e/ harfi bütün yazı tiplerinde kelime başında /'y/ şeklinde, kelime başı dışında kelimedede görüldüğü ilk hecede ise her zaman /y/ ile yazılır. Bütün yazılarda /e/ harfinde /'/' dişin sırtı içeriye doğrudur:

T 224r3

T 223rb.

T 225v15

/y/ harfinin sırtı ise düzdür, kaşının yüksekliği değişmektedir:

T 224v4

T 222v2

T 225r16

T 216v5

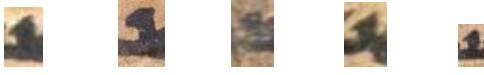
3.3.4. ı-i Harfinin Yazılışı:

/ı-i/ harfleri kelime başında her zaman /'y/ şeklinde yazılır. Kelime başında /'/' dişin gövdesinin yüksekliği ve sırtının eğimiyle /y/'nin kaşının genişliği ve ağzının açıklığı farklıdır:

T 224v16 T 225v15 T 220r3

Kelime içinde de /y/'nin kaşının kalınlığıyla ağzının açıklığı farklılık gösterir:

T 224v5 T 222v2 T 223r1 T 225v2 T 220v2

Kelime sonunda /g-k/'den sonra gelen /y/, /g-k/'nin çanağına kalem, kâğıttan kaldırılarak yazılır:

T 224v3/k.s. T 223v1/k.s. T 225v14/k.b. T 216v7/k.b.

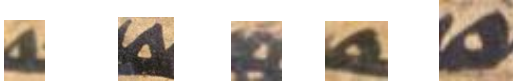
3.3.5. o-u Harfinin Yazılışı:

Kelime başında her zaman /'w/ şeklinde yazılır:

T 224v6 T 222v4 T 223r6 T 225v4 T 216v1

Kelime içinde ve kelime sonunda her zaman /w/ şeklinde yazılır:

T 224v11 T 222v4 T 223r1 T 225v11 T 220v1

Harfin kelime sonundaki kuyruğu kelimenin satır içindeki yerine göre kısa

(T 224v7) ya da uzun (T 224v9/b.h.) olabilmektedir. /w/'nin başının şekli ve gözünün boyutu değişmektedir.

T 223r1 T 225v10 T 220v1

3.3.6. ö-ü Harfinin Yazılışı:

Kelime başında /'wy/ şeklinde yazılan /ö-ü/ harflerinde /'/ dışın sırtı içeriye doğru yazılmakta, /w/'nin gözünün boyutları değişmektedir. /'wy/ I., III., IV., ve V. yazı tiplerinde aralıksız birbirinin üstüne bindirilmektedir:

Sadece II. yazı tipinde her harfin ayrı ayrı yani aralıklı yazıldığı görülür:

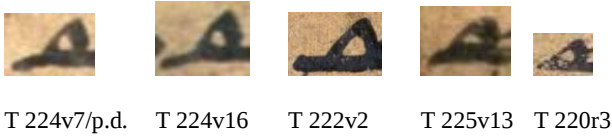
/ö-ü/ harfleri kelime içinde ilk hecede /wy/ şeklinde yazılır:

Kelime içinde ilk hece dışında ve kelime sonunda /w/ şeklinde yazılır:

Kelime sonundaki yazılışta harfin kuyruğunun uzunluğu her yazı tipinin kendi içerisinde takriben tutarlı olup yazı tipleri arasında değişmektedir:

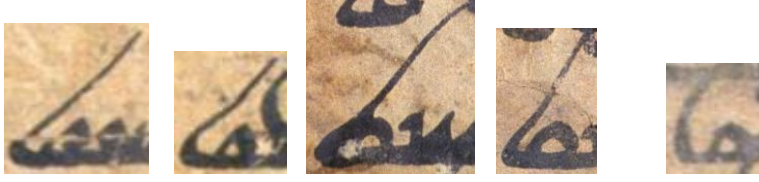

3.3.7. b-p Harfinin Yazılışı:

/b-p/ harfinin başının şekline göre gözü de değişmekte ve çanağı bazen dar bazen geniş olabilmektedir.

Kelime sonunda harfin bacağı aşağıdan yukarı ve soldan sağa eğik olarak yazılır, çanak yapılmaz, harfin başından sonra hemen satır hizasından bacağı yazılır ve bacağın uzunluğu yazı tiplerinin kendi içinde bile değişmektedir:

T 224v6

T 224v11

T 222r3/s.s.

T 222v2

T 223r5

T 225r6

T 216v6

T 221v13

/b/ harfinden sonra gelen /' , y , w/ harfleri /b-p/'nin çanağından sonra harfin başına birleşik yazılır:

T 224v1

T 219r4

T 216v7

T 224v13

T 222r1

T 223r1

Bununla birlikte /y/ ve /w/ harflerinin IV. yazı tipinde ayrı yazıldığı da görülür:

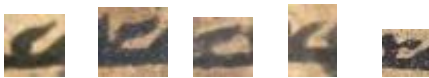

T 225v14

T 225v14

3.3.8. ç Harfinin Yazılışı:

/ç/ harfinin dirseğinin eğimi her zaman aynı değildir, buna bağlı olarak da ağzının açıklığı değişmektedir:

T 224v7

T 223v1

T 223r1

T 225v3

T 220r3

/ç/ harfi kelime sonunda yazıldığında kelimenin satır içindeki durumuna göre kuyruğunun uzunluğu değişmektedir:

T 223v8/s.s.

T 223rb./b.b.

T 225v3/b.h.

T 220v8/b.h.

3.3.9. d Harfinin Yazılışı:

/d/ harfinin gövdesinin yüksekliğiyle sırtının eğimi, gövdesinin ucundaki zülfesinin yüksekliğiyle kalınlığı ve buna bağlı olarak da genişliği çeşitlidir. Kelime başında yazıldığında harfin sırtının daha eğimli olduğu görülür:

T 224v3/k.b.e.

T 222v2

T 216r13

Zülfesi ya da gövdesi çoğunlukla kendisinden sonraki harfle birleşmektedir:

T 224v1

T 222v3

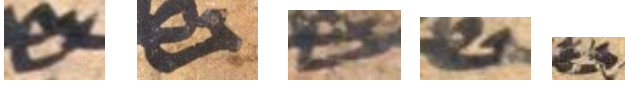
Sadece bir misalde /d/'nin zülfesi kendisinden sonraki ikinci harfe kadar uzamaktadır:

T 224v15

3.3.10. g-k (ön damak) Harfinin Yazılışı:

/g-k/ harfinin kelime başı durumunda kaşının yüksekliği; kelime başı, kelime içi ve kelime sonu her durumda da çanağının yüksekliği ve genişliği değişmektedir:

T 224v1 T 222v3 T 223r1 T 225v3 T 220r5

Kendisinden sonra gelen /' , w/ harfleri /g-k/'nin çanağının ucundan sola doğru eğilip her zaman kaşıyla birleşmektedir:

T 224v4 T 224v16 T 222v1 T 222v2 T 217v12/s.s. T 216r5

/y/ harfi de /k/'nin çanağına kalem kâğıttan kaldırılarak ikinci bir kalem hamlesiyle yazılır:

T 224v3 T 223v7 T 225v6 T 220v8

Yalnızca kendisinden sonra gelen bir misalde /l/ harfinin başı /k/'nin başıyla birleşmez (T 224v13). /k/'den sonra gelen /s/ harfinin /k/'nin çanağının içine yerleştirilip /k/'nin başıyla birleştiği görülür (T 220v9). /k/'den sonra gelen /ş/ harfi ise /k/'nin çanağına birleşiktir; ama kaşına birleşik değildir:

T 224r1 T 223v1 T 219r4

IV. yazı tipinde /k/'den sonra gelen hiçbir harf /k/'nin kaşıyla ya da başıyla birleşmez:

T 225v11 T 225v6 T 225v5

Kelime sonunda harfe çanak yapılmamakta kelimenin satır içindeki durumuna göre genişliği değişen yanlamasına ve bazen de boylamasına bir kuyruk çizilmektedir:

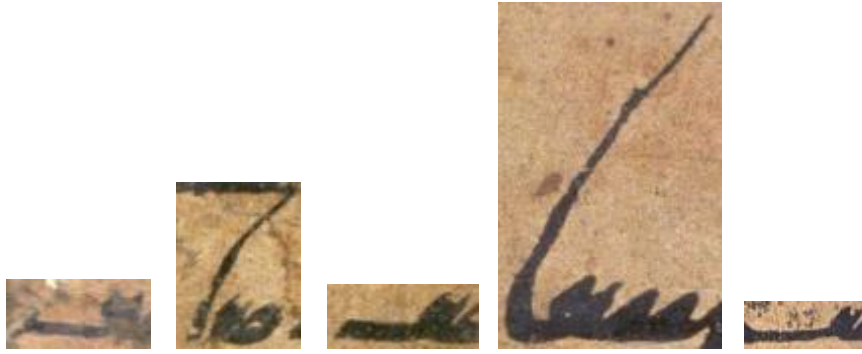

T 224v5/s.s.

T 224v15

T 222r1

T 223v4/s.s.

T 223r2

T 225r13/s.s.

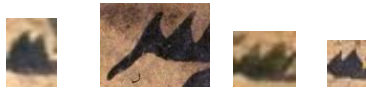
T 225r14/s.s.

T 221v1/s.s.

T 220v2/b.h.

3.3.11. g (art damak) Harfinin Yazılışı:

Kelime başında görülmeyen bu harfin yazılışında nokta kullanılmaz. Harfin kâsesi satır çizgisiyle neredeyse aynı hizadadır:

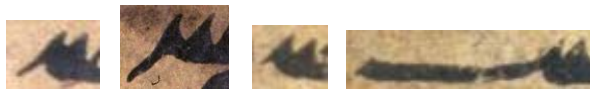
T 224v5

T 222v1

T 225v7

T 220v2

Kelime sonunda yazı tipine göre değişen uzunlukta bir kuyruğu vardır:

T 224v1

T 222v1

T 225v3

T 216v3/s.s.

3.3.12. k (art damak) Harfinin Yazılışı:

/k/ harfi I., III. ve IV. yazı tipinde her zaman iki noktalıdır:

T 224v1 T 223r1 T 225v9

II. ve V. yazı tipinde ise noktasız yazıldığı misaller vardır:

T 222v3 T 220r5

Noktaların harfin gövdesinden ve birbirlerinden uzaklığı, eğimi, kalınlığı farklıdır. Harfin kâsesi kelime başında satır hizasının altında kalır:

T 224v1 T 222v4 T 223r1 T 225v3 T 217r10

Kelime içinde ve sonundaysa takriben satır hizasındadır:

T 224v7 T 222v3 T 225v5 T 220r7

Harfin dişleri keskin ve sağdan sola doğru eğimlidir. Kelime sonunda yazıldığında, harfe kısa bir kuyrukla son verilir:

T 224v1 T 225v5 T 218v2/s.ss.

3.2.13. h Harfinin Yazılışı:

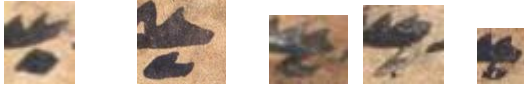
/h/ harfi de noktasız yazılır. /g/ harfi gibi dişleri keskin ve sağdan sola doğru eğimli, kâsesi de takriben satır çizgisiyle aynı hizadadır:

T 224r1 T 222r2 T 220v6

3.2.14. l Harfinin Yazılışı:

İlk harf olarak yazıldığında /l/'nin dişi tektir:

T 224v1/e.b. T 222v1/e.b. T 223r4 T 225r5 T 220v2/e.b.

Ama kelime içinde ve kelime sonunda yazıldığında iki dişlidir:

T 224v1 T 224v6 T 222v1 T 222v4 T 223r2 T 225v3 T 225v12 T 216v3 T 220v1

/l/'nin karnı kendisinden önce çanaklı bir harf varsa sol tarafa doğru yazılır:

T 224v13 T 222r1 T 219r4

Harfin karnı, I. ve II. yazı tipinde çoğunlukla satıra ayrı yazılır (T 224v6;

T 222v1) ki bu da karnın sonradan yani kalem kâğıttan kaldırılarak ikinci bir kalem hamlesiyle yazıldığını gösterir. II. yazı tipinde bir misalde karnın satıra

birleşik yazıldığı görülür (T 222v4). Kelime sonunda harfin dişlerine ya da karnına her hangi bir kuyruk yazılmaz.

3.2.15. m Harfinin Yazılışı:

/m/'nin karnı bütün yazı tiplerinde kendisinden sonraki iki harfin altına doğru uzar:

T 224v3 T 223v5 T 225v13 T 220v6

Kelime sonunda /m/'nin dişi ile karnı birleşir ve baş oluşturur:

T 224v5

T 216v10

3.2.16. n Harfinin Yazılışı:

/ä , z / harflerine göre boyutu daha küçüktür. Kelime başında, kelime içinde, kelime sonunda her durumda tek dişle yazılır:

T 224r2

T 222v1

T 225v6/b.h.

Kelime sonunda kelimenin satır içindeki yerine göre genişliği değişen yanlamasına ya da uzunluğu değişen boylamasına yazılışı belli bir kurala tabi olmayan uzun bir kuyruğu vardır.

T 224v4/b.h.

T 223r1/b.h.

T 224v10/s.s.

T 216r14/s.s.

3.2.17. r Harfinin Yazılışı:

Kelime başında, içinde ve sonunda her durumda iki dişle yazılan /r/ harfinin kelime sonunda satır içindeki yerine göre değişen uzunlukta bir kuyruğu vardır:

T 224v2

T 222v2

T 223r5

T 225v10

T 220v2

T 216v9/a.y./s.s.

3.2.18. s Harfinin Yazılışı:

I., IV. ve V. yazı tiplerinde /s/ harfinin küpünün sağ parçası sol parçasına göre biraz daha dolgun ve sol parçasından aŗaęıdadır. Bu duruma bağlı olarak küpün içi de küçüktür:

T 224v7 T 225r16 T 221v7

II. ve III. yazı tiplerindeyse küpün her iki parçası da aynı kalınlıktadır (T 223v1; T 223r1). /s/’nin küpünün bir misalde kendisinden önceki  anaklı harfin çanağının içine yazıldığı görülür (T 220v9). Bütün tiplerde k p sağdan sola doğru eğimlidir.

3.2.19. ř Harfinin Yazılıŗı:

/ř/ harfinin küpü sağdan sola doğru eğimli ve keskindir:

T 224v1 T 223v1 T 225v17 T 216v7

/ř/’nin küpünün sağ yarısı kendisinden önce  anaklı bir harf geliyorsa, o harfin çanağıyla birleŗir:

T 224r1 T 223v1 T 219r4

Kelime sonunda yazı tipine göre uzunluğu deęiŗen küpüyle paralel bir kuyruğu vardır:

T 224r2 T 223v3 T 223r4 T 225v7 T 220v3/b.h.

3.2.20. t Harfinin Yazılıŗı:

/t/ harfinin başının yüksekliği, genişliği, yuvarlaklığı; buna bağlı olarak da gözü her yazı tipinde farklıdır:

T 224v7 T 222r1 T 223r6 T 225v2 T 220v4

Satır içinde kelime sonunda kelimenin satır içindeki yerine göre genişliği değişen yanlamasına bir kuyruğu vardır:

T 224v4/b.h. T 223v1/b.h. T 225r7/b.h.

Harfin yazılışı satır sonuna denk geldiğinde ise hem yanlamasına hem de boylamasına kuyrukla yazıldığını görülür:

T 224v2/s.s. T 223v3/s.s.

3.2.21. v Harfinin Yazılışı:

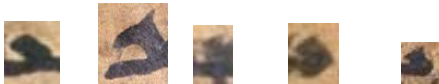
/v/'nin kaşının yüksekliği, ağzının genişliği yazı tiplerine göre çeşitlilik gösterir:

T 224v2 T 223v1 T 223v11 T 220v1

3.2.22. y Harfinin Yazılışı:

/y/'nin kelime başında, kelime içinde ve kelime sonunda kaşının yüksekliği ve ağzının genişliği ile sırtının derinliği farklıdır; ayrıca I., II., III., IV. yazı tiplerinde kaşının ucunda zülfe yoktur:

T 224v4 T 222r1 T 223r1 T 225v10 T 220v1

Yalnızca V. yazı tipinde harfin kaşının ucunda zülfe yazıldığı görülür (T 220v2).

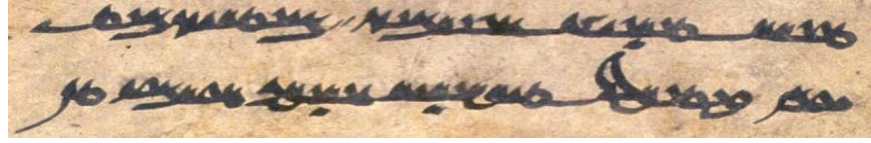
3.2.23. z Harfinin Yazılışı:

Tek dişle yazılan /z/ harfi kendisinden sonraki harfle birleşmediği için kelime başında, içinde ve sonunda yani her durumda kelime sonunda gibidir, boyutları da /n/ harfinden daha büyüktür:

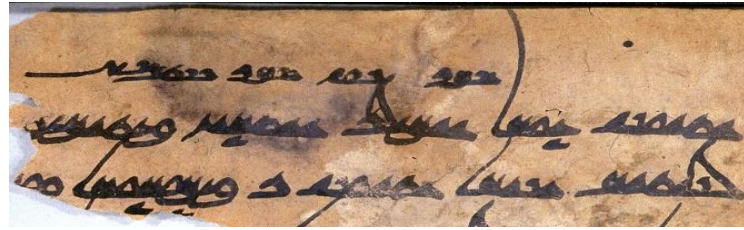

T 224v T 222v1 T 223rb. T 225v2 T 220v7

3.3. Murtuk Yazmasına Ait Farklı Yazılardan Misaller

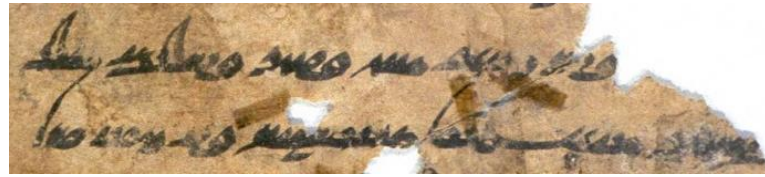
I. Tip (T 224r2-3)

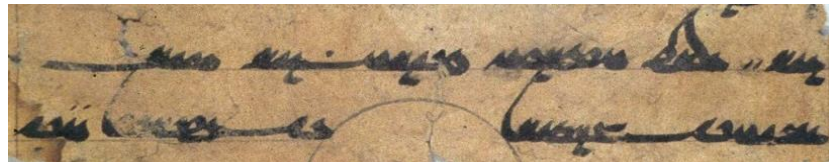
II. Tip (T 222v1-2)

III. Tip (T 223r4-5)

IV. Tip (T 225r12-13)

V. Tip (T 217v5-6)

3.4. Murtuk Yazmasının Fragmanlarının Yazı Tipine Göre Dağılımını Gösteren Tablo

I. Tip	II. Tip	III. Tip	IV. Tip	V. Tip
T 224v-r	T 222v-r T 223v	T 223r	T 216v-r T 225v-r U 1189	T 217v-r T 218v-r T 219v-r T 220v-r T 221v-r T 226v-r U 3825

3.5. Murtuk Yazmasındaki Yazı Tiplerini Gösteren Harf Tabloları

a	I	II	III	IV	V
k.b.	 (T 224v3)	 (T 222v1)	 (T 223r5)	 (T 225v2) (T 225r15)	 (T 220v2)
k.i.	 (T 224v1)	 (T 222r1)	 (T 223r1)	 (T 225v6)	 (T 220v2)
k.s.	 (T 224v1/b.h.) (T 224v1/s.s.)	 (T 222v3/b.h.)	-	 (T 225v5/b.h.)	 (T 220v4/s.s.) (T 220r7/b.h.)

	 (T 224v11)									
	 (T 224r3/s.s.)									
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	3.90	4.12	4.65	7.60	3.94	5.96	4.62 4.38	5.92 4.38	4.45 3.66	7.85 4.33 (t.d.)
k.i.	3.75	2.69	5.40	3.13	3.43	2.66	4.34	2.75	4.11	3.10
k.s.	11.23 4.67 9.87	9.65 10.61 (b.h.) 9.66 (s.s.)	4.75	14.41 (b.h.)	-	-	5.53	16.11 (b.h.)	5.66 14.79	14.22 (b.h.) 6.14 (a.y.)

ä	I	II	III	IV	V
k.b.	 (T 224v2)		 (T 223r4)	 (T 225v1)	 (T 220v3)

	 (T 224r2)		(T 222v1)							
k.i.	 (T 224v3)		 (T 222r1)		 (T 223r4)		 (T 225r16)		 (T 218v1)	
k.s.	 (T 224v4/s.s.)		 (T 222r1)		 (T 223r1/b.h.)		 (T 225v15/s.s.) (T 225r4/s.s.) (T 216v3/b.h.) (T 216v14/a.y.)		 (T 220v2) (T 220v2/s.s.) (T 220v5/s.s.) (T 220v6/s.s.)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	3.85	3.45	5.06	4.54	3.06	2.03	3.85	3.57	3.75	3.94

	4.04	3.99 (i.d.)								
k.i.	3.30	1.98	4.99	3.34	2.99	2.77	4.42	2.64	3.70	3.38
k.s.	4.77	11.78 (b.h.)	13.40	6.08	5.44	12.91 (b.h.)	5.44 5.07	17.84 (b.h.) 13.68 (s.s.)	13.58 14.81 25.92	5.05 7.26 (a.y.) 20.57 (s.s.)

e	I		II		III		IV		V	
k.b.	 (T 224r3)		-		 (T 223rb.)		-		 (T 225v15)	
i.h.	 (T 224v4)		 (T 222v2)		-		 (T 225r16)		 (T 217v5)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	4.62	5.26	-	-	4.00	5.41	-	-	4.61	4.55
i.h.	4.04	2.39	4.25	1.84	-	-	4.53	3.05	4.49	2.50

i-i	I	II	III	IV	V
------------	----------	-----------	------------	-----------	----------

k.b.	 (T 224v16)		-		-		 (T 225v15)		 (T 220r3)	
k.i.	 (T 224v5)		 (T 222v2)		 (T 223r1)		 (T 225v2),		 (T 220v2)	
k.s.	 (T 224v4)		 (T 222v1), (T 222v2/a.y.)		 (T 223r2)		 (T 225v9)		 (T 220v1)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	5.07	4.49	-	-	-	-	4.83	5.66	4.35	5.71
k.i.	3.93	3.08	4.38	2.42	3.94	2.23	4.56	2.83	4.15	1.79
k.s.	5.94	6.31	5.21 5.86	6.64 7.00 (a.y.)	4.52	7.18	5.50	7.07	4.92	6.39

o-u	I	II	III	IV	V
------------	----------	-----------	------------	-----------	----------

k.b.	 (T 224v6)		 (T 222v4)		 (T 223r6)		 (T 225v4)		 (T 218v12)	
k.i.	 (T 224v11)		 (T 222v4)		 (T 223r1)		 (T 225v11)		 (T 220v1)	
k.s.	 (T 224v7)		-		 (T 223r1)		 (T 225v10)		 (T 220v1)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	4.23	6.65	4.55	7.09	4.15	7.50	5.39	7.86	3.86	7.95
k.i.	4.80	4.59	4.92	3.46	3.99	3.74	5.00	4.69	3.88	3.99
k.s.	5.13 4.94	7.20 9.53 (b.h.)	-	-	3.65	4.86	5.06	8.74	4.41	6.65

ö-ü	I	II	III	IV	V
k.b.	 (T 224v9)	 (T 222v1)	 (T 223rb.)	 (T 225v5)	 (T 220v1)

i.h.										
	(T 224v1)		(T 222v3)		(T 223r1)		(T 225v3)		(T 220r6)	
k.i.										
	(T 224v3)		(T 222v1)		(T 223rb.)		(T 225v13)		(T 220v4)	
k.s.					-					
	(T 224v7/p.d.)		(T 222v2)				(T 225v13)		(T 220r3)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	4.73	9.42	4.75	9.02	3.97	6.83	5.11	9.68	4.98	9.17
i.h.	4.22	5.89	5.17	6.19	4.44	5.84	4.90	5.87	4.98	5.60
k.i.	4.61	3.85	5.04	3.22	3.85	3.83	4.13	3.1	4.32	3.59
k.s.	4.80	7.33	4.89	7.15	-	-	5.23	7.10	4.26	6.773
	5.10	7.24 (p.d.)								

b-p	I	II	III	IV	V
k.b.					 (T 220v6)

	(T 224v1)	(T 222v1)	(T 223r1)	(T 225v14)	
k.i.	 (T 224v2)	-	-	-	 (T 217v9)
k.s.	 (T 224v6) (T 224v11)	 (T 222v2) (T 222r2/s.s.) (T 222r3/s.s.)	 (T 223r5)	 (T 225v11) (T 225r6) (T 225r10) 	 (T 221v13) (T 226r3/s.s.)

							(T 216v6) (T 216v9)			
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	7.46	8.98	6.87	9.04	5.29	6.94	6.47	11.25	4.56	8.79
k.i.	6.58	8.20	-	-	-	-	-	-	6.73	7.57
k.s.	11.36	8.81	12.86 15.47 14.02	7.23 13.74 (s.s.) 10.10 (a.y.)	8.51	7.36	15.47 16.68	9.73 8.28 (s.s.)	16.55 6.39	6.27 21.96 (s.s.)

ç	I	II	III	IV	V
k.b.	-	-	-	-	 (T216v12) (T221v7)
k.i.					

	(T 224v7)		(T 223v1)		(T 223r1)		(T 225v3)		(T 220r3)	
										
							(T 216v5)			
k.s.	-									
			(T 223v8/s.s.)		(T 223rb./b.b.)		(T 225v3/b.h.)		(T 220v8/b.h.)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	-	-	-	-	-	-	-	-	4.16	6.04
k.i.	4.54	3.98	14.14	5.13	4.20	3.85	4.81	3.48	4.24	3.17
k.s.	-	-	6.04	19.63	3.71	14.60	5.32	16.29 (b.h.)	5.16	17.38 (b.h.)

d	I	II	III	IV	V
k.b.			-		
	(T 224v3/k.b.e.)	(T 222v2)		(T 225v14)	(T 218r13)

k.i.	 (T 224v1)		 (T 222v1) (T 222v3)		 (T 223r4)		 (T 225v4) (T 225r12)		 (T 220v8)	
k.s.	-		-		-		-		 (T 220v1/b.h.)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	11.03	8.81	13.80	9.78	-	-	12.43	6.71	13.04	10.66
k.i.	11.68	6.50	13.14	5.38	8.91	5.65	11.07	4.97	14.35	7.03
k.s.	-	-	-	-	-	-	-	-	10.58	5.44 (b.h.)

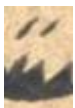
g-k	I	II	III	IV	V
------------	----------	-----------	------------	-----------	----------

k.b.	 (T 224v1)	 (T 222v3)	 (T 223r1)	 (T 225v3) (T 225v7)	 (T 220r5)
k.i.	-	 (T 222v1)	 (T 223r4)	 (T 225v5)	 (T 220r5)
k.s.	 (T 224v1/b.h.) (T 224v5/s.s.) (T 224v15)	 (T 222v1/i.s.) 	 (T 223r2)	 (T 216v2/s.s.) (T 225v5/b.h.) (T 225v17)	 (T 220v2/b.h.) (T 221v1/s.s.)

			(T 222v3) 				 (T 225r13/s.s.) (T 225r14/s.s.)			
			(T 222r1) 							
			(T 223v1/b.h.) 							
			(T 223v4/s.s.)							
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	6.20	8.23	5.69	8.80	5.67	9.23	4.96	10.16	5.32	9.23
k.i.	6.73	7.47	6.53	7.80	4.24	7.53	6.15	9.98	4.87	8.04
k.s.	14.24	11.96	25.08	11.07	4.51	14.18	17.08	8.21	5.48	17.50 (b.h.)
	6.22	11.04			5.14	10.71(b.	6.36	15.45	24.15	14.39 (s.s.)
	5.12	(b.h.)			5.20	h.)	11.80	(b.h.)		

		16.46 (s.s.)				17.60 (s.s.)		15.79 (s.s.)		
--	--	--------------	--	--	--	--------------	--	--------------	--	--

g	I		II		III		IV		V	
k.b.	-		-		-		-		-	
k.i.	 (T 224v5)		 (T 222r1)		-		 (T 225v7)		 (T 220v2)	
k.s.	 (T 224v1)		 (T 222v1)		-		 (T 216v3/s.s.) (T 225v3) (T 225v13)		 (T 220r10/b.h.)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
k.i.	4.37	3.28	5.32	4.16	-	-	4.79	4.59	4.18	4.63
k.s.	4.57	6.41	6.60	7.75	-	-	4.86	6.16	3.68	7.05

k	I	II	III	IV	V
k.b.	 (T 224v1) (T 224v5)	 (T 222v3) (T 222v4)	 (T 223r1)	 (T 225v3)	 (T 220v1) (T 220v8) (T 220r5) (T 217r10)
k.i.	 (T 224v7)	 (T 222v3)	-	 (T 225v9)	 (T 220v1)
k.s.	 (T 224v1) 	-	-	 (T 225v5) 	 (T 220r7) (T 218v2/s.ss.)

	(T 224v4)						(T 225v11)			
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	7.73	4.40	8.59	4.36	8.08	5.08	9.45	4.74	7.69	4.89
	4.37	4.37 (t.n.)	5.43	4.33 (nsız)					5.10	5.23 (nsız)
k.i.	8.58	4.56	5.09	4.16	-	-	8.37	4.88	8.37	4.88
k.s.	8.36	7.46	-	-	-	-	9.14	7.12	9.14	7.12

h	I		II		III		IV		V	
k.b.	 (T 224r3)		-		-		-		-	
k.i.	 (T 224r1)		 (T 222r2)		-		-		 (T 220v6)	
k.s.	-		-		-		-		-	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	5.15	3.80	-	-	-	-	-	-	-	-
k.i.	4.94	4.72	5.01	3.44	-	-	4.98	4.59	4.29	5.19

k.s.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

I	I	II	III	IV	V
k.b.	 (T 224v1/e.b.) (T 224v5/e.b.)	 (T 222v1/e.b.)	 (T 223r4)	 (T 225r5)	 (T 220v2/e.b.)
k.i.	 (T 224v1)	 (T 222v1) (T 222r1)	 (T 223r2) (T 223r3)	 (T 225v3) (T 225v9)	 (T 220v1) (T 220r5)
k.s.	 (T 224v6)	 (T 222v4)	-	 (T 225v3)	 (T 218v3)

							 (T 225v12)			
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	6.09	4.29	6.71	5.52	5.02	5.21	6.86	5.82	6.24	5.07
k.i.	6.77	3.54	8.26	6.09	5.48	4.53	7.46	5.98	8.27	3.81
k.s.	7.46	4.91	7.51	8.41	-	-	7.08	6.63	6.50 7.53	4.60 8.24 (a.y.)

m	I	II	III	IV	V
k.b.	 (T 224v3)	 (T 223v5)	-	 (T 225v13)	 (T 220v6)
k.i.	 (T 224v1)	 (T 222r1)	-	 (T 225v2)	 (T 220v3)
k.s.	 (T 220v8)	-	-	 (T 220v8)	 (T 220v8)

	(T 224v5)						(T 216v10)		 (T 217r10)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	6.32	12.36	7.48	13.09	-	-	6.24	10.86	5.39	11.46
k.i.	7.22	11.18	5.15	10.20	-	-	6.03	10.15	4.68	11.48
k.s.	8.31	10.28	-	-	-	-	6.85	10.08	6.68	10.07

n	I	II	III	IV	V
k.b.	 (T 224r2)	 (T 222v2)	 (T 223r2)	 (T 225r7)	 (T 220v2)
k.i.	 (T 224v1)	 (T 222v1)	 (T 223r1)	 (T 225v2)	 (T 220v2)
k.s.	 (T 224v4/b.h.)	 (T 222v2)	 (T 223r1/b.h.)	 (T 216v5/s.s.)	 (T 220v4/b.h.)

	 (T 224v9/s.s.)		 (T 222r3/b.h.)				 (T 216r14/s.s.)			
	 (T 224v10/s.s.)						 (T 225v6/b.h.)			
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
	k.b.	3.05	2.87	3.54	3.50	2.82	2.69	3.43	2.62	3.39
k.i.	4.09	2.71	4.78	3.03	3.72	2.18	4.61	2.67	4.46	3.26
k.s.	5.20 8.76	9.82 (b.h.) 12.12 (s.s.)	5.20 5.92	15.89 (b.h.) 17.87 (s.s.)	4.15	10.04 (b.h.)	5.08	14.95 (b.h.)	5.63 13.63 15.82	13.46 (b.h.) 4.21 (s.s.) 6.85 (a.y.)

r	I	II	III	IV	V
k.b.		-	-	-	-

	(T 224v4)									
k.i.	 (T 224v1)		 (T 222v2)		 (T 223r2)		 (T 225v6)		 (T 220v3)	
k.s.	 (T 224v2)		 (T 222v2)		 (T 223r5)		 (T 216v9/a.y./s.s.) (T 225v10)		 (T 220v2)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	3.29	3.83	-	-	-	-	-	-	-	-
k.i.	4.10	2.47	4.81	2.99	3.35	4.31	3.68	4.46	4.08	4.91
k.s.	4.09	6.02	5.77	8.71	5.20	8.16	5.10	7.18	4.60 4.41 4.92	7.38 4.41 (p.d.) 12.45 (a.y.)

s	1	2	3	4	5
k.b.		-			

	(T 224v2) (T 224v7)				(T 223r1)		(T 225r16)		(T 221v7)	
k.i.	 (T 224v7)		 (T 223v1)		 (T 223r4)		 (T 225r11)		 (T 220v3)	
k.s.	-		-		-		-		-	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	5.53	4.57	-	-	4.90	4.98	4.83	5.66	4.48	5.05
k.i.	6.35	4.26	6.12	5.12	3.81	3.21	5.04	4.94	4.61	5.46
k.s.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

§	I	II	III	IV	V
k.b.	-	-	-	 (T 225v17)	 (T 217v11)
k.i.			-	 (T 216v7)	

	(T 224v1)		(T 223v1)				 (T 225v16) (T 225r15)		(T 218r2)	
k.s.	 (T 224r2)		 (T 223v3)		 (T 223r4)		 (T 225v7)		 (T 220v3/b.h.) (T 220r3) (T 220r7)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	-	-	-	-	-	-	5.49	3.57	4.81	4.62
k.i.	6.29	3.80	4.51	3.92	-	-	5.01	4.41	5.14	5.24
k.s.	5.51	6.99	6.65	9.06	4.24	6.99	4.73	8.22	5.10	8.36

t	I	II	III	IV	V
----------	----------	-----------	------------	-----------	----------

k.b.	 (T 224v7)		 (T 222r1)		 (T 223r1) (T 223r6)		 (T 225v2)		 (T 220v4)	
sz.i	 (T 224v2)		 (T 222r2)		 (T 223r6)		 (T 225v10)		 (T 218r2)	
k.s.	 (T 224v2/s.s.) (T 224v4/b.h.)		 (T 223v1/b.h.) (T 223v3/s.s.)		-		 (T 225r7/b.h.)		 (T 226v11/b.h.)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	5.62	4.74	5.64	4.73	5.53	4.42	5.76	5.63	4.87	6.60
k.i.	5.44	4.89	5.51	5.83	4.42	4.97	5.80	5.57	5.42	4.80
k.s.	5.77	13.93 (b.h.)	6.20	17.02 (b.h.)	-	-	5.34	17.57 (b.h.)	4.68	17.62 (b.h.)

	12.64	11.28 (s.s.)	6.97	21.62 (s.s.)						
--	-------	--------------	------	--------------	--	--	--	--	--	--

v	I		II		III		IV		V	
k.b.	 (T 224v2)		-		-		 (T 223r14)		-	
k.i.	 (T 224v10)		 (T 223v1) (T 223v5)		-		 (T 223v11)		 (T 220v1)	
k.s.	-		-		-		-		-	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	3.73	4.91	-	-	-	-	4.38	3.92	-	-
k.i.	4.47	4.02	4.80	2.94	-	-	4.62	3.80	4.61	4.71
k.s.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

y	I		II		III		IV		V	
---	---	--	----	--	-----	--	----	--	---	--

k.b.	 (T 224v4)		 (T 223v3)		-		 (T 225v2)		 (T 220v1)	
							 (T 225v10)			
k.i.	 (T 224v2)		 (T 223v1)		 (T 223r1)		 (T 225v2)		 (T 220v2)	
k.s.	 (T 224v1)		 (T 222r1)		-		-		 (T 214r6)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	4.4	5.23	5.01	4.76	-	-	5.06	4.97	3.86	4.89
k.i.	3.97	2.65	4.95	2.18	4.10	1.88	5.12	2.03	4.06	2.38
k.s.	-	-	5.81	4.51	-	-	-	-	5.59	6.37

z	I	II	III	IV	V
k.b.	-	-	-	-	-

k.i.										
	(T 224v7)		(T 222v1)		(T 223r6)		(T 225v8)		(T 220v7)	
k.s.			-							
	(T 224v7)				(T 223rb.)		(T 225v2)		(T 217v4/s.s.)	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
k.i.	4.42	4.32	4.93	6.52	4.76	4.73	3.79	5.61	5.65	5.97
k.s.	4.58	4.43	-	-	3.82	4.69	4.37	6.48	3.85	5.05 (s.s.)

Bazı Birleşik Harflerin (Ligatürlerin) Yazılışı

’l (ç.h.)	I	II	III	IV	V
k.b.	-	-	-	-	 (T 219v8)
k.i.	 (T 224v4)	-	-	 (T 225r2)	 (T 220r9)
k.s.	-	-	-	 (T 225r8/s.s.)	 (T 226v9)

p’	I	II	III	IV	V
k.b.	 (T 224v1)	-	-	-	 (T 219v3)
k.i.	-	-	-	-	

					(T 219r4)
k.s.	-	-	-	-	-

py	I	II	III	IV	V
k.b.	-	-	-	 (T 225v14)	 (T 220v7)
k.i.	-	-	-	-	-
k.s.	-	-	-	-	-

pw	I	II	III	IV	V
k.b.	 (T 224v13)	 (T 222r1)	 (T 223r1)	 (T 225v14) (T 216v8)	 (T 220v6)
k.i.	-	-	-	-	

					(T 219v4)
k.s.	-	-	-	-	-

k'	I	II	III	IV	V
k.b.	 (T 224v4)	 (T 222v1)	-	-	 (T 226v4)
k.i.	 (T 224v2)	 (T 222v1)	-	 (T 225v11)	 (T 226v9)
k.s.	-	 (T 222r1)	-	-	 216v8) (217v12/s.s.)

ky	I	II	III	IV	V
-----------	----------	-----------	------------	-----------	----------

k.b.	-	 (T 223v7)	-	 (T 225v6)	 (T 220v8)
k.i.	 (T 224v3)	 (T 222r1)	-	 (T 225v14)	 (T 219r8)
k.s.	 (T 224v3)	 (T 223v1)	-	 (T 216v14)	-

kw	I	II	III	IV	V
k.b.	 (T 224v2)	 (T 222v3)	 (T 223r1)	 (T 225v3)	 (T 219v6)
k.i.	 (T 224v16)	 (T 222v2)	 (T 223r4)	 (T 216v10) (T 225v5)	-

k.s.	-	-	-	 (T 216r5)	-
-------------	---	---	---	--	---

kl	I	II	III	IV	V
k.b.	-	 (T 222r1)	-	-	 (T 219r4)
k.i.	 (T 224v13)	 (T 222r1)	-	 (T 216v5)	 (T 217r5)
k.s.	-	-	-	-	-

ks	I	II	III	IV	V
k.b.	-	-	-	-	-
k.i.	-	-	-	-	 (T 220v9)

k.s.	-	-	-	-	-
-------------	---	---	---	---	---

kş	I	II	III	IV	V
k.b.	-	 (T 223v1)	-	-	 (T 219r4)
k.i.	 (T 224r1)	 (T 223v3)	-	-	-
k.s.	-	-	-	-	-

4. SENGİM YAZMASININ PALEOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

4.1. Sengim Yazmasının Yer Numaraları

GABAIN'in tıpkıbasısını yayınladığı Sengim ve Murtuk yazmasından Sengim yazmasının Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften Turfanforschung'daki yer numaraları aşağıdaki gibidir. Burada belirsiz diye verilen fragmanların metindeki yeri gelecek yıl yayınlanması planlanan LAUT'un hazırladığı katalogta yer alacaktır:

Yaprak	Tafel No.	U-Mainz No.	Bölüm No.	Tafel No.	U-Mainz No.	Bölüm No.
1.	001v	Mainz09926_sayfa1	Giriş	001r	Mainz0996_sayfa2	Giriş
2.	002v	Mainz0920_ön	Giriş	002r	Mainz0920_arka	Giriş
3.	003v	Mainz0921_ön	Giriş	003r	Mainz0921_arka	Giriş
4.	004v	Mainz0922_sayfa1	Giriş	004r	Mainz0922_sayfa2	Giriş
5.	005v	Mainz0923_sayfa1	Giriş	005r	Mainz0923_sayfa2	Giriş
6.	006v	Mainz0925_ön	Giriş	006r	Mainz0925_arka	Giriş
7.	007v	Mainz0927_ön	01	007r	Mainz0927_arka	01
8.	008v	Mainz0928_ön	01	008r	Mainz0928_arka	01
9.	009v	Mainz0933_sayfa2	02	009r+015r	Mainz0933_sayfa1	02
10.	010v+117	Mainz0931b+U3614_sayfa2	01	010r+117	Mainz0931a+U3614_sayfa1	01
11.	011v	Mainz0932_sayfa2	01	011r	Mainz0932_sayfa1	01
12.	012v	Mainz0929_ön	01	012r	Mainz0929_arka	01
13.	013v	Mainz0930_ön	01	013r	Mainz0930_arka	01
14.	014v	Mainz0934_ön	01	014r+118	Mainz0934_arka	01
15.	015v	Mainz00935_ön	02	015r+009r	Mainz00935_arka	02

16.	016v	Mainz0938_sayfa1	01	016r+186	Mainz0938_sayfa2	01
17.	017v	Mainz0936_ön	02	017r	Mainz0936_arka	02
18.	018v	Mainz0937_ön	01/02	018r	Mainz0937_arka	01/02
19.	019v	Mainz0939_sayfa1	02	019r	Mainz0939_sayfa2	02
20.	020v	Mainz0916_sayfa2	03	020r	Mainz0916_sayfa2	03
21.	021v	Mainz0918_sayfa1	03	021r	Mainz0918_sayfa2	03
22.	022v	Mainz0917_sayfa2	03	022r	Mainz0917_sayfa1	03
23.	023v	Mainz0941_ön	03	023r	Mainz0941_arka	03
24.	024v	Mainz0987_sayfa1	03	024r	Mainz0987_sayfa2	03
25.	025v	Mainz0940_sayfa1	03	025r	Mainz0940_sayfa2	03
26.	026v	Mainz0905_sayfa1	04	026r	Mainz0905_sayfa2	04
27.	027v	Mainz0942_ön	04	027r	Mainz0942_arka	04
28.	028v	Mainz0944_ön	05	028r	Mainz0944_arka	05
29.	029v	Mainz0894_sayfa2	05	029r	Mainz0894_sayfa2	05
30.	030v	Mainz0945_sayfa1	05	030r	Mainz0945_sayfa2	05
31.	031v	Mainz0943_ön	05	031r	Mainz0943_arka	05
32.	032v	Mainz0946_ön	06	032r	Mainz0946_arka	06
33.	033v	Mainz0947_ön	10	033r	Mainz0947_arka	10
34.	034v	Mainz0948_sayfa1	10	034r	-	-
35.	035v	Mainz0949_ön	11	035r	Mainz0949_arka	11
36.	036v	Mainz0950_ön	11	036r	Mainz0950_arka	11
37.	037v	Mainz0998_sayfa1	11	037r	Mainz0998_sayfa2	11
38.	038v	Mainz0951_ön	11	038r	Mainz0951_arka	11
39.	039v	Mainz0952_ön	14	039r	Mainz0952_arka	14
40.	040v	Mainz0953/U3644_sayfa1	16/17	040r	-	-
41.	041v	Mainz0954/U3648_ön	Belirsiz	041r	Mainz0954/U3648_arka	Belirsiz
42.	042v	Mainz0955/U3649_ön	Belirsiz	042r	Mainz0955/U3649_arka	Belirsiz
43.	043v	Mainz0962_sayfa2	15	043r	Mainz0962_sayfa1	15

44.	044v	Mainz0956_ön	15	044r	Mainz0956_arka	15
45.	045v	Mainz0957_ön	15	045r	Mainz0957_arka	15
46.	046v	Mainz0958/U3651ad_ön	Belirsiz	046r	Mainz0958/U3651ad_arka	Belirsiz
47.	047v	Mainz0903_sayfa2	16	047r	Mainz0903_sayfa1	16
48.	048v	Mainz0963_sayfa2	16	048r	Mainz0963_sayfa1	16
49.	049v	Mainz0959/U3657ae_ön	Belirsiz	049r	Mainz0959/U3657ae_arka	Belirsiz
50.	050v	Mainz0960_arka	16	050r	Mainz0960_arka	16
51.	051v	Mainz0961_ön	16	051r	Mainz0961_ön	16
52.	052v	Mainz0964_ön	17	052r	Mainz0964_arka	17
53.	053v	Mainz0965_ön	18	053r	Mainz0965_arka	18
54.	054v	Mainz0966_sayfa1	18	054r	Mainz0966_sayfa2	18
55.	055v	Mainz0924_sayfa2	18	055r	Mainz0924_sayfa1	18
56.	056v	Mainz0968_ön	19	056r	Mainz0968_arka	19
57.	057v	Mainz0908_ön	19	057r	Mainz0908_arka	19
58.	058v	Mainz0999_sayfa2	19	058r	Mainz0999_sayfa1	19
59.	058a-2	Mainz0902_sayfa1-2		058b-2	Mainz0902_sayfa2-2	
60.	059v	Mainz1005_sayfa1	19	059r	Mainz1005_sayfa2	19
61.	060v	Mainz0904_sayfa1	Giriş(19?)	060r	Mainz0904_sayfa2	Giriş(19?)
62.	061v	Mainz1001_sayfa1	20	061r	Mainz1001_sayfa2	20
63.	062v	Mainz1006_sayfa1	20	062r	Mainz1006_sayfa2	20
64.	063v	Mainz0971_sayfa2	20	063r	Mainz0971_sayfa1	20
65.	064v	Mainz0901_arka	21	064r	Mainz0901_ön	21
66.	065v	Mainz0972_arka	21	065r	Mainz0972_ön	21
67.	066v	Mainz0973_sayfa2	21	066r	Mainz0973_sayfa1	21
68.	067v	Mainz0912_sayfa1	21	067r	Mainz0912_sayfa2	21
69.	068v	Mainz0974_ön	22	068r	Mainz0974_arka	22
70.	069v	Mainz0976b_sayfa2	Belirsiz	069r	Mainz0976b_sayfa1	Belirsiz

71.	070	Mainz0977_ön	23	070r	Mainz0977_arka	23
72.	071v	Mainz0978_arka	23	071r	Mainz0978_ön	23
73.	072v	Mainz0979_arka	23	072r	Mainz0979_ön	23
74.	073v	Mainz0975_arka	22	073r	Mainz0975_ön	22
75.	074v	Mainz0980_arka	23	074r	Mainz0980_ön	23
76.	075v	Mainz0981_arka	23	075r	Mainz Mainz0981_ön	23
77.	076v	Mainz0983_arka	23	076r	Mainz0983_ön	23
78.	077v	Mainz1009_sayfa1	23	077r	Mainz1009_sayfa2	23
79.	078v	Mainz0982_arka	23	078r	Mainz0982_ön	23
80.	079v	Mainz0984_arka	24	079r	Mainz0984_ön	24
81.	080v	Mainz0985_arka	24	080r	Mainz0985_ön	24
82.	081v	Mainz0986_arka	25	081r	Mainz0986_ön	25
83.	082v	Mainz0987_arka	25	082r	Mainz0987_ön	25
84.	083v	Mainz0989_arka	25	083r	Mainz0989_ön	25
85.	084v	Mainz0919_arka	25	084r	Mainz0919_ön	25
86.	085v	Mainz0988_sayfa2	25	085r	Mainz0988_sayfa1	25
87.	086v	Mainz0990_arka	25	086r	Mainz0990_ön	25
88.	087v	Mainz0992_sayfa2	25	087r	Mainz0992_sayfa1	25
89.	088v	Mainz0993_ön	26	088r	Mainz0993_arka	26
90.	089v	Mainz0994_ön	27	089r	Mainz0994_arka	27
91.	090v	Mainz0995_ön	27	090r	Mainz0995_arka	27
92.	091v	Mainz0996_sayfa1	27	091r	Mainz0996_sayfa2	27
93.	092v	Mainz0914_ön	Belirsiz	092r	Mainz0914_arka	Belirsiz
94.	093v	Mainz0900_sayfa2	Belirsiz	093r	Mainz0900_sayfa1	Belirsiz
95.	094v	Mainz1004_sayfa1	Belirsiz	094r	Mainz1004_sayfa2	Belirsiz
96.	095v	Mainz0906_sayfa1	Belirsiz	095r	Mainz0906_sayfa2	Belirsiz
97.	096v	Mainz0907_sayfa1	Belirsiz	096r	Mainz0907_sayfa2	Belirsiz
98.	097v	Mainz0895_sayfa1	Belirsiz	097r	Mainz0895_sayfa2	Belirsiz

99.	098v	Mainz0911_sayfa1	Belirsiz	098r	Mainz0911_sayfa2	Belirsiz
100.	099v	Mainz0969_sayfa1	Belirsiz	099r	Mainz0969_sayfa2	Belirsiz
101.	100v	Mainz1010_sayfa1	Belirsiz	100r	Mainz1010_sayfa2	Belirsiz
102.	101v	Mainz1008_sayfa2	Belirsiz	101r	Mainz1008_sayfa1	Belirsiz
103.	102v	Mainz0913_sayfa1	Belirsiz	102r	Mainz0913_sayfa2	Belirsiz
104.	103v	Mainz0910_sayfa1	10	103r	Mainz0910_sayfa2	10
105.	104v	Mainz0896_sayfa2	Belirsiz	104r	Mainz0896_sayfa1	Belirsiz
106.	105v	Mainz_0991a	Belirsiz	105r	Mainz_0991b	Belirsiz
107.	106v	Mainz0991_sayfa2	Belirsiz(Giriş ?)	106r	Mainz0991_sayfa1	Belirsiz(Giriş ?)
108.	107v	Mainz0898_sayfa1	Belirsiz	107r	Mainz0898_sayfa2	Belirsiz
109.	108v	Mainz1007_sayfa1	Belirsiz	108r	Mainz1007_sayfa2	Belirsiz
110.	109v	Mainz1003_sayfa1	Belirsiz	109r	Mainz1003_sayfa2	Belirsiz
111.	110v	Mainz1000_sayfa1	Belirsiz	110r	Mainz1000_sayfa2	Belirsiz
112.	111v	Mainz1002_sayfa1	Belirsiz	111r	Mainz1002_sayfa2	Belirsiz
113.	112v	Mainz0915_sayfa1	Belirsiz	112r	Mainz0915_sayfa2	Belirsiz
114.	113v	Mainz0970_sayfa2	Belirsiz	113r	Mainz0970_sayfa1	Belirsiz
115.	114v	U3611sayfa1	Giriş	114r	U3611sayfa2	Giriş
116.	115v	U3612sayfa2	Giriş	115r	U3612sayfa1	Giriş
117.	116v	U3613absayfa1	01	116r	U3613absayfa2	01
118.	117v	U3614+Mainz0931bsayfa2	01	117r	U3614+Mainz0931asayfa	01
119.	118v	U3615absayfa	01	118r	U3616absayfa1	01
120.	119v	U3616absayfa2	02	119r	U3616absayfa1	02
121.	120v	U3617acsayfa2	03	120r	U3617acsayfa1	03
122.	121v	U3618sayfa2	03	121r	U3618sayfa1	03
123.	122v	U3619acsayfa2	03	122r	U3619acsayfa1	03
124.	123v	U3620acsayfa1	03	123r	U3620acsayfa2	03
125.	124v	U3621sayfa1	03	124r	U3621sayfa2	03

126.	125v1	U3622asayfa2	03	125r1	U3622asayfa1	03
127.	125v2	U3622sayfa2		125r2	U3622sayfa1	
128.	126v	U3623absayfa	03	126r	U3623absayfa1	03
129.	127v	U3624absayfa	03	127r	U3624absayfa1	03
130.	128v	U3625absayfa2	04	128r	U3625absayfa1	04
131.	129v	U3626adsayfa2	04	129r	U3626adsayfa1	04
132.	130v	U3627absayfa1	04	130r	U3627absayfa2	04
133.	131v	U3628acsayfa2	04	131r	U3628acsayfa1	04
134.	132v	U3629aesayfa2	04	132r	U3629aesayfa1	04
135.	133v	U3630adsayfa2	04	133r	U3630adsayfa1	04
136.	134v	U3631afsayfa2	04	134r	U3631afsayfa1	04
137.	135v	U3632sayfa2	04	135r	U3632sayfa1	04
138.	136v	U3633sayfa2	04	136r	U3633sayfa1	04
139.	137v	U3634sayfa2	04	137r	U3634sayfa1	04
140.	138v	U3635sayfa1	05	138r	U3635sayfa2	05
141.	139v	U3636sayfa2	05	139r	U3636sayfa1	05
142.	140v	U3637sayfa2	08	140r	U3637sayfa1	08
143.	141v	U3638sayfa2	09	141r	U3638sayfa1	09
144.	142v	U3639aesayfa1	10	142r	U3639aesayfa2	10
145.	143v	U3640sayfa2	11	143r	U3640sayfa1	11
146.	144v	U3641sayfa2	11	144r	U3641sayfa1	11
147.	145v	U3642adsayfa2	11	145r	U3642adsayfa1	11
148.	146v	U3643sayfa2	14	146r	U3643sayfa1	14
149.	147v	U3644+Mainz0953sayfa1	14	-	-	-
150.	148v	U3645sayfa1	15	148r	U3645sayfa2	15
151.	149v	U3646sayfa2	15	149r	U3646sayfa1	15
152.	150v	U3647sayfa2	15	150r	U3647sayfa1	15
153.	151v	U3648+Mainz0954ön	15	151r	U3648+Mainz0954arka	15

154.	152v	U3649+Mainz0955ön	15	152r	U3649+Mainz0955arka	15
155.	153v	U3650sayfa1	15	153r	U3650sayfa2	15
156.	154v	U3651ad+Mainz0958ön	15	154r	U3651ad+Mainz0958arka	15
157.	155v	U3652acön	16	155r	U3652acarka	16
158.	156v	U3653sayfa2	16	156r	U3653sayfa1	16
159.	157v	U3654absayfa2	16	157r	U3654absayfa1	16
160.	158v	U3655sayfa2	16	158r	U3655sayfa1	16
161.	159v	U3656acsayfa2	16	159r	U3656acsayfa1	16
162.	160v	U3657ae+Mainz0959ön	16	160r	U3657ae+Mainz0959arka	16
163.	161v	U3658aesayfa1	16	161r	U3658aesayfa2	16
164.	162v	U3659acsafya1	16	162r	U3659acsafya2	16
165.	163v	U3660sayfa1	17	163r	U3660sayfa2	17
166.	164v	U3661absayfa1	18	164r	U3661absayfa2	18
167.	165v	U3662absayfa1	18	165r	U3662absayfa2	18
168.	166v	U3663sayfa2	18	166r	U3663sayfa1	18
169.	167v	U3664absayfa2	18	167r	U3664absayfa1	18
170.	168v	U3665absayfa2	18	168r	U3665absayfa1	18
171.	169v	U3666absayfa2	19	169r	U3666absayfa1	19
172.	170v	U3667sayfa1	19	170r	U3667sayfa2	19
173.	171v	U3668adsayfa2	20	171r	U3668adsayfa1	20
174.	172v	U3669adsayfa1	20	172r	U3669adsayfa2	20
175.	173v	U3670sayfa2	20	173r	U3670sayfa1	20
176.	174v	U3671sayfa2	20	174r	U3671sayfa1	20
177.	175v	U3672sayfa2	21	175r	U3672sayfa1	21
178.	176v	U3673aesayfa1	22	176r	U3673aesayfa2	22
179.	177v		22	177r		22
180.	178v	U3675sayfa1	23	178r	U3675sayfa2	23
181.	179v	U3676sayfa2	24	179r	U3676sayfa1	24

182.	180v	U3677acsayfa2	24	180r	U3677acsayfa1	24
183.	181v	U3678acsayfa2	25	181r	U3678acsayfa1	25
184.	182v		25	182r		25
185.	183v	U3679adsayfa1	25	183r	U3679adsayfa2	25
186.	184v	U3680absayfa2	26	184r	U3680absayfa1	26
187.	185v	U3681acsayfa1	26	185r	U3681acsayfa2	26
188.	186v	U3682sayfa1	Belirsiz	186r	U3682sayfa2	Belirsiz
189.	187v	U3683absayfa2	04?	187r	U3683absayfa1	04?
190.	188v	U3684sayfa1	11?	188r	U3684sayfa2	11?
191.	189v	U3685sayfa1	11/17?	189r	U3685sayfa2	11/17?
192.	190v	U3686sayfa2	15?	190r	U3686sayfa1	15?
193.	191v	U3687sayfa2	15?	191r	U3687sayfa1	15?
194.	192v	U3688sayfa1	15/18/26?	192r	U3688sayfa2	15/18/26?
195.	193v	U3689sayfa1	16?	193r	U3689sayfa2	16?
196.	194v	U3690absayfa2	16/18?	194r	U3690absayfa1	16/18?
197.	195v	U3691sayfa2	16/19/26/27?	195r	U3691sayfa1	16/19/26/27?
198.	196v	U3692acsayfa1	Belirsiz	196r	U3692acsayfa2	Belirsiz
199.	197v	U3693sayfa2	Belirsiz	197r	U3693sayfa1	Belirsiz
200.	198v	U3694ahsayfa1	12/14?	198r	U3694ahsayfa2	12/14?
201.	199v	U3695absayfa2	Belirsiz	199r	U3695absayfa1	Belirsiz
202.	200v	U3696sayfa2	20?	200r	U3696sayfa1	20?
203.	201v	U3697sayfa2	Belirsiz	201r	U3697sayfa1	Belirsiz
204.	202v	U3698sayfa2	Belirsiz	202r	U3698sayfa1	Belirsiz
205.	203v	U3699adsayfa2	Belirsiz	203r	U3699adsayfa1	Belirsiz
206.	204v	U3700sayfa1	Belirsiz	204r	U3700sayfa2	Belirsiz
207.	205v	U3701sayfa2	Belirsiz	205r	U3701sayfa1	Belirsiz
208.	206v	U3702sayfa1	Belirsiz	206r	U3702sayfa2	Belirsiz
209.	207v	U3703sayfa2	20/25?	207r	U3703sayfa1	20/25?

210.	208v	U3704sayfa2	20/25?	208r	U3704sayfa1	20/25?
211.	209v	U3705sayfa2	Belirsiz	209r	U3705sayfa1	Belirsiz
212.	210v	U3706sayfa2	Belirsiz	210r	U3706sayfa1	Belirsiz
213.	211v	U3707sayfa1	Belirsiz	211r	U3707sayfa2	Belirsiz
214.	212v	U3707sayfa1	Belirsiz	212r	U3707sayfa2	Belirsiz
215.	213v	U3709sayfa2	Belirsiz	213r	U3709sayfa1	Belirsiz
216.	214v	U3710sayfa1	Belirsiz	214r	U3710sayfa2	Belirsiz
217.	215(a-a)	U3712sayfa1	Belirsiz	215(b-a)	U3713sayfa1	Belirsiz
218.	215(a-b)	U3712sayfa1	Belirsiz	215(b-b)	U3713sayfa2	Belirsiz
219.	215(c-a)	U3711sayfa1	Belirsiz	215(c-a)	U3711sayfa2	Belirsiz
220.	227v	U3725sayfa2	Belirsiz	227r	U3725sayfa1	Belirsiz

Sengim yazmasının Murtuk yazmasıyla paralel olduğu yerler aşağıdaki gibidir:

Sengim	Murtuk	Sengim	Murtuk
T 59r14-19 T 59v2-5	T 216v2-9 T 216v11-14	T 59r2-6	T 216r9-14
-	T 217v	T 59v6-19	T 217r1-15
-	T 218v	T1 05v3-16	T 218r1-15
T 196v12-14	T 222v3-5	-	T 222r
-	T 223v	T 87v5-10	T 223r1-9
T 140v23-26	T 224v1-3	T 140r16-v2	T 224r1-17
T 172v21-31	T 225v1-10	T 172r21-v9	T 225r1/17

4.2. Yazılış Özellikleri

Sengim yazmasında harflerin yazılış özellikleri şu şekildedir:

4.2.1. a Harfinin Yazılışı:

/a/ harfi bütün yazı tiplerinde kelime başında çoğunlukla /’/ iki dişle yazıldığı görülür, kelime içinde ve sonundaysa hep /’/ tek diş ile yazılır.

arhant kelimesi (T 106v6'daki gibi)

bütün metinde yazı tipi fark etmeksizin /' / kelime başında tek diş ile yazılmıştır.

artok kelimesi metin boyunca 16 defa () şeklinde /'' / iki dişle yazılırken; 11

defa (ki bunlardan biri Murtuk yazmasına ait bir fragmanda geçer) (

T 2v14, T 9v4/s.s.) şeklinde /' / tek dişle yazılır.

amtı kelimesi metin boyunca T 7v23'te şeklinde /' / tek dişli a

ile yazılmış; sadece 23. (T 78r16), 25. (T 85r27) ve belirlenmemiş (T 202r22) bölümlere ait üç yerde /'' / iki dişli yazılır. Burada kelimenin /'' / iki dişli yazıldığı bütün misallerin aynı yazı tipinde olması dikkat çekicidir.

alp kelimesi (T 9r16) de /' / metin boyunca 23. bölüme ait (T 72?5)'teki yazımı hariç her yazı tipinde /' /tek dişle yazılmıştır.

amra-, *amrak*, *amramak*, *amranmak*, *amraklagu* gibi aynı kökten gelen

kelimeler de her yazı tipinde T 120v26'da (T 120v26)'daki gibi /' / tek dişle yazılmıştır. Bunun istisnaları 10. bölüme ait (T 33r22), (T 33r27), (T 75r16), (T 107?2), (T 176r22), (T 61?12), (T 107v7), (T17412), (T 174r19), (T 176r22), (T 1074), (T 75r15), (T 202r30), (T 8918), (T59r3), (T 153r1, 2, 3, 4, 5, 6, 7), (T 15629) bu fragmanlardaki misallerdir..

amarı kelimesinin (T 132r3)'teki gibi /ʾ/ tek dişle yazıldığı on yerden dokuzu Sengim yazmasına aittir. Kelime çoğunlukla (T 105r4) şeklinde /ʾʾ/ iki dişli yazılır.

/a/ harfinin bacağının kelime sonunda yazılırken boylamasına ya da yanlamasına yazılması bir kurala tabi değildir; sadece kelimenin satır sonundaki durumuna ve satırdaki yer durumuna göre yanlamasına ya da boylamasına yazılır. Aynı sayfada bir satır arayla yazılan şu aynı iki kelime buna iyi bir misaldir:

T 129r8/s.s. T 129r10/s.s.

Harfin kelime sonunda boylamasına yazılışı genellikle satır sonunda

görülürken 5. yazı tipine ait T 172r18'de –ka yönelme ekinde şeklinde satır içinde boylamasına yazıldığı bir misale rastlanır.

Harfin yazı tiplerine göre kelime başında görünüşü aşağıdaki gibidir:

T 106v3

T 141v19

T 36v10

T 155v3

T 171v4

Harfin yazı tiplerine göre kelime içinde görünüşü aşağıdaki gibidir:

T 60v11

T 188v3

T 50v1

T 183r26

Harfin yazı tiplerine göre kelime sonunda görünüşü aşağıdaki gibidir:

T 7r7/p.d.

T 3v3/s.s.

T 36r11/s.s.

T 201v11/s.s.

T 7r20/s.s.

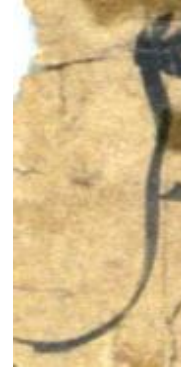
T 37v10/s.s.

T 54v11/s.s.

T 171r20/s.s.

T 172r7/s.s.

1. ve 3. yazı tiplerinde harfin yukarıya doğru boylamasına yazıldığı da görülür:

T 3v6/p.d.

T 103v7/s.s.

4.2.2. ä Harfinin Yazılışı:

Kelime başında, içinde ve sonunda /' / dişle yazılır. Bazı kelimelerin özel yazım şekilleri vardır. Misal; *üze* kelimesinde /z/'den sonraki /ä/'yi genellikle yukarıya

boylamasına bir bacakla yazar (T 2r10). Burada kelimenin /ä/'si /z/ harfine bitişik gibi yazılmıştır; aynı sayfanın 16. satırındaysa metnin genelindeki gibi

şeklinde yazılmıştır, aşağıdak misallere bakılabilir:

T 148v9

T 149v23

T 149r10

T 198v7

T 198v29

T 150r1

5. bölüm ait bir yerde (

T

139r1/s.s.) ve 10. bölüme ait (

T 33v11)'de şeklinde

harfin bacağı yanlamasına uzar.

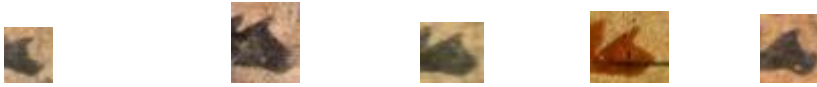
äd kelimesi Sengim fragmanlarında 9 yerde (

T

117(10)r7)'deki gibi şeklinde /' / iki dişli /ä/ ile yazılmıştır. Kelimenin bu yazımına Murtuk fragmanlarında rastlanmaz.

ävir- fiili ile ilgili veriler Murtuk yazmasının /ä/ maddesinde değerlendirilmiştir.

Harfin kelime başında görüşünü yazı tiplerine göre aşağıdaki gibidir:

T 117(10)v18

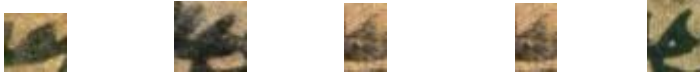
T 141r18

T 163r14

T 155v3

T 201v14

Harfin kelime içinde görüşünü yazı tiplerine göre aşağıdaki gibidir:

T 104r9

T 141v4

T 141v10

T 54v7

T 79r2

Harfin kelime sonunda görüşünü yazı tiplerine göre aşağıdaki gibidir:

T 1r11/s.s.

T 141r4/b.h.

T 50r15/b.h.

T 172r22/b.h.

T 173v22/s.s.

T 120v5/p.d. T 4v11

T 36r13/s.s.

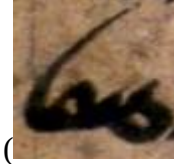
T 55v10/s.s.

T 203r11/s.s.

4.2.3. e Harfinin Yazılışı:

Bu harf kelime başında /'y/ şeklinde, kelime başı dışında kelimedede görüldüğü

ilk hecede ise /y/ ile yazılır. Harfin *te-* fiilinde geçtiği (T 135r3/s.s.)'de

ve (T 28v1)'de /' / tek diş ile yazıldığı görülür., .

Yine 5. yazı tipine ait *eşid-* fiilinde (T 65v1) şeklinde /' / tek diş ile yazıldığı tespit edilmiştir.

Bu istisnaların dışında harfin kelime başında görünüşü yazı tiplerine göre aşağıdaki gibidir:

T 60v6

T 141v5

T 36v11

T 48v11

T 173v19

Harfin kelime başında ilk hecedeki görünüşü yazı tiplerine göre aşağıdaki gibidir:

T 60v6

T 188r4

T 36v12

T 155v4

T 172r6

4.2.4. ı-i Harfinin Yazılışı:

/ı-i/ harfleri kelime başında har zaman /'y/ ile yazılır. Kelime başında /' / dışın gövdesinin yüksekliği ve sırtının eğimiyle /y/'nin kaşının genişliği ve ağzının açıklığı farklıdır.

Harfin kelime başında yazılışı yazı tiplerine göre aşağıdaki gibidir:

T 1r15

T 141v10

T 37v2

T 155r3

1

T 171v7

Harfin kelime içinde yazılışı yazı tiplerine göre aşağıdaki gibidir:

T 106v3

T 141v4

T 56v3

T 172v17

T 79r6

Harfin kelime sonunda yazılışı yazı tiplerine göre aşağıdaki gibidir:

T 131v3

T 141v5

T 188v2

T 97v8

T 171v21

Metin boyunca -IIG ekini sadece bir kez 14. bölüme ait bir fragmanda /y/ ile

yazdığını görüyoruz:

T 39v1

4.2.5. o-u Harfinin Yazılışı:

Harfin gözünün boyutları aynı kelimedeki yazılışlarında bile farklıdır

(T 172r1).

Satır sonunda /w/ harfinin satırın uzunluğuna göre ayrı yazıldığı çokça misal vardır; ama T 135r27’de harfin satır başında ayrı yazıldığı bir misalle karşılaşıyoruz.

Kelime başında her zaman /’w/ şeklinde yazılır:

T 19v26

T 141v4

T 36v12

T 155v3

T 171v23

Harf kelime içinde ve sonunda her zaman /w/ ile yazılır:

T 19v11

T 36r10

T 155r3

T 172r1

T 60r5

T 117(10)v21/s.s.

T 150r31

T 171r2/s.s.

T 64v10

Yukarıdaki harfin kelime sonunda yazımına verilen misallerden sonunucusunda (T 64v10), harfin /m/ harfinin kelime sonundaki yazımını andırdığı görülmektedir.

4.2.6. ö-ü Harfinin Yazılışı:

Kelime başında /’wy/ şeklinde yazılan /ö-ü/ harflerinin görünüşü yazı tiplerine göre şu şekildedir:

T 1r3

T 141v5

T 36v7

T 155v3

T 79v2

/ö-ü/ harfleri kelime başında ilk hecede şu şekilde yazılır:

Kelime içinde ilk hece dışında ve kelime sonunda /w/ ile yazılır:

Harfin kelime sonunda yazıldığında kuyruğunun uzunluğu her yazı tipinde farklı olduğu gibi bu yazı tipleri içinde de farklılık gösterir. Harfin kuyruğunun uzunluğu kelimenin satır içindeki durumuna göre değişir.

4.2.7. b-p Harfinin Yazılışı:

/b-p/ harfinin başının şekline göre gözü de değişmekte ve çanağı bazen dar bazen geniş olabilmektedir:

Kelime sonunda harfin bacağı aşağıdan yukarı ve soldan sağa eğik olarak yazılır, çanak yapılmaz, harfin başından sonra hemen satır hizasından boylamasına bacağı yazılabileceği gibi /b-p/'nin bacağının satır sonunda yanlamasına uzun yazıldığı da görülür. Bu yazılış şekli hep satır sonunda görüldüğü için satırı doldurmak için bu şekilde yazıldığını varsayabiliriz:

T 130v8/s.s.

T 130r4/s.s.

T 173r24/s.s.

T 187r8/s.s.

T 134r14/s.s.

T 104v13/s.s.

T 145r15/s.s.

T 145r23/s.s.

71r6/p.d.

T 64v10/s.s.

T 178v1/s.s.

T 73r16/s.s.

T 1r25

T 141v14

T 145r4

T 157r26/s.s. T 171v29

4.2.8. ç Harfinin Yazılışı:

/ç/ harfinin dirseğinin eğimi her zaman aynı değildir, buna bağlı olarak da ağzının açıklığı değişmektedir:

T 1r23

T 141r15

T 37v7

T 53v4

T 172r24

/ç/ harfi kelime sonunda yazıldığında kelimenin satır içindeki durumuna göre kuyruğunun uzunluğu değişmektedir:

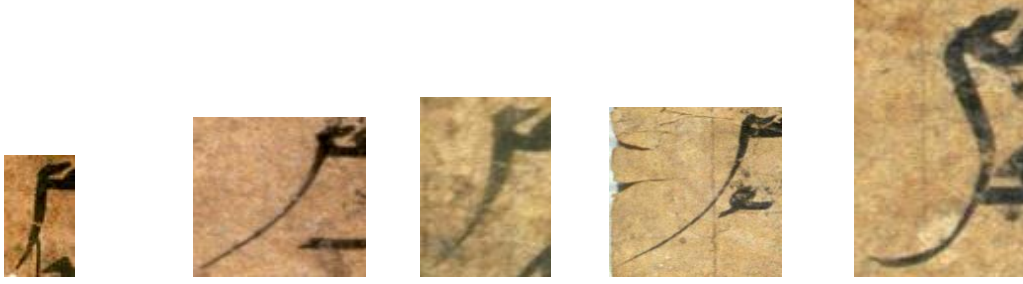
T 1r13/s.s.

T 141v23/b.h.

T 33v7/b.h.

T 157v9/s.s.

T 171v12

T 5v19/s.s.

T 142r5/s.s.

T 156r30/s.s.

T 161v7/s.s.

T 172r28/s.s.

4.2.9. d Harfinin Yazılışı:

/d/ harfinin gövdesinin yüksekliğiyle sırtının eğimi, gövdesinin ucundaki zülfesinin yüksekliğiyle kalınlığı ve buna bağlı olarak da genişliği çeşitlidir. Kelime başında yazıldığında harfin sırtının daha eğimli olduğu görülür:

T 19v8

T 143r8/e.b.

T 156r26

T 201v30

1., 4. ve 5. yazı tipinde harfin zülfesinin ya da gövdesinin kendisinden sonraki harfle birleştiği misaller yaygındır, 2. ve 3. yazı tipinde ise daha ziyade ayrı yazıldığı görülür:

T 116v4

T 141v20

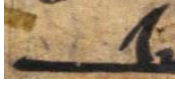
T 37r11

T 155v2

T 172r9

T 141v15

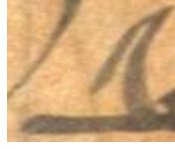
/d/ harfinin kelime sonundaki yazılışı aşağıdaki gibidir:

T 133r7/s.s.

T 143v3/b.h.

T 167v7/s.s.

T 213r3

4.2.10. g-k (ön damak) Harfinin Yazılışı:

/g-k/ harfinin kelime başı durumunda kaşının yüksekliği; kelime başı, kelime içi ve kelime sonu her durumda da çanağının yüksekliği ve genişliği değişmektedir:

T 106v6

T 141v4

T 36v7

T 155v3

T 65v8

Kendisinden sonra gelen /' , w/ harfleri /g-k/'nin çanağının ucundan sola doğru eğilip her zaman kaşıyla birleşmektedir:

T 120v23

T 60v4

T 36v7

T 157r6

T 60v4

/y/ harfi de /k/'nin çanağına kalem kâğıttan kaldırılarak ikinci bir kalem hamlesiyle yazılır:

T 1r3

T 141v10

T 188v4

T 155r3

T 171v3

/k/'den sonra gelen /s/ ve /ş/ harfinin /k/'nin çanağının içine yerleşiktir; ama kaşına birleşik değildir:

T 1r10

T 141v24

T 43v6

T 73v20

Kelime sonunda harfe çanak yapılmamakta kelimenin satır içindeki durumuna göre genişliği değişen yanlamasına ve bazen de boylamasına bir kuyruk çizilmektedir:

T 1r7/s.s.

T 141v1/s.s.

T 36v9/b.h.

T 155v1/s.s.

T 171v1/s.s.

T 4v7/p.d.

T 141v26/s.s.

T 149v24

T 49(160)r1/s.s.

T 203r3/s.s.

/-IIG/ eki

T 158v6/s.s. şeklinde hem

yanlamasına hem boylamasına bir kuyrukla yazılmıştır.

T 43r2

4.2.11. g (art damak) Harfinin Yazılışı:

Kelime başında görülmeyen bu harfin yazılışında genellikle nokta kullanılmaz. Harfin kâsesi satır çizgisiyle neredeyse aynı hizadadır:

T 60v10

T 9r8

T 155r8

T 63r4

Harfin tek nokta ile yazıldığı misaller vardır:

T3v18

T 3v6/s.s.

Kelime sonunda yazı tipine göre değişen uzunlukta bir kuyruğu vardır:

T 191r3

T 141v11

T 36r8/b.h.

T 159r29

T 171v2

Harfin bazı kelimelerdeki noktasız, tek noktalı ya da iki noktalı yazılışı aşağıda görüleceği gibi her hangi bir sebebe bağlanamaz; zira aynı bölüme ait ya da aynı fragmana, hatta aynı kelimeye ait yazımlarda bile birlik yoktur:

T 3v18

T 19r1

T 122v5

T 145v17

T 33v9

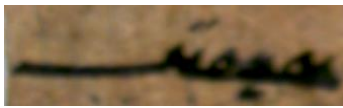
T 33r2

T 173r16/s.s.

T 173r17/s.s.

T 81v31/s.s.

T 174r31

4.2.12. k (art damak) Harfinin Yazılışı:

Her yazı tipinde bu harfin noktalı ve noktasız kullanımı görülür. Noktaların harfin gövdesinden ve birbirlerinden uzaklığı, eğimi, kalınlığı farklıdır ve bu durum

yazı tiplerini belirlemede mühim bir yere sahiptir. Harfin kâsesi kelime başında satır hizasının altında kalır:

T 1r6 T 141v11 T 36v15 T 155r1 T 171v11

Kelime içinde ve sonundaysa takriben satır hizasındadır:

T 60v11 T 141v4 T 37v2 T 155v3 T 79v16

Harfin dişleri keskin ve sağdan sola doğru eğimlidir. Kelime sonunda yazıldığında, harfe kısa bir kuyrukla son verilir:

T 119v2/b.h. T 141r12 T 43v3 T 155r6/p.d. T 66v6

Yazılışında nokta kullanımıyla ilgili bazı istisnalar barındıran kelimeler; yani noktasız, tek noktalı ya da iki noktalı yazılışı aşağıda görüleceği gibi her hangi bir sebebe bağlanamaz; zira aynı bölüme ait ya da aynı fragmana, hatta aynı kelimeye ait yazımlarda bile birlik yoktur:

yarlıka- fiilinin yazılışında /q/'nın noktalı ya da noktasız oluşu düzensizdir. Aynı

fragmana ait iki yüzden birinde

T 60v7 şeklinde

noktalı, öbüründe

T 60r2 noktasız yazılışı

görülmektedir. Hatta aynı fragmanın aynı yüzünün 5. satırında kelimenin

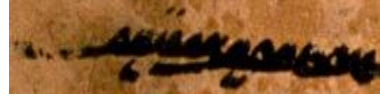
şeklinde iki noktalı /q/ ile yazıldığı görülür.

T 106r9

T 5r8

T 4v15

T 4v9

T 5r4

T 128v19

T 5r21

T 100r12.

T 3v29

T 117(10)v3

T 117(10)v4

T 117(10)v18

T 127v21

T 17v1

T 120v15

T 25v1

T 25v9

T 99r10

T 131r2

T 31r2

T 128r4

T 128r4

T 187r12

T 29v2

T 141r12

T 188v3

T 143r8/p.d.

T 36v2

T 36v4

T 36v14

T 38v12

T 36v6

T 36r12

T 36r14

T 36r14

T 149v4

T 146r7

T 149v9

T 198v27

T 149v18

T 149r22

T 198r10

T 150r27

T 155r6

T 155r2

T 159v27

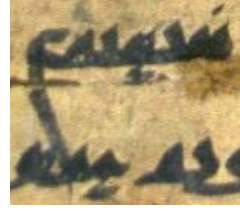
T 159r1

T 171v10

T 173r3

T 172r19

T 63v9

T 64r11

T 65v2

T 65v4

T 65r11

T 66v8

T 66r4

T 66r5

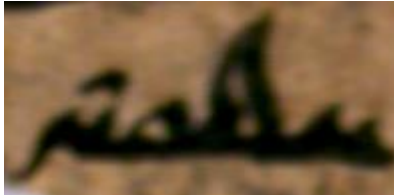
T 68r5

T 68r10

T 68r12

T 81v22

4.2.13. h Harfinin Yazılışı:

Az sayıdaki alıntı kelimelerin başında görülen bu harfin yazılışında nokta kullanılmaz. Harfin kâsesi satır çizgisiyle neredeyse aynı hizadadır, art damak g harfinden nokta kullanılmamasıyla ayrılır:

T 1r18 T 19v1 T 37v5 T 159v4 T 53v10

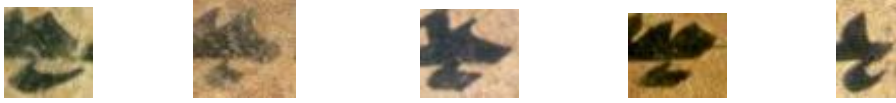

T 106v6 T 9r9 T 188v2 T 159v26 T 172r22

Harf, metin boyunca kelime sonunda ve ayrı yazım şeklinde görülmez.

4.2.14. l Harfinin Yazılışı:

İlk harf olarak yazıldığında /l/'nin dişi tektir:

T 60r3/e.b. T 141v18/e.b. T 36v13/e.b. T 155r2/e.b. T 172r18/e.b.

Ama kelime içinde ve kelime sonunda yazıldığında iki dişlidir:

T 1r3 T 141v10 T 36v12 T 56v1 T 81r17

/l/'nin karnı kendisinden önce çanaklı bir harf varsa sol tarafa doğru yazılır:

T 131r24 T 128v4 T 90r1 T 104v8

Harfin karnı, baten satıra ayrı yazılır (T 4v3/e.b.; T 155r1) ki bu da karnın sonradan yani kalem kâğıttan kaldırılarak ikinci bir kalem hamlesiyle yazıldığını

gösterir(T 128r13, T 130r4). Kelime sonunda harfin dişlerine ya da karnına her hangi bir kuyruk yazılmaz

 T 1r12'deki bu kancası unutulmuş şekil, /l/'nin kancasının sonradan yazıldığına güzel bir misalidir.

T 134v14'teki bu kelime iki sefer ardı

ardına /l/ harfı yazılmakta, ilkinde kanca satıra ayrıyken ikisinde kanca satıra birleşiktir. Bu da metnin tamamında görülen düzensizliği açıklar.

4.2.15. m Harfinin Yazılışı:

/m/'nin karnı bütün yazı tiplerinde kelime başında ve içinde kendisinden sonraki iki harfin altına doğru uzar:

T 1r2

T 141v4

T 36r5

T 177(69)r5

T 171v13

Kelime sonunda /m/'nin dişi ile karnı birleşir ve baş oluşturur:

T 117(10)v13/s.s.

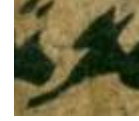
T 141v15

T 36r14

T 52v8/p.d.

T 63r11

T 114v13'te *em* kelimesi şeklinde yazılmıştır, harfin kelime sonundaki yazılışında oluşan göz, burada görülmez.

4.2.16. n Harfinin Yazılışı:

/ä , z / harflerine göre boyutu daha küçüktür. Kelime başında, kelime içinde, kelime sonunda her durumda tek dişle yazılır:

T 106v5 T 141v10 T 188r4 T 1r9/p.d. T 171v16/s.s.

Kelime sonunda kelimenin satır içindeki yerine göre genişliği değişen yanlamasına ya da uzunluğu değişen boylamasına yazılışı belli bir kurala tabi olmayan uzun bir kuyruğu vardır. Harfin kelime sonu yazılışında daha ziyade satır sonuna denk gelen boylamasına kuyruğunun yazılışı yazı tiplerinin belirlenmesine

yardımcı olur (T 187r23):

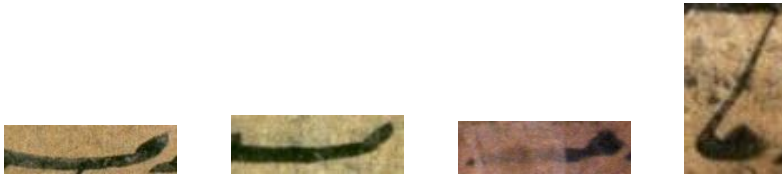

T 1r9/p.d. T 141v19 T 188v3/b.h. T 155v4 T 172v9/s.s.

T 68r2'deki bu kelime /n/ ve /r/ yan yana görülmekte ve aralarındaki boyut farkı dikkat çekmektedir.

Harfin ayrı yazıldığı 1. ve 5. yazı tipine ait misaller şu şekildedir:

T 87v8 T 29v4 T 75r23/s.s. T 173v10

Özellikle yukarıdaki son resim /n/ harfinin kuyruğunun yukarıya doğru boylamasına yazıldığı tek örnek olması bakımından önemlidir.

4.2.17. r Harfinin Yazılışı:

Kelime başında, içinde ve sonunda her durumda iki dişle yazılan /r/ harfinin kelime sonunda satır içindeki yerine göre değişen uzunlukta bir kuyruğu vardır:

T 37v10

T 114v4

T 155r2

T 114r7/p.d.

T 167r23/s.s.

Harfin /n/ harfine benzer şekilde küçük ve tek dişle yazıldığı *āzrua* kelimesine ait birkaç misal şu şekildedir:

T 1r17

T 17v6

T 11r18

4.2.18. s Harfinin Yazılışı:

/s/ harfinin satır çizgisinin altında kalan küpünün sağ parçası sol parçasına göre biraz daha dolgun ve sol parçasından aşağıdadır. Bu duruma bağlı olarak küpün içi de küçüktür. Bütün tiplerde küp sağdan sola doğru eğimlidir:

T 60v4

T 141v11

T 39v16

T 48v3

T 84v7

Harfin satır kelime sonunda yazımında küçük bir kuyruğu vardır:

T 7v25

T 16r6

T 96r2/s.s.

T 156r21/s.s.

Harfin bazı kelimelerdeki özel yazımı şu şekildedir. *şastar* kelimesindeki /s/'nin bazı yerlerde /ş/ gibi yazıldığı görülür:

T 19r16

T 19r17

T 127v24

küsiş kelimesinin bazı yazılışlarında /s/ harfi /ş/ harfi ile ayırt edilmez:

T 131r14

T 134v9

(*sançuşur*)

T 173v27

(*başsız*)

T 173v22

/s/'nin küpünün sağ yarısı kendisinden önce çanaklı bir harf geliyorsa, o harfin çanağıyla birleşir:

T 1r10

T 9v4

T 141v24

4.2.19. ş Harfinin Yazılışı:

/ş/ harfinin küpü sağdan sola doğru eğimli ve keskindir:

T 1r19

T 141v25

T 48v6

T 172r9

/ş/'nin küpünün sağ yarısı kendisinden önce çanaklı bir harf geliyorsa, o harfin çanağıyla birleşir:

T 127v25

T 48v9

T 161v11

T 73v20

T 72r1

Kelime sonunda yazı tipine göre uzunluğu değişen küpüyle paralel bir kuyruğu vardır:

T 2r17/s.s.

T 141v3/s.s.

T 150v2

T 157v25

T 3r16

başlıg ve *kşanti* kelimelerinde aşağıdaki misallerde /ş/ harfi satır çizgisiyle bir yazılmıştır:

T 203r7

T 173v25

T 73v20

kışi kelimesi aşağıda aynı fragmana ait misallerde farklı /ş/ ve /i/ harfleriyle yazılmıştır:

T 80v2

T 80v3

T 80v5

4.2.20. t Harfinin Yazılışı:

/t/ harfinin başının yüksekliği, genişliği, yuvarlaklığı; buna bağlı olarak da gözü her yazı tipinde farklıdır:

T 131r22

T 141v11

T 34v5

T 162r12

T 79r2

Satır içinde kelime sonunda kelimenin satır içindeki yerine göre genişliği değişen yanlamasına bir kuyruğu vardır:

T 1r6/b.h.

T 2v7/p.d.

T 36r1/s.s.

T 53v8

/t/ harfinin kuyruğunun satır sonuna denk geldiğinde ise boylamasına ya da yanlamasına yazılması bir kurala tabi değildir; sadece kelimenin satır sonundaki durumuna göre satırdaki yer durumuna göre belirlenir. Aynı sayfada bir satır arayla yazılan aynı iki kelime buna iyi bir misaldir:

T 129r17/s.s.

T 129r19/s.s.

swkwt kelimesi aynı sayfada satır sonunda şu iki şekilde de görülür:

T 201v14

T 201v17

/t/ harfi çanaklı harflerden sonra gelirse T 109r12'deki gibi /t/'nin başı çanağın içine yazılır.

4.2.21. v Harfinin Yazılışı:

/v/'nin kaşının yüksekliği, ağzının genişliği yazı tiplerine göre çeşitlilik gösterir:

T 3v4

T 141v13

T 36v2

T 155v2

T 172v1

/v/'nin kelime sonundaki yazımı şu şekildedir:

T 114r5/b.h.

T 159r27/s.s.

T 171v12/b.h.

4.2.22. y Harfinin Yazılışı:

/y/'nin kelime başında, kelime içinde ve kelime sonunda kaşının yüksekliği ve ağzının genişliği ile sırtının derinliği farklıdır:

T 60v4

T 60v8

T 188r4

T 155v4

T 201v21

/y/ harfi kendisinden sonra /m/ gelirse /m/'nin tacıyla birleşir:

T 146v2

T 149v8

Harfin kelime sonundaki ve ayrı yazılışındaki görünüşü aşağıdaki gibidir:

T 119v4

T 131r9/s.s.

T 35r6/p.d.

T 65v1

4.2.23. z Harfinin Yazılışı:

Tek dişle yazılan /z/ harfi kendisinden sonraki harfle birleşmediği için kelime başında, içinde ve sonunda yani her durumda kelime sonundaki gibidir, boyutları da /n/ harfinden daha büyüktür:

T 1r4

T 60r1

T 36r1

T 48r10

T 201v11

4.2.24. ž Harfinin Yazılışı:

Bu harfin 3. ve 4. yazı tipine ait iki fragmanda altında iki nokta ile yazıldığı görülür:

T 148v6/p.d.

T 149v11

T 149v17

T 50r18

Harfin normal görünüşü şu şekildedir:

T 123v14

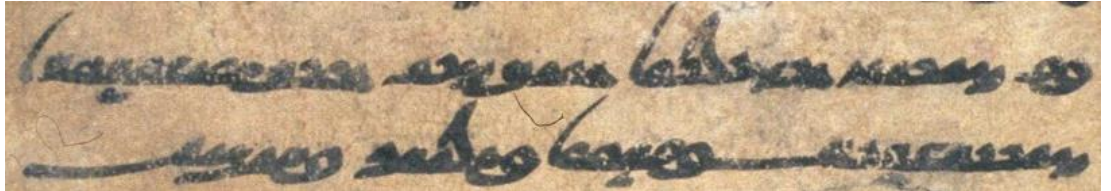

T 33r13

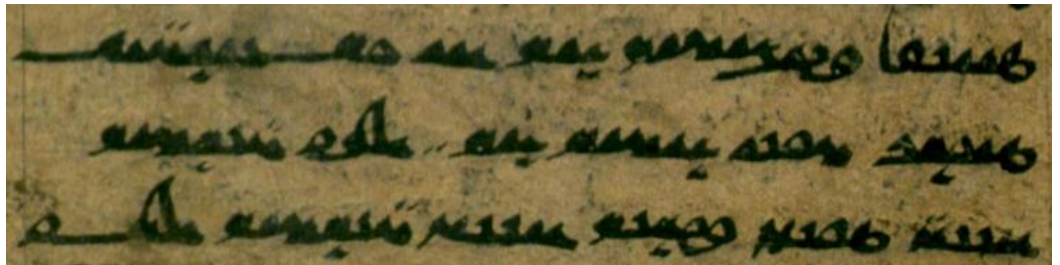
4.3. Sengim Yazmasına Ait Farklı Yazılardan Misaller

IV Tip (T 57r12-13)

V. Tip (T 12v15-16)

VI Tip (T 83r26-27-28)

VII Tip (T 149v22-23)

VIII Tip (T 185v1-2)

4.4. Sengim Yazmasının Fragmanlarının Yazı Tipine Göre Dağılımını Gösteren Tablo

Burada Sengim yazmasına ait fragmanların çokluğundan dolayı yazı tipleri hangi bölüme aitse o bölüm verilecektir.

IV. Tip	V. Tip	VI. Tip	VII. Tip	VIII. Tip
16. bölüm	Giriş	20. bölüm	10. bölüm	26. bölüme ait bazı fragmanlar
17. bölüm	1. bölüm	21. bölüm	14. bölüm	
18. bölüm	2. bölüm	22. bölüm	15. bölüm	
19. bölüm	3. bölüm	23. bölüm	Tanımsız fragmanlar	
	4. bölüm	24. bölüm		
	5. bölüm	25. bölüm		
	6. bölüm	26. bölüm		
	7. bölüm			
	8. bölüm			
	27. bölüm			

4.5. Sengim Yazmasındaki Yazı Tiplerini Gösteren Harf Tabloları

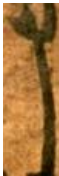
a	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 106v3 T 106v6 T 120v26 T 60v9	 T 141v19 T 141v27 T 141r1	 T 36v10	 T 155v2 T 155v3 T 155v2	 T 171v4 T 174v25
k.i.	 T 114r11/b.h. T 60v11		 T 188v3	 T 50v1	 T 171v3 T 183r26

k.s.					
	T 1r1/b.h.	T 141v4/b.h.	T 36x8/b.h.	T 50v2/s.s.	T 171v11
					
	T 1r17/s.s.		T 36r11/s.s.	T 52v6/p.d.	T 171r20/s.s.
					
	T 3v3/s.s.		T 36r12/s.s.		T 201v10/b.h.
					
	T 60r5/s.s.		T 37v10/s.s.	T 54v11/s.s.	T 201v11/s.s.
					
	T 60r/s.s.				T 172r7/s.s.
					
	T 3v6/p.d.		T 103v7/s.s.		
					
	T 7r7/p.d.				

[illegible]

	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	4.69	8.83	5.22	8.20	5.72	8.74	4.68	4.35	5.07	8.36	5.25	6.68 (t.d.)
	5.73	7.66 (t.d.)	5.95	8.08 (t.d.)	5.65	6.88 (t.d.)						
k.i.	5.53	3.52	4.98	3.38	5.52	3.79	4.58	4.28	4.02	3.01		
k.s.	3.34	25.36	7.42	22.33	5.98	21.95 (b.h.)	17.42	11.36 (p.d.)	13.66	21.57	17.42	16.69 (s.s.)
			7.02	22.52 (p.d.)	7.18	28.07 (s.s.)	5.76	21.73 (b.h.)				
			7.92	22.02 (b.h.)			5.66	23.15 (s.s.)				
							13.97	10.74 (a.y.)				

ä	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 1r14	 T 141r18		 T 155v3	 T 201v14
	 T 117(10)v18			 T 163r14	 T 74v18

	T 117r(10)7				
k.i.	 T 104r9 T 32r1	 T 141v4 T 141v10	 T 54v7	 T 173r4 T 79v2	
k.s.	 T 1r11/s.s. T 1r21/b.h. T 114v7/b.h. T 60v8/b.h.	 T 141v9 T 141r4/b.h.	 T 36r13/s.s. T 33v9/s.s. T 198v6/p.d.	 T 49(160)v6/p.d. T 50r15/b.h. T 55v10/s.s.	 T 171r10/s.s. T 201v25/s.s. T 172r22/b.h. T 173v22/s.s.

k.b.	 T 117(10)r3	 T 141v5	 T 36v11	 T 48v11	 T 173v19 T 65v1 T 65v2	
i.h.	 T 1r2 T 106v10 T 60v6		 T 188r4 T 36v12	 T 155v4 T 48r4	 T 171v13 T 172r6 T 174v3	
a.y.						
	Y	G	Y	G	Y	G

k.b.	6.18	9.14	6.42	9.34	5.97	9.94	4.88	7.99	5.61	6.52	
i.h.	5.39	3.81	5.50	5.90	5.11	3.65	4.58	4.20	6.06	3.48	

i-i	I	II	III	IV	V	
k.b.	 T 1r15 T 19v12	 T 141v10	 T 36r13 T 37v2	 T 155r3	 T 171v7 T 171r10	
k.i.	 T 106v3 T 3v4 T 120v5	 T 141v4 T 141v11		 T 56v3	 T 172v17 T 79r6	

	T 60v8				
k.s.	 T 120v5/s.s. T 131v3 T 60v8 T 60r2	 T 141v5	 T 188v2	 T 155v2 T 97v8	 T 171v21
a.y.	 T 1r8 T 7v8/p.d.		 T 144v9 T 38v6/p.d.	 T 48v4/s.s.	 T 171v3 T 171v28 T 171r2

	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	4.91	7.46	7.12	9.94	6.60	10.24	4.85	7.75	6.18	8.14
k.i.	5.40	3.29	5.44	3.62	5.59	3.65	4.98	3.91	5.51	2.40
k.s.	6.33	7.71	7.38	7.67	5.46	5.45	5.38	10.21	5.70	7.34
	6.13	7.73			6.45	7.13	5.16	9.15	6.87	8.09 (a.y.)
		(s.s./a.y.)			4.66	(s.s.)	5.12	(s.s.)		
						17.58		8.70		
						(a.y./p.d.)		(a.y./p.d.)		
						)		)		

o-u	I	II	III	IV	V
k.b.					
	T 19v26	T 141v4	T 36v12	T 155v3	T 171v23
					
	T 21r4				T 59v5
					
	T 60v10				

	 T 60r4				
k.i.	 T 19v11 T 12Ir6 T 21r5	 T 36r10	 T 155r3	 T 172r1	
k.s.	 T 19v11 T 60r5	 T 150r31		 T 171r2/s.s. T 172r23 T 64v10	

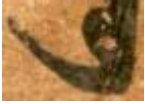
										
a.y.	 T 4v16 T 117(10)v21/s.s.		 T 35r13/s.b. T 33v3	 T 155r7/s.s. T 52v1/s.s.	 T 173v24/s.s. T 177(69)v11/s.s.					
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	4.85	9.41	5.28	12.18	5.99	9.88	5.34	9.32	5.62	9.72
k.i.	4.98	5.10	5.52	4.66	5.52	5.56	5.22	5.11	4.65	4.87
k.s.	4.78 6.07	9.29 18.32 (s.s./a.y.)	4.98	11.19	5.42 5.08	9.54 (s.s.) 9.56 (p.d.)	4.90 3.88	10.40 10.56 (a.y.)	5.54 7.21 5.23	6.59 6.33 (s.s.) 8.02 (a.y.)

ö-ü	I	II	III	IV	V
------------	----------	-----------	------------	-----------	----------

k.b.	 T 1r3 T 21v10 T 28r1 T 60r4	 T 141v5	 T 36v7	 T 155v3 T 155r4	 T 79v2 T 80v6
i.h.	 T 1r6 T 9v7 T 21r11 T 21r11	 T 141v11	 T 36r12	 T 155r1 T 50r2	 T 171v7 T 63v15

	T 131v18				
k.i.	 T 1r3 T 141v11 T 119v1 T 21v7 T 60v9	 T 141v11 T 36v11			 T 80v6 T 85r26
k.s.	 T 1r5 T 106r5/s.s. T 19v6	 T 141v5	 T 36r9/s.s.	 T 155v3 T 48v4	 T 173r5 T 173r12 T 80v5

b-p	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 1r3 T 117(10)v7 T 60v3 T 60v6	 T 141v4		 T 155v2	 T 173r32 T 68r2
k.i.	 T 106v6 T 60r5	 T 141r11			 T 171v21 T 174r17

	 T 131v10				 T 86r5	
k.s.	 T 1r25 T 106r3 T 4v5 T 60v6	 T 141v14 T 141v20	 T 36v3 T 145r4 T 145r15/s.s. T 38v10/s.s.	 T 155r1 T 156v9 T 157r26/s.s. T 159v26	 T 171v6/s.s. T 171v11 T 156v9 T 171v29 T 201v6	

					
T 60v7				T 50r17/s.s.	T 172v3
					
T 5v7/s.s.				T 56v6/p.d.	T 172v31
					
T 5v9/s.s.					T 173v7/p.d.
					
T 114r1					T 173r24/s.s.
					
T 116v7/s.s.					

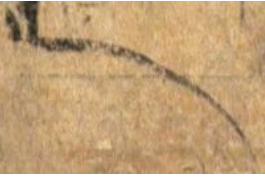
	T 15r1 				T 74v18/s.s.
	T 25v5/s.s. 				T 78r15
	T 131v24/s.s. 				T 85r21/s.s.
	T 128v2/s.s. 				
	T 132v17/s.s. 				
	T 132r18/s.s. 				
	T 140v3				

a.y.										
	T 186r2/p.d.						T 161v8/p.d.		T 65r14/s.s.	
										
	T 120v3/s.s.						T 170v30/s.s.			
										
	T 109v5/s.s.									
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	6.81	12.91	6.98	17.78	6.26	11.68	7.12	11.98	7.20	11.86
k.i.	6.31	11.44	7.92	12.78	7.16	13.48	7.18	11.05	6.13	8.86
k.s.	14.66	8.62	18.22	12.02	11.85	9.31	13.99	8.26	11.16	7.58
	13.09	10.50			11.40	20.52	13.81	6.87	15.78	6.83 (s.s.)
	5.46	(s.s.)			7.13	(s.s.)	13.92	(s.s.)	6.28	24.86 (s.s.)
	13.88	19.12				17.48	14.28	10.02	6.16	8.20 (s.s./a.y.)
		(s.s.)				(s.s.)		(p.d.)		9.20

		(s.s./a.y.)							(p.d./a.y.)		
									)		

ç	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 1r23 T 60r5 T 114r3	 T 141v13 T 141r15	 T 37v7	 T 155r9 T 53v4	 T 171v24 T 70v10
k.i.	 T 1r8 T 60v9	 T 141v10	 T 36r13	 T 155r5 T 53v4	 T 171r2 T 172r15 T 172r24

k.s.	 T 1r5/b.h. T 1r13/s.s. T 106v10 T 5v19/s.s. T 2v9/s.s. T 2r6/s.s.	 T 141v23/b.h. T 141r12/b.h.	 T 36r14/b.h. T 33v7/b.h. T 142r5/s.s. T 39v6/p.d. T 198r7/p.d.	 T 156v19/s.s. T 156r30/s.s. T 157v9/s.s. T 161v7/s.s.	 T 171v12 T 171r6/s.s. T 172r15/s.s. T 172r28/s.s. T 63v21/b.h.
------	--	---	--	---	--

									
	T 140r2/s.s.								
a.y.									
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	
k.b.	5.89	6.87	6.12	7.22	6.12	7.36	4.68	5.86	5.82
k.i.	5.30	4.81	5.64	7.79	5.62	6.91	4.98	5.15	5.65
k.s.	6.65 16.26	22.12 11.18 (s.s.)	6.62	24.54 (b.h.)	4.86 25.76	16.88 (b.h.) 30.32 (s.s.)	4.95	20.01 (b.h.)	5.53 27.28

d	I	II	III	IV	V
----------	----------	-----------	------------	-----------	----------

k.b.	 T 1r19/e.b. T 106v4 T 2r9 T 19v8		 T 36v1/e.b. T 145r21/e.b. T 143r8/e.b. T 103v8 T 43r11/e.b.	 T 155v1 T 156r26 T 157v13	 T 11v3 T 201v30 T 203v9 T 73r15 T 78v26
------	--	--	---	--	---

k.i.	 T 5v7 T 116v4 T 60v7 T 119v1 T 131r4	 T 141v15 T 141v16 T 141v20 T 119v1	 T 36r12 T 37r11 T 144v6 T 103v6 T 142v15	 T 155v2 T 155r1	 T 172r9 T 172r12 T 173v4 T 173v30 T 177(69)r13
------	---	---	---	---	--

	T 5r15/b.h. 		 T 35r11/s.s. T 38v10/b.h. T 103r7/b.h.	 T 196v20/s.s.	 T 82v21/s.s.			
	T 133r7/s.s. 							
	T 139r10/s.s.							
a.y.								
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	11.77	10.04			12.56	10.98	13.46	12.12
k.i.	13.86	7.17	17.36	13.36	13.72	8.36	13.18	8.64
k.s.	12.57 13.31	19.21 28.07 (s.s.)			12.82 13.28	17.02 (b.h.) 18.44 (s.s.)	16.32 14.70	19.44 (b.h.) 15.32 (s.s.)

g-k	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 106v6	 T 141v4	 T 36v7	 T 155v3 T 155r1	 T 65v8
k.i.	 T 106v5 T 14v4 T 131v11		 T 188v4 T 36v7		 T 65v7
k.s.	 T 1r3/b.h. 	 T 141v1/s.s.	 T 36v9/b.h. 	 T 155v1/s.s.	 T 171v1/s.s. T 171v4

	T 1r7/s.s. 		T 36r5/b.h. 		
T 60v3/b.h. 	T 141v22/s.s. 	T 35v11/s.s. 	T 155r1 	T 171v7/s.s. 	
T 1r21/s.s. 	T 141v26/s.s. 	T 158v6/s.s. 	T 155r7/p.d. 	T 171v9 	
T 106r6 		T 149v24 		T 203r3/s.s. 	
T 4v7/p.d. 				T 68r1 	
T 4v13/s.s. 				T 49(160)r1/s.s. 	T 68r15
T 131v10/s.s. 					

									T 50r14/s.s.	
a.y.										
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	6.98	13.17	7.88	13.34	6.38	13.28	5.30	10.97	6.10	11.96
k.i.	5.84	11.12	8.20	12.38	7.02	13.20	5.72	10.86	5.92	9.56
k.s.	7.22 5.62	25.98 26.72 (b.h.)	10.72	16.42 (s.s.)	5.82 13.74	15.70 (b.h.) 11.76 (s.s.)	10.08 16.72 5.74 23.99	10.80 10.66 (p.d.) 20.57 (b.h.) 16.08 (s.s.)	16.04 11.61 6.07	10.87 7.85 (s.s.) 15.55 (s.s.)

g	I	II	III	IV	V
k.b.					 T 65v1/e.b. T 66r5/e.b.

k.i.	 T 4v11 T 4v14 T 60v10 T 3v18 T 9r8 T 22r4		 T 145v17	 T 155r8	 T 171v5 T 174r31 T 63r4	k.s.	 T 1r3 T 2r23	 T 141v11	 T 36v13 T 36r8/b.h.	 T 155v5 T 155r5	 T 171v2 T 171v12
-------------	---	--	---	---	--	-------------	--	---	---	---	--

	 T 60v7		 T 143v5	 T 159r29	 T 171r6/p.d.
	 T 3v6/s.s.		 T 150r9		 T 173r11/s.s.
	 T 191r3				 T 173r16/s.s.
	 T 104v10/s.s.				 T 174r8/p.d.
a.y.	 T 135r2/s.s.		 T 150v3	 T 48r3/s.s.	 T 85r3/s.s.
	Y	G	Y	G	Y
k.b.	5.79	5.96			
k.i.	5.87	6.41	4.92	5.36	5.24
k.s.	6.49	8.42	5.14	8.74	6.77
					7.44 (s.s./a.y.)

	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	4.92	4.75			6.40	7.80	4.58	4.64		
k.i.	4.76	5.23			5.23	6.16	5.10	5.69	4.84	5.76
k.s.										

k	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 1r6 T 60r6 T 1r8 T 4v9	 T 141v11 T 141v17	 T 188v3 T 36v2 T 36v15 T 36v1	 T 155r1 T 155r6 T 50v1	 T 171v9 T 171v11 T 171r7 T 171r7

k.i.	 T 1r8 T 1r2 T 60v8 T 60v11 T 60r2 T 5v20 T 2r7 	 T 141v4	 T 37v2 T 37r8 T 144v8 T 103v17 T 33r27	 T 155v3 T 155r2 T 49(160)v5 T 50v1	 T 171v2 T 63v9 T 79v16
------	--	--	--	--	---

	T 134v5				
k.s.	 T 1r25 T 106r9 T 5v3/s.s. T 5r5/s.s. T 9v4/s.s. T 119v2/b.h. 	 T 141r12	 T 36v4/b.h. T 36v6 T 145r24/s.s. T 33v2 T 149r20 T 43v3	 T 155r1 T 155r6/p.d. T 161v9/s.s.	 T 171v10/s.s. T 171r14/s.s. T 66v6 T 81v22

	T 99x3/s.s. 								
	T 131r19/s.s. 								
	T 31r1								
a.y.									
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	
k.b.	10.11	7.56	11.48	8.04	8.40	7.10	6.05	5.27 (nsiz)	8.72
					4.54	5.25 (nsiz)			5.99
k.i.	8.91	5.38	10.04	6.24	8.84	6.44	6.29	5.57	8.42
					8.78	6.58 (t.n.)			5.95
k.s.	10.75	18.39 (s.s.)	9.82	9.76	8.54	8.47 (s.s.)	8.43	8.08	8.36
			5.48	7.68 (s.s./nsiz)	3.98	19.40 (b.h/nsiz)	7.72	16.04 (b.h.)	7.96
				)		)	11.86	13.52 (s.s.)	22.41 (s.s.)

I	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 4v3/e.b. T 144v4 T 60r3/e.b.	 T 141v18/e.b.	 T 36v13/e.b. T 36r3/e.b. T 149v9	 T 155r2/e.b.	 T 171r2/e.b. T 172r18/e.b. T 172v16/e.b. T 173v16
k.i.	 T 1r3 T 60r2	 T 141v9 T 141v10	 T 36r4 T 38v18	 T 155r1 T 48v5	 T 171v12 T 172r20

	 T119 T 11r12 T 114v7 T 119v3 T 119v4 T 131v8				 T 174v13 T 174r12 T 81r17	
k.s.	 T 106v8	 T 141v21	 T 36v12	 T 48v5/s.s.	 T 172r17/s.s.	

	 T 119r1					 T 56v1	 T 174r8/s.s. T 79v2	
	 T 133v2							
a.y.						 T 156v25/s.s.	 T 177(69)r6/s.s. T 80r12/s.s. T 85r20/s.s.	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	6.89	6.30	7.92	11.36	6.02	7.75	6.31	5.50
k.i.	8.43	4.99	7.19	6.07	7.18	5.32	8.30	7.79

	9.06	17.44										
k.s.	9.05	6.95	9.42	8.42	7.92	6.27	7.18	5.71 (s.s.)	9.12	5.78 (s.s.) 8.84 (s.s./a.y.)	7.24	
	7.67	6.76 (s.s./a.y.)			13.36	24.96 (s.s.)						

m	I	II	III	IV	V	
k.b.	 T 11r2	 T 141v10	 T 188r4 T 36r5	 T 155r3 T 48v11	 T 172r3 T 177(69)r5	
k.i.	 T 106v3 T 60v4	 T 141v4		 T 155v3	 T 171v13 T 201v10	

k.s.	 T 1r3 T 1r23 T 106v8 T 114v6/s.s. T 114v13/s.s. T 114v6/p.d. T 2v25 	 T 141v15	 T 36r14 T 33v18 T 33v21 T 33v26/s.s. T 149v19 T 149v22/s.s.	 T 155v9/s.s. T 48v9 T 52v8/p.d.	 T 171v23 T 171v30 T 172r21 T 173v4 T 173v31 T 63r11
------	--	--	---	--	---

T 216						
T 7v13						
T 117(10)v13/s.s.						
T 14v4						
T 21v6/p.d.						
T 22r8						
T 191v3						

[illegible]

k.b.	6.50	15.43	7.32	12.82	7.92	18.86	6.54	13.66	7.26	12.57	
k.i.	6.64	14.27	7.42	15.90	7.69	13.13	7.31	14.31	6.63	11.82	
k.s.	14.16	14.58	12.76	12.50	3.78	13.02	8.35	13.02	14.54	12.14	
					16.23	19.08	6.13	10.79			
					6.12	(s.s.)	6.58	(p.d.)			
						13.56		13.72			
						(s.s./a.y.)		(s.s.)			

n	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 106v5	 T 141r7		 T 155r3 T 155r3 T 56v4	 T 171v1 T 201v10 T 79r14
k.i.	 T 9r9	 T 141v10	 T 188r4	 T 155v4	 T 171v7

						
k.s.	 T 1r5 T 1r9/p.d. T 60x4/b.h. T 60x9/b.h. T 106v2/p.d.	 T 141v19 T 141r3/b.h.	 T 188v3/b.h. T 36v6/p.d. T 36r2/s.s. T 36r7/p.d. T 33r5/s.s.	 T 155v4 T 155r8/p.d. T 156v17/s.s. T 157r7/s.s. T 172v3/s.s.	 T 171v16/s.s. T 171v22/s.s. T 172v3/s.s.	

	 T 4r6/p.d. T 4r7/p.d. T 4r10/s.s. T 5v12/s.s. T 3v9/s.s. T 12v6/p.d.			 T 146v6/s.s.	T 157r28/s.i.	 T 172v9/s.s. T 172v9/b.h. T 172r24/s.s.
--	---	--	--	---	---------------	---

	T 174r5/s.ss.		T 64v9/s.s.		T 68v14/s.s.		T 73v2/s.s.
	T 117(10)v20/s.s.		T 123v6/p.d.				

											
										T 75r23/s.s.	
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	
k.b.	4.29	4.78	4.78	5.50	4.18	5.22	3.68	3.48	3.83	4.35	
k.i.	4.58	4.61	5.08	3.20	5.73	5.06	4.84	5.76	4.38	3.22	
24.61 k.s.	32.11	28.04 (s.s.)	6.10	20.18 (s.s.)	5.24 6.98 33.84	19.02 (b.h.) 28.0 (p.d.) 27.18 (s.s.)	6.23 5.66 23.22 5.51	18.78 (b.h.) 18.76 (p.d.) 22.08 (s.s.) 28.18 (s.s.)	5.21 6.45 41.86	15.90 (b.h.) 24.61 (s.s.) 18.66 (s.s.)	

r	I	II	III	IV	V	
k.b.	 T 1r17		 T 37v10	 T 159v14	 T 83v22	
k.i.	 T 114v4					

	 T 60v9 T 119v2	T 141r14	 T 33v27	T 155v3 T 155v4 T 155r1	T 171v14 T 172r28	
k.s. T 1r5 T 60r3 T 114r7/p.d. T 117(10)v4/s.s. T 119r16/s.s. 	 T 141v14	 T 36v11 T 36r2	 T 155r2 T 163r22 T 167r23/s.s.	 T 171r5 T 172r6 T 172r6/s.s. T 173v26		

	T 104r14/s.s. 											
	T 140v4/s.s.											
a.y.	 T 123r4/s.s.			 T 35r6/s.s.	 T 103v10/s.s.	 T 146r11/s.s.	 T 157v24/s.s.	 T 176v31/s.s.	 T 81r14	 T 85r5/s.s.		
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G		
k.b.												
k.i.	5.17	4.58	4.60	4.30	4.83	3.62	4.10	5.67	4.76	3.32		
k.s.	5.87	9.31	7.62	7.68	4.48	6.86	7.12	8.77	6.88	6.84 (s.s.)		
	5.35	8.19 (s.s./a.y.)			6.90	21.14 (p.d./a.y.)	5.68	5.70 (s.s.)	4.74	9.20 (s.s./a.y.)		
					6.18	)	6.38	11.72 (s.s./a.y.)				
					5.72	19.36 (s.s./a.y.)						
						7.06						

								(s.s.)						
--	--	--	--	--	--	--	--	--------	--	--	--	--	--	--

s	I	II	III	IV	V	
k.b.	 T 1r7 T 60v4 T 1r16 T 19v5 T 89v9	 T 141v11 T 141v20	 T 36r1 T 33v26 T 39v16 T 149v17	 T 48v3 T 48v7	 T 171v1 T 84v7	
k.i.	 T 1r6		 T 188v2		 T 171v18	

	 T 60v8		 T 36v7		 T 172r2 T 174v19	
	 T 1r10 T 9r8 T 19v3 T 19r16		 T 96r2/s.s.	 T 156r21/s.s.		
k.s.	 T 7v25 T 16r6					
a.y.						

	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	5.78	6.98	6.54	7.40	6.72	7.44	5.64	7.89	5.74	5.86		
k.i.	5.88	7.07	6.66	6.88	5.77	6.10	5.64	6.72	5.14	5.89		
k.s.												

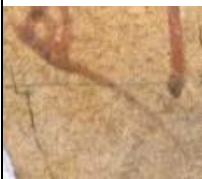
§	I	II	III	IV	V	
k.b.	 T 1r19	 T 141v13		 T 48v6	 T 172r9	
	 T 106v6	 T 141v25			 T 173v26	
	 T 19r16					
k.i.	 T 1r5		 T 36v11		 T 171v22	

	 T 9r15		 T 38v17		 T 13v29 T 73v20 T 80v2	
k.s.	 T 1v1 T 1r3 T 1r16/s.s. T 106v4/p.d. T 2r17/s.s.	 T 141v3/s.s. T 141v4	 T 145v7/p.d. T 198v23/s.s. T 198v25 T 150v2	 T 155v3 T 157v25 T 159r8	 T 172r14 T 172v6/s.s. T 173r7/s.s. T 177(69)r18/s.s. T 177(69)r18/s.s.	

								(s.s.)			
--	--	--	--	--	--	--	--	--------	--	--	--

t	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 119v1 T 123r15 T 131r22 T 60v4 T 60r3	 T 141v5 T 141v11	 T 142v17 T 34v5	 T 162r12	 T 171v2 T 171v30 T 172r2 T 83v26
k.i.	 T 2v4	 T 141v4	 T 188v3	 T 162v21	 T 171v8

	 T 127v22				 T 172r17 T 79r2	
k.s.	 T 1r2/b.h. T 1r6/b.h. T 5v25/s.s. T 2v7/p.d. T 2v18/s.s.	 T 141v7/p.d.	 T 36r1/s.s. T 37r7/s.s. T 33r6/p.d. T 146v15/s.s.	 T 157v10/s.s. T 97r15/s.s. T 161v6/p.d. T 53v8	 T 171v24/s.s. T 201v14/s.s. T 172v28/s.s.	

	T 7v2/s.s.		T 60r3/s.s.		T 60r4		T 60r4/s.s.		T 7r5/p.d.		T 129v1/s.s.
	T 147v(40v)29		T 148v5/p.d.								
	T 203v5/s.s.		T 174r7/p.d.								

	 T 27r11 T 140v14/s.s. T 89r5/s.s. T 91r6/p.d.								
a.y.									
	 T 191r3	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G
k.b.	6.36	8.14	7.21	8.44	7.41	8.08	5.96	7.16	6.76
									6.49

k.i.	7.33	6.80	6.38	7.74	6.75	7.90	5.98	8.08	6.42	6.28	
k.s.	6.76 30.44	37.35 (s.s.) 15.66 (s.s.)	6.40	26.56 (b.h.)	6.69 22.68 6.26 32.68	21.82 20.68 (p.d.) 17.18 (s.s.) 24.85 (s.s.)	5.53	21.89 (s.s.)	8.19 24.90	14.48 (s.s.) 8.14 (s.s.)	

v	I	II	III	IV	V	
k.b.	 T 1r18 T 5v2		 T 36v2	 T 157v3 T 56r4	 T 172v1	
k.i.	 T 1r1 T 3v4	 T 141v13	 T 188v3 T 36v15	 T 155v2 T 155r9	 T 171v2 T 172r1	

		T 60r4								T 203v3	
k.s.		T 114r5/b.h.							T 48r9/b.h.		T 171v12/b.h.
		T 7726/s.s.							T 159r27/s.s.		
a.y.											
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	
k.b.	5.61	6.36			6.24	7.99	5.16	7.10	5.26	5.96	
k.i.	5.73	4.94	6.56	5.78	6.43	5.47	4.82	4.08	6.38	3.57	
k.s.	5.92	15.75			5.72	24.22 (s.s.)	4.88	18.84 (s.s.)			

y	I	II	III	IV	V	
k.b.						T 171v10
	T 1r1	T 141v14	T 188r4	T 155v4		

	 T 60v4 T 60v8		 T 38v12	 T 155r2	 T 201v21
k.i.	 T 5r29	 T 36v12			 T 171v14 T 172r9 T 64v11
k.s.	 T 119v4			 T 155r8 T 164v19	 T 65v1

a.y.	 T 131r9/s.s.		 T 32r6/p.d.		 T 35r6/p.d.				
	Y	G	Y	G	Y	G	Y	G	
k.b.	5.32	6.04	6.52	8.38	6.64	7.10	5.07	5.73	7.07
k.i.	5.85	5.21	5.56	3.71	5.12	4.51	5.08	5.28	
k.s.									

z	I	II	III	IV	V	
k.b.						
k.i.						
k.s.	 T 1r4	 T 141v20	 T 36v8	 T 155v3/s.s.	 T 201v11	

	 T 60r1		 T 36r1	 T 37v3	 T 48r10					
a.y.	 T 106r10				 T 97r4/s.s.	 T 164v16/s.s.	 T 64r8/s.s.			
	Y	G	Y	G	Y	G				
k.b.										
k.i.	4.92	4.29								
k.s.	3.96	8.48 (a.y.)	5.64	7.44	4.86 4.94	6.12 6.54 (s.s.)	4.54 4.74 (s.s./a.y.)	6.30 10.14 (s.s./a.y.)	5.14 4.80 18.56 4.28	8.78 (s.s.) 5.27 (a.y.) 15.40 7.70 (s.s./a.y.)

ž	I	II	III	IV	V
k.b.					
k.i.	 T 123v14		 T 33r13 T 148v6/p.d. T 149v11(orijinal fragnanda çift nuktaya benziyor, 17 ve 23. Satırlara göre kesinlikle iki nukt bu) T 149v17	 T 50r18	
k.s.					
a.y.					
	Y	G	Y	G	G

k.s.	 T 104r13/s.s.		 T 37r11	 T 49(160)v6/p.d. T 161v2/s.s.	 T 171v21
-------------	--	--	--	--	---

bw	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 1r4 T 4r3	 T 141r3	 T 103r4	 T 155v2	 T 171v2 T 172r13 T 174v16
k.i.					

	T 4r13 	T 141r11	T 144v2		
k.s.	T 131v10 T 123v15/s.s. T 134v6/p.d. 		 T 145r17 T 37v7/s.s. T 142v19		

by	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 1r3 	 T 141v9 	 T 38v13	 T 97v8	 T 172r4

	T 128r25 	T 141r4 			
k.i.	T 32r3 				T 172v3
k.s.	 T 12v4/s.s.				

k'	I	II	III	IV	V
k.b.				 T 155r2 T 159r28	

k.i.	 T 106v8	 T 141v4	 T 36r5	 T 155v3	 T 171v23 T 63v7
	 T 4v10/s.s. T 114r6/s.s. T 120v6/p.d.		 T 37v5/s.s. T 198r6/p.d.	 T 155r2	 T 171v15/s.s. T 201v21/s.s. T 68r16/s.s.

kw	I	II	III	IV	V
----	---	----	-----	----	---

k.b.	 T 1r6 T 1r7	 T 60v4	 T 36v7	 T 155r1	 T 171v7 T 171v11
k.i.	 T 99v9 T 129r12 T 60v4	 T 141v21	 T 37r7		 T 201v14
k.s.	 T 114v2 T 100v4/s.s.	 T 141v16	 T 137r17	 T 97v7	 T 171v27/s.s.

ky	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 106v8	 T 141v6	 T 38v12	 T 157r6	 T 17r21
k.i.	 T 1r3 T 106v5	 T 60v4		 T 50r2	 T 171v3 T 65v7
k.s.	 T 1r12 T 60v6 T 114r8/s.s.	 T 141v5/s.s. T 141v10	 T 188v4	 T 155r3	 T 171v13

kd	I	II	III	IV	V
k.b.					
k.i.	 T 19v5		 T 143v4	 T 55v10	 T 83v11
k.s.					

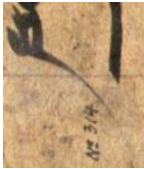
kr	I	II	III	IV	V
k.b.	 T 7v4 T 120v23	 T 141v4		 T 155v3	
k.i.	 T 1r6	 T 141v5			

						
k.s.						

ks	I	II	III	IV	V	
k.b.						
k.i.	 T 1r10	 T 141v24				
k.s.	 T 9v4					

kş	I	II	III	IV	V	
-----------	----------	-----------	------------	-----------	----------	--

k.b.	 T 19r18 T 127v25		 T 43v6 T 48v9		 T 65v12 T 73v20 T 74v25
k.i.	 T 7r28 T 19r20 T 127v27			 T 161v11	
k.s.					

									T 72r1	
m'	I	II	III	IV	V					
k.b.										
k.i.										
k.s.	 T 7r20/s.s. T 116v19/s.s. T 9v9/s.s.		 T 146r13/s.s.	 T 157v22/s.s. T 196v17/s.s.	 T 83r22/s.s.					

ml	I	II	III	IV	V
k.b.					
k.i.					
	T 1v1				
				T 155r3	
k.s.					
	T 3v20			T 48r7	

mn	I	II	III	IV	V
k.b.					
k.i.					

k.s.	 T 117(10)r19/s.s. T 15v2/s.s. T 187r25/s.s.		 T 146r5/s.s. T 149v20/s.s. T 149r11/s.s. T 149r14/s.s.		
------	--	--	---	--	--

5. SONUÇ

Yazı tiplerinin belirlenmesinde /a/, /ä/ ve /n/ harflerinin kelime sonundaki yazılışı; /'wy/'nin kelime başındaki görünümü; /' , w , y , s , ş/'nin /b-p/ ve /g-k/ ön damak ünsüzlerinin çanağına yazılışı ve bu ünsüzlerin kelime sonundaki görünümü; /d/'nin sırtı, zülfesi, yüksekliği ve genişliği; /q/'nın kâsesinin şekli, noktalı ya da noktasız oluşuyla noktalarının kâseye ve birbirlerine uzaklığı; /l/'nin dışının görünümü ile karnının satıra birleşik ya da ayrı yazılması; /m/'nin ve /r/'nin kelime sonundaki görünümü; /s/'nin ve /ş/'nin küpünün yazılışıyla /ş/'nin kelime sonu durumundaki kuyruğunun uzunluğu; /t/'nin gözünün büyüklüğü, satır hizasına konumu ve kelime sonundaki yanlamasına ya da aşağıya doğru boylamasına kuyruğunun varlığı etkili olmuştur.

Her yazı tipinin boyutu kendi içinde de aynı olmamakla birlikte II. yazı tipi en büyük yazıdır. Bunu sırasıyla I., IV., V. ve III. yazı tipleri takip eder. II. yazı tipinde kelimeler genellikle ayrı yazılmıştır, bağlı kelime sayısı daha azdır.

Hiçbir yazı tipinde, yazı pothi deliğine taşmaz. V. yazı tipine ait T 226v2'de yukarıya doğru boylamasına yazılan /ä/'nin kuyruğu pothi deliğini biraz aşar. Yine aynı fragmanın r yüzündeki pothi deliğinde sonradan yazılan; ama mürekkep lekesinden okunamayan harfler vardır.

/a/ harfi bütün yazı tiplerinde kelime başında hep /'/ iki dişle yazılmaktadır. IV. yazı tipinde T 225r15'te *amarı* kelimesinde /'/ tek dişle yazıldığı görülür. Metinde 133 defa geçen bu kelime; 11 defa /'/ tek dişle 'm'ry, 112 defa da /'/ iki dişle 'm'ry şeklinde yazılmıştır. Metinde T 225r13'te 'm'ry⁹² şeklinde tamir edilen kelime aynı fragmandaki T 225v15 ve T 225r15'teki *amarı*larla Murtuk yazmasında geçen T 218v3, T 218r1'de geçen *amarı*lar göz önüne alınarak 'm'ry şeklinde /'/ iki dişle değil 'm'ry şeklinde /'/ tek dişle tamamlanmalıdır. Murtuk yazmasında beş defa geçen bu yazılışın cehennem bölümlerine ait olan 20. ve 24. bölümlerde geçiyor olması da dikkat çekicidir.

⁹² Şinasi TEKİN, 1980, 1, 171. krş.
Şinasi TEKİN, 1980, 2, 12^a.

/l/ harfinin bacağı kelime sonunda genellikle yanlamasına yazılmakla birlikte I. yazı tipinde aşağıya doğru boylamasına yazıldığı birkaç misal de vardır. /a/ harfi gibi kelime sonunda tek dişle yazılan /ä/ harfi ise yanlamasına değil de boylamasına kuyrukla yazıldığında yukarıya doğru boylamasına misallerin aşağıya doğru boylamasına misallerden daha çok olduğu dikkat çekmektedir. Kelime sonunda tek dişle yazılan /n/ harfinde durum daha farklıdır. /n/ yanlamasına bir kuyrukla yazılmadığında düzenli olarak aşağıya doğru boylamasına bir kuyrukla yazılır. Ayrıca bu harfin /a , ä , z , ž/ harflerine göre boyutu daha küçüktür.

I., II., III. ve V. yazı tiplerinde /b-p/ harfinden sonra gelen /' , y , w/ harfleri /p/'nin çanağında, /p/'nin gözüne birleşik yazılır; yalnızca IV. yazı tipinde mezkûr harflerin /p/'nin gözüne birleşik yazılmadığı görülür.

/g-k/ harfi kelime sonunda çanak yerine yanlamasına bir kuyrukla yazılır. Bununla birlikte çoğunlukla yukarıya doğru boylamasına yazıldığı görülür. Yukarıya doğru boylamasına bu kuyruğun yönü, şekli ve uzunluğu sekiz yazı tipini belirlemede önemli bir etkidir.

Kelime başındaki /l/ harfi her zaman tek dişli yazılır. III., IV., V., VI. ve VII. yazı tipinde /l/'nin karnı satır çizgisindeki dişlere birleşik yazılır, I. ve II. yazı tipinde ise ayrı yazılır.

/m/'nin kelime sonundaki yazılışında oluşan gözün ve kuyruğun şekli ile uzunluğu yazı tiplerini belirlemede mühim bir mevki işgal eder. I. yazı tipinde göz yuvarlaktır, kuyruk kavisli ve nispeten daha uzun iken IV. ve V. yazı tiplerinde göz dik kenar üçgeni andırmaktadır, kuyruk daha kısa ve düzdür.

/r/'nin dişlerinin boyutları ve kelime sonu durumdaki kuyruğunun uzunluğu yazı tiplerini belirlemeğe yardımcı olan bir başka etkidir. II. ve III. yazı tipinde kuyruk daha uzun yapılırken I. ve IV. yazı tipinde kısa, V. yazı tipindeyse neredeyse kuyruk yapılmaz.

Metnimizde /s/ ve /ş/ harfleri belirgin biçimde farklı yazılır. /ş/'nin küpü her zaman sağdan sola doğru meyilli düz ve keskin iki çizgiyle yazılırken /s/'de durum farklıdır. I. yazı tipinde /s/'nin küpünün kavisli s şekline benzerken, II. ve III. yazı tipinde kavis belirsizdir, IV. ve V. yazı tipindeyse küpün sağ yarısı sağa doğru dolgulu gibidir. I., III. ve IV. yazı tipinde çanağın içindeki boşluk yok denecek kadar azdır.

/t/'nin gözlerinin boyu yazı tipine göre değişmekte ve kuyruğu kelime sonu konumunda I. yazı tipinde satır sonuna denk geldiğinde aşağıya doğru boylamasına birkaç misal dışında her zaman yanlamasına yazılmaktadır.

/v/'nin kaşı I. ve IV. yazı tiplerinde yuvarlak, ağzı dardır. II. ve V. yazı tiplerindeyse kaşı dirsek gibi dik ve keskin, ağzı ise daha geniştir.

Sengim yazmasında geçen T 1r21'deki bu yazım, aslında harflerini kuyruğundan sonra kamışın kâğıttan kaldırılıp yazılmaya yeniden başlandığını gösterir.

 T 114v6'da pothi deliğinden hemen önce gelen bu *telim* kelimesi kursif yazıyla yazılmıştır.

 T 9r4'teki *şutavaz* kelimesi /swt'v'ş/ şeklinde

yazılmıştır T 129v1.

Metin boyunca satırı doldurmak için ya da kelimeyi pothi deliğine yaklaştırmak için uzatılan kuyruklar ve ayrı yazımlar bulunmaktadır. Bu durum aşağıdaki misallerde açık bir şekilde görülebilir:

T 123r8/s.s. T 123r7/p.d. T 120v28/s.s. T120r7/p.d.

T 25v6/p.d.

T 99v2/s.s.

T 127v26/s.s.

T 127r26/s.s.

T 131r4/s.s.

T 140v24/s.s.

Bütün bu yazılış özelliklerine göre *Maitrisimit*'in Murtuk ve Sengim yazmasının sekiz ayrı müstensih tarafından istinsah edildiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- ADAMS, Douglas Q. *A Dictionary of Tocharian B* [= Tohar B dilinin sözlüğü]. Amsterdam-Atlanta: 1999. (Leiden Studies in Indo-European 10)
- Alphabete und Schriftzeichen des Morgen- und des Abendlandes* [= Doğu ve Batı'nın abeceleri ve harfleri]. Unter Mitwirkung von Fachgelehrten zusammengestellt in der Reichsdruckerei. Berlin: 1924.
- Alphabete und Schriftzeichen des Morgen und des Abendlandes* [= Doğu ve Batı'nın abeceleri ve harfleri]. Zum allgemeinen Gebrauch mit besonderer Berücksichtigung des Buchgewerbes. Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag, 1969.
- ARAT, Reşit Rahmeti. "Uygur Abecesi", *Muallim Cevdet, hayatı, eserleri ve kütüphânesi*. İstanbul: 1937, 1-20+6 levha.
- AYVERDİ, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. Redaksiyon-Etimoloji Ahmet TOPALOĞLU. İstanbul 2005. 1 A-G; 2 H-N; 3 O-Z.
- Bibliographie alttürkischer Studien. Ausgewählt und chronologisch angeordnet* [= Eski Türkçe çalışmalarının bibliyografyası. Seçilmiş ve tarih sırasına göre sıralanmış]. Von Volker ADAM, Jens Peter LAUT, Andreas WEISS. Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag, 2000. (Orientalistik Bibliographien und Dokumentationen 9)
- BOYDAŞ, Nihat. *Ta'lik Yazıya Plastik Değer Açısından Bir Yaklaşım*. İstanbul: 1994. (Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2532. Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 653. Araştırma – İnceleme Dizisi: 36)
- CHULUUNBAATAR, Otgonbayar. *Einführung in die mongolischen Schriften* [= Moğol yazısına giriş]. Hamburg: 2008.
- CLARK, Larry Vernon. *Introduction to the Uyghur Civil Documents of East Turkestan (13th-14th cc.)* [= Doğu Türkistan Uygur sivil dökümanlarına giriş (13.-14. yy)]. Bloomington: 1975. (Indiana Üniversitesi yayımlanmamış doktora tezi)
- CLAUSON, Sir Gerard. "The Later History of The Uyğur Alphabet [= IX. Bölüm Geç Dönem Uygur Alfabetinin Tarihi]", *Studies in Turkic and Mongolic Linguistics*. London: The Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1962: 175-187.
- ÇAĞATAY, Saadet. "Maitrisimit I, II. Faksimile der alttürkischen Version eines Werkes der buddhistischen Vaibhâsika-Schule, herausgegeben von A. v. Gabain, mit einer Einleitung von H. Scheel, I. 1957, 133 levha Frz Steiner Verlag, Wiesbaden; II. A. v. Gabain, mit einem Geleitwort von R. Hartmann, Berlin Akademie-Verlag 1961, 114+227 levha", *Türkoloji Dergisi*. c. 3 (1968), 139-142.

- DOERFER, Gerhard. “Bemerkungen zur chronologischen Klassifikation des älteren Türkischen” [= Eski Türkçenin kronolojik sınıflandırması hakkında tespitler], *Altorientalische Forschungen*. c. 18, s. 1 (1991): 170-186.
- _____. *Versuch einer linguistischen Datierung älterer osttürkischer Texte* [= Eski Doğu Türkçesi metinlerini dilbilimsel tarihlendirme denemesi]. Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag, 1993. (Turcologica 14)
- ELVERSKOG, Johan. *Uygur Buddhist Literature* [= Budist Uygur edebiyatı]. Brepols, Turnhout: 1997. (Silk Road Studies I)
- ERDAL, Marcel. “The Chronological Classification of Old Turkish Texts” [= Eski Türkçe metinlerin tarihî sınıflandırması], *Central Asiatic Journal*. s. 23 (1979): 151-175.
- FENG, Chia-shêng. “1959 nian Ha-mi xin fa xian de Hui-hu-wên fo-jing” [= 1959’da Hami’de yeni keşfedilen Uygur yazılı Budist sutra], *Wên-wu*. s. 7-8 (1962): 90-97+4.
- GABAIN, Annemarie von. *Maitrisimit. Faksimile der alttürkischen Version eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule [I]* [= *Maitrisimit*. Budist Vaibhāṣika okulunun bir eserinin Eski Türkçe versiyonunun tıpkı baskısı I]. In *Faksimile herausgegeben von Annemarie V. GABAIN mit einer Einleitung [in Beiheft I] von Helmuth SCHEEL*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1957.
- _____. “Eski Türkçenin Yazı Dili”, *TDAY-Belleten*. Çeviren: Sabit S. PAYLI. 1959: 311-329.
- _____. *Maitrisimit. Faksimile der alttürkischen Version eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule II* [= *Maitrisimit*. Budist Vaibhāṣika okulunun bir eserinin Eski Türkçe versiyonunun tıpkı baskısı II]. In *Faksimile herausgegeben von Annemarie V. GABAIN mit einem Geleitwort [in Beiheft II] von Richard HARTMANN*. Berlin: Akademie Verlag, 1961.
- _____. “Alttürkische Schreibkultur und Druckerei [= Eski Türkçenin Yazma Kültürü ve Matbaa]”, *Philologiae Turcicae Fundamenta II*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1964 [kitapta 1965]: 171-191.
- _____. “Alt-türkische Texte in sogdischer Schrift [= Soğud Harfli Eski Türkçe Metinler]”, *Hungaro-Turcica. Studies in Honour of Julius Németh*. Edited by Gy. KÁLDY-NAGY. Budapest: Loránd Eötvös University, 1976: 69-77.
- GENG Shimin. “Qādimki Uygurcā iptidayi drama piyesasi “*Maitrisimit*” (Hami nüshası)ning 2-pärdäsi häqqidiki tātqıqat”, *Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları*. s. 4 (1980): 101-156.
- _____, CHANG, Kuangfa. “So-li-mi K’ao [= “solmi” meselesi]”. *Li-shi Yan-jiu*. s. 2 (1980): 147-159.
- GENG Shimin, Hans-Joachim KLIMKEIT. *Das Zusammentreffen mit Maitreya. Die ersten fünf Kapitel der Hami-Version der Maitrisimit* [= *Maitreya* ile buluşma. *Maitrisimit*’in Hami nüshasının ilk beş bölümü]. In *Zusammenarbeit mit Helmut EIMER und Jens Peter LAUT hrsg., übersetzt und kommentiert*. 1. Text, Übersetzung und Kommentar. Wiesbaden: 1988. (AF 103)
- GENG Shimin, Hans-Joachim KLIMKEIT. “Das 16. Kapitel der Hami-Version der *Maitrisimit* [= *Maitrisimit*’in Hami Nüshasının 16. Bölümü]”, *Journal of*

Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları: Harvard 1985, S 9, s. 71-132+17. [Anhang, Tabelle der Textentsprechungen und ein Nachtrag von Jens Peter LAUT (113-115)]

- GENG Shimin, Hans-Joachim KLIMKEIT, Jens Peter LAUT. „Der Herabstieg des Bodhisattva Maitreya vom Tuṣita-Götterland zur Erde [= Bodhisattva Maitreya'nın Tuṣita Tanrılar ülkesinden yeryüzüne inişi]” Das 10. Kapitel der Hami-Handschrift der *Maitrisimit*”. *Altorientalische Forschungen*. s. 14 (1987): 350-376+16.
- _____. „Das Erscheinen des Bodhisattva” Das 11. Kapitel der Hami-Handschrift der *Maitrisimit* [= *Maitrisimit*'in Hami Nüshasının 11. Bölümü]”. *Altorientalische Forschungen*. s. 15 (1988): 315-366+26.
- _____. „Die Weltflucht des Bodhisattva” Das 13. Kapitel der Hami-Handschrift der *Maitrisimit* [= *Maitrisimit*'in Hami nüshasının 13. bölümü „Bodhisattva'nın insanlardan uzaklaşması“]”. *Altorientalische Forschungen*. s. 18 (1991): 264-296+20.
- _____. „Der Gang zum Bodhi-Baum” Das 14. Kapitel der Hami-Handschrift der *Maitrisimit* [= *Maitrisimit*'in Hami nüshasının 14. bölümü „Bodhi ağacına gidiş“]”. *Materialia Turcica*. s. 16 (1992): 25-47+10.
- _____. „Das Erlangen der unvergleichlichen Buddhawürde” Das 15. Kapitel der Hami-Handschrift der *Maitrisimit* [= *Maitrisimit*'in Hami nüshasının 15. bölümü „benzersiz Buda olma onurunu kazanmak“]”. *Altorientalische Forschungen*. s. 20 (1993): 182-234+26.
- _____. *Eine buddhistische Apokalypse. Die Höllenkapitel (20-25) und die Schlußkapitel (26-27) der Hami-Handschrift der alttürkischen Maitrisimit. Unter Einbeziehung von Manuskriptteilen des Textes aus Sängim und Murtuk. Einleitung, Transkription und Übersetzung* [= Bir Budist apokalipt. Eski Türkçe *Maitrisimit*'in Hami nüshasının cehennem bölümleri (20-25) ve son bölümleri (26-27). Sengim ve Murtuk nüshalarının el yazması metinleri dikkate alınarak]. Opladen Wiesbaden: 1998. (ANRHWAW 103)
- GENG Shimin, Jens Peter LAUT, Georges-Jean PINAULT. “Neue Ergebnisse der *Maitrisimit*-Forschung (I) [= *Maitrisimit* araştırmalarının yeni sonuçları (I)]”. *ZDMG*. s. 154 (2004): 347-369.
- _____. “Neue Ergebnisse der *Maitrisimit*-Forschung (II): Struktur und Inhalt des 26. Kapitels [= *Maitrisimit* araştırmalarının yeni sonuçları (II): 26. bölümün yapısı ve içeriği]”. *Nairiku-Ajia gengo-no-kenkyū* [= *Studies on the Inner Asian Languages*]. s. 19 (2004): 29-94+Plates III-XIII.
- GHARIB, B.. *Sogdian Dictionary. Sogdian-Persian-English* [= Soğudca sözlük. Soğudca-Farsça-İngilizce]. Tehran: 1995.
- GÖZAYDIN, Nevzat. “Geng Shimin, Hans-Joachim Klimkeit, Jens Peter Laut, *Eine buddhistische Apokalypse-Die Höllenkapitel (20-25) und die Schlusskapitel (26-27) der Hami-Handschrift der alttürkischen Maitrisimit*, Einleitung, Transkription und Übersetzung von, Herausgegeben von der Nordrhein-Westfälischen Akademie der Wissenschaften, Westdeutscher Verlag GmbH, Opladen/Wiesbaden 1998, 217 s., DM 86,-.”. *Türk Dili*. s. 568 (1999): 342-345.

- HENNING, W. B. "The Date of Sogdian Ancient Letters [= Tarihî Soğud harflerinin tarihi]". *BSOAS*. c. 12 (1947-48): 601-615.
- ISRAPIL, Dilara, Jens Peter LAUT, Ablet SEMET. "Neu entdeckte Bruchstücke der *Maitrisimit* aus Nārnasi in Qomul (VR China) [= Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki Kumul'da Nārnasi'den *Maitrisimit*'in yeni keşfedilen fragmanları]", *Ural-Altaische Jahrbücher Neue Folge*. s. 25 (2013): 220-227.
- Ji Xianlin. *Fragments of the Tocharian A Maitreyasamiti-Nataka of the Xinjiang Museum, China* [= Çin, Sinciang Müzesinde Tohar A dilindeki Maitreyasamiti-Nataka'nın fragmanları]. Transliterated, Translated and Annotated by Xianlin Ji in Collaboration with Werner WINTER [and] Georges-Jean PINAULT. Berlin · New York: 1998. (Trends in Linguistics Studies and Monographs 113)
- KASAI, Yukiyo. *Die uigurischen buddhistischen Kolophone* [= Uygurca Budist istinsah kayıtları]. Turnhout: 2008. (BT 26)
- KLIMKEIT, Hans-Joachim. "Zum Inhalt der alttürkischen *Maitrisimit* [= Eski Türkçe *Maitrisimit*'in içeriği hakkında]". *Suhrlekhāh. Festgabe für Helmut Eimer*. Swisttal-Odendorf: 1996: 111-119. (Indica et Tibetica 28)
- LAUT, Jens Peter. "Betrachtungen zur uigurischen „*Maitrisimit*": ein präklassischer Text? [= Uygurca *Maitrisimit* üzerine düşünceler: klasik öncesi bir metin?]". *Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi İstanbul 23-28 Eylül 1985 Tebliğler I. Türk Dili*. c. 1 (1985): 171-176.
- _____. *Der frühe türkische Buddhismus und seine literarischen Denkmäler* [= Erken Türk Budizm'i ve onun edebî eserleri]. Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag, 1986. (VdSUA 21)
- _____. "I. YÜSÜP/A. HOĞA/D. QAMBIRI: Qādimki Uygur yezigidiki *Maitrisimit*.1. (chin. Titel: Hui-hu ven- mi-lo-hui-chien-chi). Urumçi 1988". *Ural-Altaische Jahrbücher Neue Folge*: s. 9 (1990): 257-265.
- _____. "Errata et Corrigenda in alttürkischen Handschriften in sogdo-uygurischer Schrift [= Soğud-Uygur yazısında, Eski Türkçe elyazmalarında hatalar ve düzeltileri]". *Altorientalische Forschungen*. s. 19 (1992): 133-154.
- _____. "'Verloren' ist nicht verloren. Wiederentdeckte und neu identifizierte Fragmente der *Maitrisimit* [= "Kayıp" kayıp değildir. *Maitrisimit*'in yeniden bulunan ve yeni tanımlanan fragmanları]". *Memoriae munusculum. Gedenkband für Annemarie von GABAIN*. Edd: Klaus RÖHRBORN/Wolfgang VEENKER, Wiesbaden: 1994: 85-98+8. (VdSUA 39)
- _____. "Zur neuen Hami-Handschrift eines alttürkischen buddhistischen Legendenzyklus [= Eski Türkçe Budist efsane döngüsünden yeni Hami elyazması hakkında]". *Turfan, Khotan und Dunhuang Vorträge der Tagung ANNEMARIE v. GABAIN und die Turfanforschung, veranstaltet von der Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften in Berlin (9.-12.12.1994)*: Berlin: 1996: 189-199. (Berichte und Abhandlungen Hrsg. von der BBAW. Sonderband 1)
- _____. "Die „beganzenen" und „angehäuften" Sünden. Ein nur scheinbar verlorenes Fragment der Murtuker Handschrift der alttürkischen *Maitrisimit* [= "işlenmiş" ve "yapılmış" günahlar. Eski Türkçe *Maitrisimit*'in Murtuk elyazmasının sadece görünüşte kayıp bir fragmanı]". *Religionsbegegnung und*

- Kulturaustausch in Asien Studien zum Gedenken an Hans-Joachim KLIMKEIT*: Edd; Wolfgang GANTKE/Karl HOHEISEL/Wassilios KLEIN. Wiesbaden: 2002: 165-174+2. (SOR 49)
- _____. “Gedanken zum alttürkischen Stabreim [= Eski Türkçe önkafiye üzerine düşünceler]”. *Splitter aus der Gegend von Turfan. Festschrift für Peter Zieme anlässlich seines 60. Geburtstags*. hrsg. von Mehmet Ölmez und Simone-Christiane Raschmann. İstanbul • Berlin: 2002: 129-138. (TDAD 35)
- _____. “Göttingen Üniversitesi’ndeki Maitrisimit Projesi Üzerine”. *Şingko Şeli Tutung Anısına Uluslararası Eski Uygurca Araştırmaları Çalıştayı 4-6 Haziran 2011 Ankara*. Ankara: 2011: 9-19. (yayımlanmamış bildiri)
- _____. *Alttürkische Handschriften. Teil 3-4. Maitrisimit nom bitig* [= Eski Türkçe elyazmaları. Bölüm 3-4. Maitrisimit nom bitig]. Stuttgart: 2014. (VOHD, Bde. XIII, 11-12, in Vorbereitung)
- LE COQ, Albert von. “Kurze Einführung in die uigurische Schriftkunde [= Uygur paleografyasına kısa bir giriş]”. *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen an der Friedrich-Wilhelms-Universität zu Berlin. Westasiatische Studien 11*. Berlin: 1919: 93-109+6 Abb. [Reprint in: *SEDTF* 3, 519-537].
- LI, Ching Wei. “Hami pên Huiho wên ‘Milei Sanmiti Ching’ tisan chüan yenchiu”. *Zhongya Xuekan*. s. 1 (1984): 180-210.
- MANSUROĞLU, Mecdut. “Kitaplar Arasında”. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. c. 8 (1958): 136-138.
- Metal Teknolojisi. Ölçme ve Kontrol 521MMI538*. Ankara: T.C. MEB, 2011.
- MAUE, Dieter. “Uigurisch <m’ytry>. Zu einem vernachlässigten lautlichen Problem [= Uygurca <m’ytry>. Göz ardı edilen bir fonetik problemi hakkında]”. *Die Erforschung des Tocharischen und die alttürkische Maitrisimit. Symposium anlässlich des 100. Jahrestages der Entzifferung des Tocharischen. Berlin, 3. und 4. April 2008*. hrsg. von Yukiyo KASAI, Abdurishid YAKUP, Desmond DURKIN-MEISTERERNST. Turnhout: 2013. (Silk Road Studies XVII)
- _____, Klaus RÖHRBORN. “Zur alttürkischen Version des Saddharmapuṇḍarīka-Sūtra [= Saddharmapuṇḍarīka-Sūtra’nın Eski Türkçe versiyonu hakkında]”. *Central Asiatic Journal*. c. 24, s. 1-2 (1980): 251-273.
- MENINSKI, Francisci A Mesgnien. *Lexicon Arabico-Persico-Turcicum. Adiecta ad singulas voces et phrases significatione Latina, ad Visitatores etiam Italica. Ivssu Avgvstissimae Imperatricis, et reginae apostolicae nunc Secvndis cvris recognitivm et avctivm*. Viennae: MDCCLXXX. elif-be; Tomus Secvndvs. te-zâl; Tomus Tetrius. re-kaf; Tomus Qvartvts. kef-yâ. [Yeniden baskısı İstanbul: 2000. (TDAD: 27, 28, 29, 30, 31)].
- MOORLOESE, Eddy. “The way of vision (Darśanamārga) in the Tocharian and Old Turkish versions of the Maitreyasamitināṭaka [= Toharca (Darśanamārga) vizyon yolu ve Maitreyasamitināṭaka’nın Eski Türkçe nüshaları]”. *Central Asiatic Journal*: c. 23, s. 3-4 (1979): 240-249.
- MORIYASU, Takao. “From Silk, Cotton and Copper Coin to Silver. Transition of the Currency Used by the Uighurs During the Period from the 8th to the 14th Centuries [= İpek, pamuk ve bakırdan gümüşe. 8 yüzyıldan 14. yüzyıla kadar Uygurlar tarafından kullanılan paraların değişimi]”. *Turfan Revisited. The First*

- Century of Research into the Arts and Cultures of the Silk Road*. Berlin: 2004 [toplantı 2002]: 228-239.
- MÜLLER, Friedrich Wilhelm Karl. “Beitrag zur genaueren Bestimmung der unbekannten Sprachen Mittelasiens [= Orta Asya’nın az tanınmış dillerinin daha teferruatlı belirlenmesi hakkında bir yazı]”. *SBAW. Phil.-hist. Cl.*. Berlin: 1907: 958-960.
- _____. “Toxri und Kuišan (Küşän)”. *SKPAW*: Berlin: 1918: 566-586. [Reprint in: *SEDTF* 3, 438-458]
- _____. Emil SIEG. “Maitrisimit und ‘Tocharisch’”. *SKPAW*: Berlin: 1916: 395-417. [Reprint in: *SEDTF* 3, 415-437]
- Mütercüm Âsım Efendi. *Burhân-ı Katı*. Hazırlayanlar Mürsel ÖZTÜRK, Derya ÖRS. Ankara 2000. (AKDITYK. TDK Yayınları: 733)
- NADELYAYEV, Vladimir M., Dimitry Mihailoviç NASILOV, Edhem Rahimoviç TENİŞEV, Aleksandr Mihayloviç ŞCERBAK. *Drevnetyurkskiy Slovar’* [= Eski Türkçe sözlük]. Leningrad: 1969.
- NİŞANYAN, Sevan. *Sözlerin Soyağacı. Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*. Genişletilmiş ve gözden geçirilmiş 3. basım. İstanbul: 2007.
- ÖLMEZ, Mehmet. “Kurzer Überblick über die buddhistische Übersetzungsliteratur in Alttürkisch (Eski Türkçe Budist Çeviri Edebiyatına Kısa Bir Bakış)”. *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış: Nevin Önberk Armağanı*. Yayınlayan: Mehmet ÖLMEZ. Ankara: 1997: 225-256.
- _____. Özlem AYAZLI. “Eski Uygurca Metinlerin Transkripsiyonunda Kullanılan Yöntemler ve İşaretler”. *Orta Asya’dan Anadolu’ya Abeceler 29-30 Mayıs 2007, Eskişehir Bildiriler*. Yayımlayanlar: Mehmet ÖLMEZ, Fikret YILDIRIM. İstanbul: 2011: 43-83.
- ÖZDEMİR, Emin. *Terim Hazırlama Kılavuzu*. Ankara: 1973. (TDK Tanıtma Yayınları Dil Konuları Dizisi: 24)
- ÖZÖNDER, Hasan. *Ansiklopedik Hat, Tezhip Sanatları Deyim ve Terimleri Sözlüğü*. Konya: 2003.
- PRITSAK, Omeljan. “Das Alttürkische”, *HdO Turkologie*: Wiesbaden: 1963: 27-52.
- RACHEWILTZ, Igor de, Volker RYBATZKI. *Introduction to Altaic Philology. Turkic, Mongolian, Manchu* [= Altay dilleri filolojisine giriş. Türkçe, Moğolca, Mançuca]. With the Collaboration of HUNG Chin-fu, Leiden · Boston: Brill, 2010. (Handbook of Oriental Studies Section Eight Central Asia. 20)
- RÖHRBORN, Klaus. “Die alttürkische Maitrisimit – Textbuch für theatralische Darstellungen? [= Eski Türkçe Maitrisimit – tiyatro gösterisi için senaryo]”. *Memoriae Munusculum. Gedenkband für Annemarie v. Gabain*. hrsg. von Klaus RÖHRBORN und Wolfgang VEENKER. Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag, 1994: 99-103. (VdSUA 39)
- _____. *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. I. Verben. Band 1: ab- - äzüglä-. Neubearbeitung* [= Uygurca sözlük. Orta Asya’dan gelen İslam öncesi Türkçe metinlerin dil malzemesi. I. Fiiller]. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2010.

- _____. *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. II. Nomina-Pronomina-Partikeln. Band 1: a - asvıg. Neubearbeitung* [= Uyğurca sözlük. Orta Asya'dan gelen İslam öncesi Türkçe metinlerin dil malzemesi. II. İsimler-Zamirler-Partikeller]. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2015.
- SARAÇ, Tahsin. *Fransızca Türkçe Büyük Sözlük*. Ankara: 1976. 1 A-K, 2 L-Z. (TDK Yayınları: 423)
- ŞAKİR ÇAĞATAY, Saadet. "Uygur Yazı Dili". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*. c. 1. s. 4 (1943): 77-88.
- ŞÇERBAK, Aleksandr Michajloviç. "De l'alphabet ouigour". *AOH*. s. 36 (1982): 469-474. ["Uygur Abecesi Hakkında". *İlmi Araştırmalar*. Tercüme eden: Özcan TABAKLAR, s. 10 (2000): 189-194.]
- SCHARLIPP, Wolfgang-E. *Türkische Sprache, arabische Schrift. Ein Beispiel schrifthistorischer Akkulturation* [= Türk dili, Arap yazısı. Yazı tarihi kültürel etkileşimine bir örnek]. Budapest: 1995. (Bibliotheca Orientalis Hungarica XLIV.)
- SCHMIDT, Klaus Totilla. "Das tocharische Maitreyasamitināṭaka im Vergleich mit der uigurischen *Maitrisimit* [= Toharca Maitreyasamitinataka'yı Uyğurca *Maitrisimit* ile karşılaştırma]". *Turfan, Khotan und Dunhuang Vorträge der Tagung ANNEMARIE v. GABAIN und die Turfanforschung, veranstaltet von der Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften in Berlin (9.-12.12.1994)*. Berlin: 1996: 269-278. (Berichte und Abhandlungen Hrsg. von der BBAW. Sonderland 1)
- SERTKAYA, Osman Fikri. "*Maitrisimit* Nom Bitig (I)". *TDAY-Belleten 1982-1983*. (1986): 253-271.
- _____. "*Maitrisimit* Nom Bitig (II): Jens Peter LAUT Buddhistische Höllenvorstellungen (unter besonderer Berücksichtigung alttürkischer Texte)". *TDAY-Belleten 1982-1983*. (1986): 272-274.
- _____. "*Maitrisimit* Nom Bitigin Hami=Komul Yazması (III)". *TDAY-Belleten 1982-1983*. (1986): 275-280.
- SIMS-WILLIAMS, Nicholas. "The Sogdian Sound-System and the Origins of the Uyghur Script [= Soğudca Ses Sistemi ve Uyğur Alfabesinin Kökeni]". *Journal Asiatique*: c. 269. s. 1-2 (1981): 347-360.
- TEKİN, Şinasi. "*Maitrisimit*. Die alttürkische Version eines Werkes der buddhistischen *Vaibhāṣika*-Schule. In Faksimile herausgegeben und bearbeitet von Annemarie von Gabain mit einer Einleitung von Helmuth Scheel Wiesbaden 1957". *TDAY-Belleten*. (1958): 319-322.
- _____. *Uygurca Metinler II. Maytrisimit. Burkancıların Mehdîsi Maitreya ile Buluşma Uyğurca İpdidaî Bir Dram (Burkancılığın Vaibhāṣika tarikatine âit bir eserin Uyğurcası)*. Ankara: 1976. (Atatürk Üniversitesi Yayınları No. 263. Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 54. Araştırma Serisi No. 44.)
- _____. "Kitaplar Arasında". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. c. 11 (1961) (1 Eylül 1960): 143-144.

- _____. “Gabain, Annemarie von: *Maitrisimit*. Faksimile der alttürkischen Version eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule in Faksimile hrsg. I. mit einer Einleitung von H. Scheel. Wiesbaden: Steiner 1957. 69 S. 2. Hlw. Kassette DM 120.—”. *Orientalische Literaturzeitung*. s. 1-2 (1963): 55-58.
- _____. “Bemerkungen zur vorislamischen türkischen Literatur (über ein vor kurzem aufgefundenes vollständiges Exemplar des Maytrisimit) [= İslam öncesi Türk edebiyatı ile ilgili yorumlar (Maytrisimit’in geçenlerde bulunan tam bir kopyası hakkında)]”. *Cultura Turcica*. c. 3. s. 2 (1966): 176-189.
- _____. “Zur Frage der Datierung des uigurischen *Maitrisimit*. Über die neu entdeckte Abschrift des Textes aus Hami [= Uygurca *Maitrisimit*’in tarihlendirilmesi meselesi hakkında. Metnin Hami’den keşfedilen nüshası hakkında]”. *Mitteilungen des Instituts für Orientforschung*. c. 16. s. 1 (1970): 129-132.
- _____. *Maitrisimit nom bitig. Die uigurische Übersetzung eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule. 1. Teil: Transliteration, Übersetzung, Anmerkungen* [= *Maitrisimit nom bitig*. Budist Vaibhāṣika okulunun bir eserinin Uygurca tercümesi. 1. kısım: Transliterasyon, tercüme, yorumlar]. Berlin: 1980. (BT 9)
- _____. *Maitrisimit nom bitig. Die uigurische Übersetzung eines Werkes der buddhistischen Vaibhāṣika-Schule. 2. Teil: Analytischer und rückläufiger Index* [= *Maitrisimit nom bitig*. Budist Vaibhāṣika okulunun bir eserinin Uygurca tercümesi. 2. kısım: Analitik ve sondan dizin]. Berlin: 1980. (BT 9)
- _____. “Eski Türk Yazı Dilleri’nin Özellikleri Üzerine Düşünceler ve Bunların Teşekkülü ile Türk Siyasî Birlikleri Arasındaki İlişkiler”. *Tarih ve Toplum*. s. 101 (1992): 265-275.
- _____. *Eski Türklerde Yazı, Kağıt, Kitap ve Kağıt Damgaları*. İstanbul: Eren Yayıncılık ve Kitapçılık, 1993.
- TEKİN, Talât. “Çeşitli Abecelerle Türkçe Yazılar Soğud ve Uygur Abecesiyle Türkçe”. *Tarih ve Toplum*. s. 7 (1984): 17-22.
- TEZCAN, Semih. “Türklerde Yazı Kültürünün Başlangıcı ve Gelişimi”. *Harf Devrimi’nin 50. Yılı Sempozyumu*. Ankara: 1981: 39-43. (Türk Tarih Kurumu Yayınları XVI. Dizi – Sa. 41.)
- THOMAS, Werner. “Maitreyasamiti-Nāṭaka”. *Kindlers Neues Literatur Lexikon*. ed. Walter JENS. München: 1992: 67-68.
- _____. *Tocharische Maitreya-Parallelen aus Hami* [= Toharca Maitreya-Hami’den paralellikler]. Stuttgart: 1990.
- _____. *Zwei weitere Maitreya-Fragmente in Tocharisch A* [= İki veya daha fazla Tohar A dilinde Maitreya fragmanı]. Stuttgart: 1991.
- TULUM, Mertol. *Meninski’nin Thesaurus’u ve XVII. Yüzyıl İstanbul Türkçesi*. Meninski’nin *Thesaurus’u* ile Evliya Çelebi’nin *Seyahatname’sine* ve Başka Metinlerden Derlenmiş Verilere Göre XVII. Yüzyıl İstanbul Türkçesinde Sesler ve Ses Benzeşmeleri Üzerine Bir İnceleme. Ankara: 2011. (AKDTYK. TDK Yayınları: 1036)
- Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. 11 bs. Ankara, 2011. (AKDTYK. TDK Yayınları: 549)

Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged.
Editör in chief Philip Babcock GOVE and The Merriam-Webster editorial staff.
Cologne: 1961.

WILKENS, Jens. "Der 'Neutag' und die *Maitrisimit*. Probleme der zentralasiatischen Religionsgeschichte [= 'yenigün' ve *Maitrisimit*. Orta Asya din tarihine ait meseleler]". *Die Erforschung des Tocharischen und die alttürkische Maitrisimit. Symposium anlässlich des 100. Jahrestages der Entzifferung des Tocharischen Berlin, 3. und 4. April 2008.* Hrsg. von Yukiyo KASAI, Abdurishid YAKUP, Desmond DURKIN-MEISTERERNST. Turnhout: 2013: 375-383. (Silk Road Studies XVII)

YAZIR, Mahmud Bedreddin. *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli.* Neşre Hazırlayan: Ecz. Uğur DERMAN. 2. bs. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1981, I – II. Kitap.

YÜSÜP, İsrail, Dolqun QAMBİRİ. "Qädimki uygur yezigidiki çong häcimlik sähnä äsiri – Ma'itrisimit". *Sincan sän'äti.* s. 4 (1984): 56-66.

_____, Dolqun QAMBİRİ, Abdulqeyum HOCA. *Qädimki uygur yezigidiki Maitrisimit 1.* Urumçi: Şincan Halk Neşriyatı, 1988.

ZÜLFİKAR, HaMainza. *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları.* Ankara: 1991. (AKDITYK. TDK Yayınları: 569)

<http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=A012489> (30.11.2015)

<http://www.etymonline.com/index.php?term=compass> (30.11.2015)

<http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/kompas> (30.11.2015)

ÖZ GEÇMİŞ

Adı : Elife
Soyadı : KARADAĞ
Unvanı : Araştırma Görevlisi
Doğum Yeri : Kahramanmaraş
Doğum Tarihi : 27.04.1985
mail : bozkurtelife@gmail.com

Eğitim Durumu

Lisans: Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, 2003-2007.

Yüksek Lisans: Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2007-2009.

Doktora: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili doktora program, 2012-devam ediyor.

Doktora: Georg-August Universität Göttingen, Seminar für Turkologie und Zentralasienkunde, 2014-devam ediyor.